

Sámedikki 2021 bušeahtta

Sámediggeráđi mearrádusárvalus

SÁMEDIGGI
SAMETINGET

Ávjovárgeaidnu 50
9730 Karasjok/Karášjohka
Telefuvdna +47 78 47 40 00
samediggi@samediggi.no
www.samediggi.no

Sámediggi 2020

Sisdoallu

1	ÁLGGAHUS	10
2	VÁLDOSISDOALLU.....	11
3	RÁMMAT JA PRINSIHPAT	13
3.1	Ekonomalaš rámmaeavttut.....	13
3.1.1	Ollislaš juolludus Sámediggái.....	13
3.1.2	Sámedikki ekonomalaš rámmajuolludus	13
3.2	Ekonomalaš vaikkhangaskaoamit	14
3.2.1	Njuolggodorajja	14
3.2.2	Ohcanvuodot doarjja.....	15
3.2.3	Ohcanvuodot doarjagat earáid ovddas	15
3.3	Šiehtadusat ja njuolggadusat.....	15
3.3.1	EEO-njuolggadusat	15
3.3.2	Váldošiehtadus sámi dáiddárorganisašuvnnaiguin	16
3.3.3	Duoji váldošiehtadus	16
3.3.4	Sámi Giellagáldu - šiehtadus.....	16
3.4	Guovddáš lágat, konvenšuvnnat ja prinsihpat	16
3.4.1	Vuodđolága § 108.....	16
3.4.2	ILO Konvenšuvdna nr. 169 ja konsultašuvdnariecti.....	17
3.4.3	ONa julggaštus álgoálbmotvuoigatvuođaid birra	17
4	GIELLA.....	18
4.1	Giella váikkhangaskaoamit	19
4.1.1	Sámegielaide ángiruššansuorggit	19
4.2	Sámegielaide geavaheapmi	19
4.2.1	Čoahkketabealla - sámegielaide geavaheapmi.....	20
4.2.2	Guovttegielatvuođadoarjja suohkaniidda - njuolggodorajja	20
4.2.3	Guovttegielatvuođadoarjja fylkkasuohkaniidda - njuolggodorajja.....	21
4.3	Sámegielaide ovdánahttin	21
4.3.1	Čoahkketabealla - sámegielaide ovdánahttin.....	22
4.3.2	Suohkaniid giellaovdánahttinbarggu - njuolggodorajja	22
4.3.3	Fylkasuohkaniid giellaovdánahttinbarggu - njuolggodorajja.....	22
4.3.4	Sámi giellavuovddážat - njuolggodorajja	23
4.3.5	Giellaguovddážiid deaivvadeapmi - konferánsa	24
4.3.6	Giellaprošeavttat - ohcanvuodot doarjja.....	24

4.3.7	Stipeanda joatkkaskuvllaohppiide - ohcanvuodot doarjja	24
4.3.8	Giellastipeanda alit oahpu - ohcanvuodot doarjja	25
4.3.9	Giellamovttiidahttinbálkkášupmi	25
4.3.10	Julevsámegiela ja lullisámegiela riektáčállingirji - prošeakta.....	25
4.3.11	Sámi báikenammabálvalusat - prošeakta	25
4.3.12	Sámi Giellagáldu - šiehtadus.....	26
4.4	Váibmogiella čuovvuleapmi.....	26
4.4.1	Čoahkketabealla - Váibmogiella	27
4.4.2	Giellafálaldat mánáide ja nuoraide.....	27
4.4.3	Oainnusmahttin ja ovttasbargu	28
4.4.4	Rekrutteren ja gelbbolašvuođa buorideapmi.....	30
5	BAJÁŠŠADDAN, OAHPAHUS, ALITOAHPPU JA DUTKAN.....	32
5.1	Váikkuhangaskaoamit bajáššaddamii, oahpahussii, ohppui ja dutkamii.....	34
5.1.1	Ángiruššansuorggit - bajáššaddan, oahpahus, alitoahppu ja dutkan	34
5.2	Sámegiela mánát otná servodagas	34
5.2.1	Čoahkketabealla - sámegiela mánát otná servodagas	35
5.2.2	Dorjagat sámi giellaoahpahussii - ohcanvuodot doarjja	35
5.2.3	Doarjagat prošeavttaide ja ovddidanbarguide - ohcanvuodot doarjja	35
5.2.4	Doarjja pedagogaš ávdnasiid ovddideapmái mánáidgárddiide - ohcanvuodot doarjja.....	36
5.2.5	Juvlesámi sámástiddje - njuolggodoarjja Árran mánnáigárdáj.....	36
5.2.6	SÁMOS Sámi mánát ođđa searvelanjain - ovddidanprošeakta 2018-2022.....	36
5.3	Árbedieđut ođđa áiggis	37
5.3.1	Čoahkketabealla - Árbevirolaš máhttu ođđa áiggis	37
5.3.2	Doarjagat sámi mánáidgárddiide ja mánáidgárddiide man lea sámi ossodat - ohcanvuodot doarjja	38
5.4	Máhttu ja gelbbolašvuohta leat vuodđun boahtteáiggi mánáidgárddiide	38
5.4.1	Čoahkketabealla - máhttu ja gelbbolašvuohta hukse boahttevaš mánáidgárddiid.....	38
5.4.2	Diehtujuohkin sámi mánáid vuoigatvuođaid birra sámegiela mánáidgárdefálaldahkii	38
5.5	Sámi sisdoalu skuvllas.....	39
5.5.1	Čoahkketabealla - sámi sisdoallu skuvllas	40
5.5.2	Oahppoplánaid revideren - prošeakta.....	40
5.5.3	Árbedieđut vuodđooahpahusas - ohcanvuodot doarjja.....	41
5.6	Oahppobiras ja skuvlaovddideapmi.....	41
5.6.1	Čoahkketabealla - oahppobiras ja skuvlaovddideapmi	42
5.6.2	Sámegielaohpahusa fierpmádat/ NetSam - njuolggodoarjja Sámi allaskuvlii	42
5.6.3	Bargu eastadit givssideami - prošeakta	42
5.7	Oahpponeavvut	42
5.7.1	Čoahkketabealla - oahpponeavvut	43
5.7.2	Doarjagat oahpponeavvoráhkadeapmái - ohcanvuodot doarjja.....	43
5.7.3	Oahpponeavvuid rámmašiehtadus.....	44

5.7.4	Ovttas Aktan Aktesne - njuolggodoarjja Sámi allaskuvlii.....	45
5.7.5	Movttiidahttindoaibmabijut oahpponeavvorráhkadeamis - prošeakta	45
5.7.6	Rádjerahttildeaddji sámi oahpahus - prošeakta	45
5.8	Váldi, ovddasvástádus ja rollat alit oahpus ja dutkamis.....	45
5.9	Oahppo- ja dutkanfálaldat.....	46
5.10	Rekrutteren sámi alit ohppui ja duktamii.....	46
5.10.1	Stipeanda alit ohppui - ohcanvuodot doarjja	46
5.11	Árbediehtu	47
5.12	Sámi perspektiivva implementeren alit ohppui ja duktamii.....	47
6	AREÁLAT, BIRAS JA DÁLKKÁDAT	48
6.1	Areálaide, birrasii ja dálkkádahkii guoski váikkuhangaskaoamit.....	49
6.1.1	Areálaide, birrasii ja dálkkádahkii guoski ángiruššansuorggit	49
6.2	Areálahálddašeapmi	49
6.2.1	Čoahkketabealla - árbevirolaš máhttu areálaid hálddašeamis.....	50
6.2.2	Protect Sápmi vuodđudus - njuolggodorajja	50
6.2.3	Sámi areála- ja resursavuogiatvuodot - ohcanvuodot doarjja.....	50
6.2.4	Geahččaleapmi mohtorjohtalusas meahcis - prošeakta.....	51
6.3	Luondduressurssat	51
6.4	Luondduvaljjodat.....	52
6.4.1	Čoahkketabealla - luondduvaljjodat.....	52
6.4.2	Suodjalanstivrrat - seminára.....	52
7	EALÁHUSAT	53
7.1	Ealáhusaid váikkuhangaskaoamit	55
7.1.1	Ángiruššansuorggit - ealáhusat	55
7.2	Vuodđoealáhusat	55
7.2.1	Čoahkketabealla - vuodđoealáhusaide	57
7.2.2	Doarjja vuodđoealáhusaide - ohcanvuodot doarjja	57
7.2.3	Guorahallan boazodoallolága ja boazodoallohálddašeami geahčadeamis - prošeakta	57
7.3	Juohkelágan ealáhusat	58
7.3.1	Čoahkketabealla - juohkelágan ealáhusat	59
7.3.2	Doarjja mánggabealat ealáhusaide - ohcanvuodot doarjja.....	59
7.3.3	Sápmi Ealáhussiida - njuolggodorajja	60
7.3.4	Nuorra Ealáhushutkan - njuolggodoarjja.....	60
7.3.5	Sámi mátkeealáhusat - prošeakta	60
7.3.6	Sámi mátkeealáhusat - ohcanvuodot doarjja.....	61

7.4	Hutkás ealáhusat	61
7.4.1	Čoahkketabealla - hutkás ealáhusat	61
7.4.2	Hutkás ealáhusat - ohcanvuodot doarjja	62
7.4.3	Gelbbolašvuodavuođot hutkás ealáhusat - prošeakta	62
7.4.4	Dáiddadállu - njuolggodoarjja	62
7.5	Duodji	63
7.5.1	Čoahkketabealla - duodji	63
7.5.2	Duodjeinstituhtta - njuolggodoarjja	63
7.5.3	Ovddideapmi ja rekrutteren duodjeealáhusas - njuolggodoarjja Boazodoalu ja duoji oahpahuskantuvrii	63
7.5.4	Duoji ealáhusšiehtadus	64
7.6	Ealáhusovddideami doarjaga doaibmaguovlu (SED-guovlu)	65
8	KULTUVRA	67
8.1	Kultuvrra váikkuhangaskaoamit	68
8.1.1	Ángiruššansuorggit - kultuvra	68
8.2	Buorit rámmaeavttut sámi dáiddáriidda	68
8.2.1	Čoahkketabealla - buorit rámmaeavttut sámi dáiddáriidda	69
8.2.2	Sámi dáiddáršiehtadus - šiehtadus	69
8.2.3	Musihkkaalmmuheapmi ja musihkkaovddideapmi - ohcanvuodot doarjja	70
8.2.4	Doarjja kulturdoaimmaide - ohcanvuodot doarjja	70
8.2.5	Doarjja Riikkaidgaskasaš Sámi Filbmainstituhtii - njuolggodoarjja	71
8.2.6	Sámi Dáiddaguovddáš - njuolggodorajja	71
8.3	Sámi kulturásahusat sámi kultuvrra gaskustan- ja vásihanarenan	72
8.3.1	Čoahkketabealla - sámi kulturásahusat	72
8.3.2	Festiválat - njuolggodorajja	73
8.3.3	Teáhterat - njuolggodorajja	73
8.3.4	Museat	74
8.3.5	Sámi kulturviesut ja kulturgaskustanáhusat - njolggodoarjja	75
8.3.6	Ásahusovddideapmi - ohcanvuodot doarjja	76
8.4	Sámi girjjálašvuohta ja mediat	76
8.4.1	Čoahkketabealla - sámi girjjálašvuohta ja mediat	77
8.4.2	Čális fal - prošeakta	77
8.4.3	Doarjja girjjálašvuođa ovddideapmái ja ovdánahttimii - njuolggodorajja	77
8.4.4	Doarjja sámi girjjálašvuođa prošeaktadoarjagii - ohcanvuodot doarjja	78
8.4.5	Girjjálašvuođa gaskkusteapmi girjebussiin - njuolggodoarjja	78
8.4.6	Sámi girjjálašvuođa beaivvit - konferánsa	79
8.4.7	Nannet gaskkusteami davvisámi guovllus - prošeakta	79
8.4.8	Loga munnje! Les meg! - prošeakta	79
8.4.9	Sámi mediat - njuolggodoarjja	80
8.5	Sámi valášhtallan	80

8.5.1	Sámi valášttallan	80
8.5.2	Sámi valášttallan - njuolggodorajja	80
8.5.3	Kultur- ja valášttallanstipeanda - stipeanda	81
9	KULTURMUITOSUODJALUS	82
9.1	Váikkuhangaskaoamit kulturmuittosuođjaleami várás	83
9.1.1	Ángiruššansuorgi - kulturmuittosuođjaleapmi	83
9.2	Kulturmuittuid hálddašeapmi	84
9.2.1	Čoahkketabealla - kulturmuittid hálddašeapmi	84
9.2.2	Doarjja sámi kulturmuittosuođjalušii - ohcanvuodot doarjja	84
9.2.3	Doarjja Ceavccegeađgi kulturmuittoguoŋllu dikšun - ja gasskustanbargui - prošeakta	85
9.2.4	Kulturmuittuid dikšun ja gasskusteapmi - prošeakta	85
9.2.5	Láhččojuvvon kulturmuittuid čuovvuleapmi ja bajásdoallan - prošeakta	86
9.3	Sámi kulturmuittosuođjalusa rámmaeavttut	86
9.4	Sámi kulturárbbi oainnusmahttin	86
9.4.1	Metodaovddideapmi sámi kulturmuittuide - prošeakta	87
9.5	Vistesuođjalus	87
9.5.1	Vistesuođjalus prošeakta - ohcanvuodot doarjja	88
10	DEARVVAŠVUOHTA, SOSIÁLA JA MÁNÁIDSUODJALUS.....	89
10.1	Dearvvašvuoda, fuolahusa ja mánáidsuođjalusa váikkuhangaskaoamit	90
10.1.1	Ángiruššansuorggit - dearvvašvuoda, fuolahus ja mánáidsuođjalus	90
10.2	Dearvvašvuoda- ja fuolahusbálvalus	91
10.2.1	Čoahkketabealla - Dearvvašvuoda- ja fuolahusbálvalus	91
10.2.2	Spesialistadearvvašvuoda bálvalusat	91
10.2.3	Álbmotdearvvašvuoda	92
10.2.4	Geavaheaddjiguvllot fáldat vuoras sápmelaččaide - njuolggodoarjja Várdobáikái	93
10.2.5	Sámi doavttersearvi - njuolggodorajja	93
10.2.6	Áarjelsaemien healsoeviermie - njuolggodorajja	93
10.2.7	Oslo sámi viessu - njuolggodorajja	94
10.2.8	Máttasámi dearvvašvuodakonferánsa - njuolggadoarjja	94
10.3	Ovttáárvosaš mánáidsuođjaleapmibálvalus	94
10.3.1	Doarjja dearvvašvuoda-, fuolahus ja mánáidsuođjaleapmiprošeavttaide - ohcanvuodot doarjja	95
10.4	Olggobeale áššedovdi komitea sámi dearvvašvuoda dutkama várás	95
10.4.1	Olggobeale áššedovdi komitea sámi dearvvašvuoda dutkama várás - prošeakta	96
11	ÁLGOÁLBMOTVUOIGAT-VUOĐAT, IIKKAIDGASKASAŠ OVTTASBARGU JA DÁŠSEÁRVU	97

11.1	Álgoálbmogiid vuoigatvuođaid, riikkaidgaskasaš barggu ja dásseárvvu váikkuhangaskaoamit	98
11.1.1	Ángiruššansuorggit - álgoálbmogiid vuoigatvuođat, riikkaidgaskasaš bargu ja dásseárvu	98
11.2	Sámi ovttasbargu	98
11.3	Davviguovllut	99
11.4	Álgoálbmotvuoigatvuođat	99
11.4.1	Čoahkketabealla - álgoálbmogiid vuoigatvuođat	100
11.4.2	International Decade of Indigenous Languages 2022-2032 - prošeakta	101
11.5	Dásseárvu ja solidaritehta	102
11.6	Dásseárvu	102
11.6.1	Čoahkketabealla - dásseárvu	102
11.6.2	Sámedikki dásseárvodieđáhusa čuovvuleapmi - prošeakta	103
11.6.3	Doarjja sámi dásseárvuorganisašuvnnaide - njuolggodorajja	103
11.6.4	Sámi NissonForum - njuolggodoarjja	103
11.6.5	Norgga Sáráhkka sámi nissonorganisašuvdna - njuolggodoarjja	103
12	OVTTASBARGOŠIEHTADUSAT	105
12.1	Ovttasbarggu váikkuhangaskaoamit	105
12.1.1	Ángiruššansuorggit - ovttasbargošiehtadusat	105
12.2	Regionála ovttasbargu	105
12.2.1	Doarjja regionálaovddidanprošeavttaide - ohcanvuođot doarjja	106
13	EARÁ DOAIBMABIJUT	107
13.1.1	Čoahkketabealla - eará doaibmabijut	107
13.1.2	Noereh - njuolggodoarjja	107
13.1.3	Doarjja sámi váldoorganisašuvnnaide - ohcanvuođot doarjja	107
13.1.4	Doarjja organisašuvnnaide, bellodagaide ja joavkkuide main lea ovddastus Sámedikkis - ohcanvuođot doarjja	108
13.1.5	Sámi guoski statistihkka Norggas - šiehtadus	108
13.1.6	Sámediggeválgga dutkan - šiehtadus	108
13.1.7	Sámediggeválggat 2021 - prošeakta	108
13.1.8	Doarjjahálddašanvuogádat - prošeakta	109
13.2	Politiikhkalaš dási doaibmagolut	109
13.2.1	Doarjja Sámedikki politiikhkalaš joavkkuide	109
13.2.2	Opposišuvna bargoeavttu	110
13.2.3	Doarjja 2021 sámediggeválggaid listtaide	110
14	POLITIHKALAŠ DÁSSI	111
14.1.1	Čoahkketabealla - politiikhkalaš dássi	111

14.2	Politiikhkalaš dási doaibmagolut	111
14.2.1	Hálddahuslaš resurssat - dievasčoahkkinstába.....	111
14.2.2	Sámedikki dievasčoahkkin	112
14.2.3	Sámedikki dievasčoahkkinjođihangoddi.....	112
14.2.4	Sámedikki fágalávdegottit	112
14.2.5	Sámedikki bearráigeahččanlávdegoddi	112
14.2.6	Sámi parlamentáralaš ráđđi (SPR)	113
14.2.7	Sámediggerráđđi	113
14.2.8	Sámedikki nuoraidpolitiikhkalaš lávdegoddi (SáNul)	113
14.2.9	Sámedikki vuorrasiidráđđi	113
14.2.10	Sámedikki váiddalávdegoddi	113
15	HÁLDDAHUSDÁSSI.....	114
15.1	Sámedikki hálddahus	114
15.1.1	Organisašuvdnakárta	114
15.1.2	Hálddahusossodat	115
15.1.3	Direktevrra stába	115
15.1.4	Gulahallanstába	115
15.1.5	Sámedikki kánturstruktuvra	116
15.2	Hálddahusa árvvut, višuvdna ja mihttomearri	116
15.2.1	Hálddahusa bajimuš mihttomearit	117
15.2.2	Gelbbolašvuodálokten sámegielas	118
15.2.3	Bargobiras.....	118
16	MEARKKAŠUMIT ÁŠŠI /20 MEANNUDEAMIS.....	119

1 Álggahus

Sámediggi lea Norgga sápmelaččaid nationála álbmotválljen parlameanta. Sámedikki dievasčoahkkin mearrida juohke čavčča bušeahta, Sámediggeráđi árvalusa mielde ja maid Sámedikki plána- ja finánsalávdegoddi gieđahallá.

Sámedikki bušeahta vuodđun leat ekonomalaš rámmat maid ráđđehus evttoha juolludit Sámediggái stáhtabušeahttaevttohusas (Prop. 1 S) guoskevaš jahkái (gč. kap. 3.2 Ekonomalašgaskaoapmi).

Dat rievdadusat maid Sturorradiggi iežas gieđahallamis mearrida bušeahttaevttohusas eai boađe Sámedikki bušehtti ovdalgo Sámedikki bušeahtta reviderejuvvo manjit jagi.

Sámedikki politihkalaš ja hálldahuslaš doaibma dáhpáhuvvá Sámedikki mearridan bušeahttarámmaid siskkobealde. Eará guovddáš bealit mat váikkuhit Sámedikki doaimma leat riikkaidgaskasaš ja nationála soahpamušat (gč. kap. 3.3 Soahpamušat ja njuolggadusat) ja eará lágat (gč. kap. 3.4 Guovddáš lágat, konvenšuvnnat ja prinsihpat).

2 Váldosisdoallu

Ollislaš bušeahttarámma Sámediggái lea lasihuvvon 8 % Sámedikki 2020 bušeahta ektui. Dán lasáhusas lei 15,7 miljon ru várrejuvvon bálká- ja haddegoargnumii. Dát lasáhus lea birrasii 3 % ja loahppa stáhtabušeahta goluide lea meroštallojuvvon bálká- ja haddegoargnumii 2,3 %. 2020:s ii ožžon Sámediggi haddegoargnuma ovddas, danne rehkenastojuvvo dát lasáhus oassebuhtadussan dasa.

Sámedikkis lea vuordámuš ahte ođđa bušeahttaortnet sihkkarasttášii dan ahte sámi ulbmilat vuoruhuvvojit, ja ahte Sámedikkis lea doaibmamunni ieš vuoruhit ekonomalaš váikkuhangaskaomiid iešguđege doaibmabijuid gaskka. Eanaš oassi lasáhusain dán jagi Sámedikki bušeahtas leat juolluduvvon merkejuvvon ruhtan. Hástaleaddji lea dat ahte Sámediggi ieš ii sáhte válljet guđe áŋgiruššamat galget vuoruhuvvot sámi servodagas. Dát goarida Sámedikki mandáhta álbmotválljen orgánan. Sámediggi háliida ahte álggahuvvo bušeahttakommišuvdna mii sáhttá addit Sámediggái ja sámi servodahkii eanet einnostahtti bušeahttarámmaid ja bušeahta ahtanuššama áiggi mielde.

Sámedikki bušeahtta čájeha man viiddis servodatovddasvástádus Sámedikkis lea, ja stuorra oassi bušeahtas leat ekonomalaš váikkuhangaskaoamit mat juolluduvvojit viidáseappot sámi ásahusaide ja organisašuvnnaide. Sámediggi geavaha guokte goalmamátoasi bušeahtastis doarjjan sámi ásahusaide, sámi servodahkii ja álbmogii sámi guovlluin. Dieinna lágiin oaidnit ahte juolludus Sámediggái lea juolludus olles sámi servodahkii. Danne lea Sámediggi deatalaš doarjaleaddji barggolašvuoda bisuheamis sihke priváhta ja almmolaš suorggis iežas váikkuhangaskaoapmeortnegiid bokte. Erenoamáš deatalaš lea dál go mis lea roassu máilmmiviidosas koronadávdda geažil. Sámediggi oaččui ruđaid reviderejuvvon 2020 bušeahtas ealáhusdoaibmabijuide ealáhuseallima dili vuodul. Čájehuvvon lea ahte dáid ruđaide lea leamaš stuorra dárbu. Vaikko Sámediggi ii leat ožžon liigeruđaid 2021:s koronadoaibmabijuide, de oaidná Sámediggi ahte dárbbášuvvo ain fokus váikkuhangaskaomiid árjjalaš geavaheapmái mii sáhtášii veahkehit ealáhuseallima ja kultureallima dili.

Okta jagi áŋgiruššamiin lea Saemien Sijte, mii oažžu 2,7 miljon ru lasáhusa. Juolludus manná earret eará fágalaš kapasitehta lasiheapmái museas go fárrejit sisa ođđa vistái, ja lassánan viessoláigui. Sámediggeráđdi lea hui duhtavaš go Saemien Sijte beassá fárret ođđa lokálaide 2021:s. Sámi kulturviesut dárbbášit árvvolaš lokálaid ja Sámediggi háliida ahte eanet sámi kulturviesut duohtan dahkkojuvvot. Danne illudahtta go ráđđehus čuovvula Beaivváš Sámi Našunálateáhterii hukset vistti. Sámi Našunálateáhter ja Sámediggi leat álggahan plána nannet teáhtera rekrutterenbarggu go ođđa visti gárvána.

Gïelelutnjeme - Giellalápptim – Giellalokten, Sámedikki giellastrategiija, mihttomearrin lea sámegielaid sakka lokten olles sámi servodagas. Dat ollislaš giellaáŋgiruššan oidno ođđa áŋgiruššamiin jagi bušeahtas. Oslo Sámi viessu ja Návuohtna leat guokte ođđa giellaguovddáža jagi 2021 rájes oassin Sámedikki njulggá doarjagis sámi giellaguovddážiidda. Dieiddanuori suohkan lea laktojuvvon sámegiela hálddašanguvlui. Dasa lassin nannejuvvon bargu sámi báikenamaiguin, sihke prošeavttaid čađa ja liige doarjaga bokte máttasámi giellaguovddážiidda. Dasa lassin lea liige áŋgiruššan girjjálašvuoda oktavuodas olámuddui buktin dihtii sámi girjjálašvuoda digitála hámis ja prošeavtta loga munnje loktemiin.

Okta fáddá mii Sámedikki giellastrategiijas lea váldojuvvon ovdan, lea sámi giellagelbbolašvuoda váilun buot servodatsurggiin. Ollislaš ángiruššan sámegielat olbmuid rekrutteremiin, ja fáladat oahpahussii sámegielas studeanttaide ja fágaoibmuiide lea áibbas vealtameahttun gokčan dihtii boahpteáiggi dárbbu servodagas. Sámediggi ángiruššá danne 2021:s bušeahtas fierpmádaga ektui ásaheahkka gaskka, oktiordnen ásaheahkka gaskka ja fágalaš ráđđeaddin rekrutterema oktavuodas. Erenoamáš fokus lea máttá- ja julevsámi guovllu ektui.

Sámi servodagas lea stuorra dárbu oažžut eanet digitaliserendoaimmabijuid ja digitála ángiruššamiid. Digitála fáladaga ovddideapmi sámegielain ii leat okto Sámedikki ovddasvástádus, muhto lea oktasaš ovddasvástádus surggiid rastá. Sámi mánát ja nuorat dárbbasit sámi oahpponeavvuid, ođđa oahppoplánaid ja fágaođastusa geažil. Dárbu sámi digitála oahpponeavvuide lea stuoris. Ráđđehus lea evttohusas stáhtabušeahttan 2021 evttohan oktii juolludusa digitála oahpponeavvuide sámegilli. Sámediggi lea čuovvulan dán ja lea várren ruđaid digitála oahpponeavvuide iežas bušeahtas. Doaisttáži lea dát gaskaboddosaš juolludeapmi, muhto Sámediggi oaivvilda ahte digitaliserenbargu mii čatnasa sámi oahpponeavvuide lea dárbu mii bistá. Danne ferte dát juolludus šaddat oassin Sámedikki bissovaš bušeahttarámmii.

3 Rámmat ja prinsihpat

3.1 Ekonomalaš rámmaeavttut

3.1.1 Ollislaš juolludus Sámediggái

	Bušeahhta 2021	Bušeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	% erohus
560.50 Gielda- ja ođasmahttindepartemeanta - GOD	539 182	512 861	26 321	5,1 %
1429.71 Dálkkádat- ja birasdepartemeanta - DBD	6 000	6 000	0	0,0 %
225.63 Máhttodepartemeanta - MD	15 000	0	15 000	-
Juolluduvvon buohkanassii	560 182	518 861	41 321	8,0 %

(duhaiid mielde)

Ollislaš bušeahhtarámma Sámediggai lea lasihuvvon 41 321 000 ruvnnuin dahje 8 % Sámedikki 2020 bušeahtha ektui. Ráđđehusa evttohusas leat muhtun juolludusat merkejuvvon. Lasáhus lea juogaduvvon čuovvovaš poastaide:

- Dielddanuori suohkana laktin sámegiela hálddašanguvlui - 4,5 miljon ru.
- Saemien Sijte, lasáhus viessoláigui ja lassi doaimmaide – 2,7 miljon ru.
- Sámediggeválggat 2021 - 3,5 miljon ru (gaskaboddosaš juolludus).
- Digitála oahpponeavvuiguin ángiruššan - 15 miljon ru gaskaboddosaš juolludus.
- Bálká- ja haddegoargnumii - 15,64 miljon ru.

Stáhtabušeahtha goluid haddegoargnum meroštallo leat 2,3 % 2021:s. Dan geažil addojuvvo Sámediggái 3,7 miljon ru lasáhus. Sámedikki mielas lea dát oassebuhtadus das go jagis 2020 váillui lasáhus haddegoargnumii.

3.1.2 Sámedikki ekonomalaš rámmajuolludus

	Bušeahhta 2021	Bušeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	% erohus
Doaibmaboađut				
Departemeantaid juolludusat	560 182	518 861	41 321	8,0 %
Submi doaibmaboađut	560 182	518 861	41 321	8,0 %
Doaibmagolut				
Politiikalaš dási doaibma	30 390	34 795	-4 405	-12,7 %
Hálldahusa doaibma	139 901	133 454	6 447	4,8 %
Submi doaidmagolut	170 291	168 249	2 042	1,2 %
Doaibmaboađus	389 891	350 612	39 279	11,2 %
Ekonomalaš vaikkuhangaskaoamit				
Doarjjamáksimat earaide	335 526	293 127	42 399	14,5 %
Šiehtadus	28 902	19 845	9 057	45,6 %
Prošeakta	24 713	35 540	-10 827	-30,5 %
Konferánsa ja árvoštallan	750	2 100	-1 350	-64,3 %
Submi doaibmabijut	389 891	350 612	39 279	11,2 %
JAHKEBOAĐUS	0	0	0	

(duhaiid mielde)

3.2 Ekonomalaš vaikkhangaskaoamit

Sámediggi juohká čuovvovaččat váldpoasttaide váikkhangaskaomiid jahkái 2021:

(duhaiid mielde)				
Doaibmabijut	Bušeahhta 2021	Bušeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	% erohus
Giella	112 551	110 085	2 466	2,2 %
Bajásšaddan, oahpahus, alitoahppu ja dutkan	61 404	47 503	13 901	29,3 %
Areálat, biras ja dálkkádat	2 925	2 567	358	13,9 %
Ealáhusat	34 804	34 895	-91	-0,3 %
Kultuvra	145 046	133 936	11 110	8,3 %
Kulturmuittosuođjaleapmi	9 064	8 800	264	3,0 %
Dearvašvuohta ja sosiála	2 985	3 005	-20	-0,7 %
Álgoálbmogiid vuoigatvuođat, riikkaigaskasaš bargu ja dásseárvu	2 517	2 074	443	21,4 %
Ovttasbargošiehtadusat	2 000	2 000	0	0,0 %
Eará doaibmabijut	16 595	5 747	10 848	188,8 %
Submi doaibmabijut	389 891	350 612	39 279	11,2 %

Sámedikki ekonomalaš váikkhangaskaomiide gullet njuolggadoarjagat organisašuvnnaide ja ásuhasaide, iešguđet ohcanvuđot doarjjaortnegat, šiehtadusat, prošeavttat, konferánssat ja evalueremat.

Stáhta ekonomiijanjuolggadusat gohččot Sámedikki fuolahit ahte doarjjahálddašeapmi lea beaktiil ja ulbmiliid mielde. Dasa gullá maid geatnegasvuohta mii guoská bearráigeahččan- ja duodástanortnegiidda, vai ruhtageavaheapmi lea bures duodástuvvon.

Sámediggerádis lea fápmudus hálddašit Sámedikki bušeahtha ja das lea ovddasvástádus mearriduvvon mihttomeriin ja boadusolahusas ja raporteremis dievasčoahkkimii ráđi diedáhusas ja jahkediedáhusas. Sámediggeráđđái addojuvvo maiddái fápmudus hálddašit doaimmaid mat Sámediggái leat addojuvvon lágaid mielde.

Sámediggerádis lea fápmudus váldi ođđasis juogadit 20 % váikkhangaskaomiin, mii lea 389 891 000 ru. Dat váldi ii guoskka hálldahusa doaibmagoluide 139 901 000 ru ja politihkalaš dási doaibmagoluide 30 390 000 ru. Sámediggeráđđi maid ii sáhte eará láhkai geavahit poasttaid mat eai leat dán jagi bušehtas ja reviderejuvvon bušehtas.

Sámediggeráđđi galgá bušeahhtajagi ovddidit ášši Sámedikki dievasčoahkkimii jos ruđat geavahuvvojit eará láhkai.

3.2.1 Njuolggodorajja

Njuolggadoarjagiid hálddaša sámediggeráđđi dahje dat orgána masa sámediggeráđđi delegere válddi.

Lagat čilgehus ovttaskas njuolggadoarjjaortnegii, boahtá ovdan Sámedikki njuolggadoarjagiid njuolggadusain ja juolludusreivviin. Sámediggeráđđi mearrida njuolggadusa ja juolludusreivviid, earret daid maid Sámedikki dievasčoahkkinn mearrida bušeahtha meannudeamis.

Stáhta ekonomii njuolggadusaid mielde galgá njuolggadoarjagiid doarjjavuostáiváldi namuhuvvot juolludusmearrádusas dahje bušeahtaproposišuvnnas dainna vugiin ahte doarjjajuolludeapmi lea merkejuvvon sutnje guoskevaš. Doarjjavuosttáváldit leat dánin namuhuvvon tabeallain njuolggadoarjagiin.

3.2.1.1 Badjelbáhcaga sirdin jagis 2020 koronadili geažil

Njuolggadoarjagiid njuolggadusaid mielde sáhttet doarjjaoažžut mat ožžot njuolggadoarjaga sirdit 20 % juolludusas čuovvovaš jahkái. Jáhkkit ahte koronadili geažil lea aktivitehta ollu doarjjaoažžuinn unni 2020:s. Danne lea vuordimis ahte dát sáhtta dagahit 20 % badjelbáhcaga. Dan sivas dahká Sámediggi spiehkastaga 2021:s njuolggadoarjannjuolggadusain, ja diktá njuolggadoarjjaoažžuid sirdit olles badjelbáhcaga 2020's jahkái 2021.

3.2.2 Ohcanvuodot doarjja

Ohcanvuodot doarjjaortnegiid hálddaša sámediggeráđđi dahje dat orgána masa sámediggeráđđi addá válddi.

Doarjjaortnegiid ovttaskas ortnegat spesifiserejuvvojit lagabuidda Sámedikki ohcanvuodot doarjjaortnegiid njuolggadusain. Sámediggeráđđi mearrida dáid njuolggadusaid muhto ii daid maid Sámedikki dievasčoahkkin mearrida bušeahta meannudeamis.

Sámediggeráđis lea fápmudus rievdadit ohcanáigemeriid.

Sámedikki doarjjaáššiid váiddalávdegoddi lea váiddaorgána sámediggeráđi mearrádusain ja daid orgánaid mearrádusain maid sámediggeráđđi lea delegeren válddi. Sámedikki doarjjaáššiid váiddalávdegoddi lea váiddaorgána maid dáid dievasčoahkkinjodihangotti mearrádusain.

3.2.3 Ohcanvuodot doarjagat earáid ovddas

Sámediggi hálddaša lassin iežas doarjjaortnegiidda, guokte doarjjaortnega Riikaantikvára ovddas. Dát ruđat addojuvvojit Sámediggái Dálkkádat- ja birasdepartemeantta sierra poastta bokte (gč. 12. siiddus, ollislaš juolludus Sámediggái). Riikaantikvára mearrida lálkkaasahusaid dáid ruđaid geavaheapmái ja meannuda váiddaáššiid mat čatnasit dán guovtti ortnegii.

3.3 Šiehtadusat ja njuolggadusat

3.3.1 EEO-njuolggadusat

EEO-šiehtadus lea šiehtadus Norgga, Islándda ja Liechtenstein, ja nuppe bealde EO-riikkaid ja Eurohpalaš searvevuoda gaskka. EEO-šiehtadusa bokte lea Norga čadnojuvvon EO siskkit márkani. EEO-šiehtadusa ulbmiliin lea nannet gávppašeami ja ekonomalaš báttiid nu ahte leat seammalágan eavttut ja njuolggadusat beliid gaskka. EEO-lálkka čadaha Norgga rievttis EEO-šiehtadusa guovddáš mearrádusaid, earret eará njuolggadusaid stáhtadoarjaga birra. Njuolggadusat stáhtadoarjaga birra leat Norggas seamma go EO:s.

Go Norga lea searvan EEO-šiehtadussii, de lea dohkkehan dihto ráddjejumiid go guoská nátionála politihka hábmeme, nugo stáhtadoarjaga ja guovllupolitihka surggiin. EEO-šiehtadus ii atte makkárge

oppalaš lobi spiehkastit stáhtadoarjjanjuolggadusain sámi dahje eará álgoálbmotberoštumiid ovddideamis.

Danne go stáhtadoarjja sáhtta ráfehuhttit márkaniid nu ahte dat váikkuha EEO-guovllu gávpeoktavuođa, lea váldonjuolggadussan dat ahte stáhtadoarjja lea lobiheapme, muhto leat mearriduvvon mánnga spiehkastaga maid vuodul sáhtta addit doarjagiid mat ovddidivčče servodatlaš ja politihkalaš mihttomeriid. Sámedikki doarjjaortnegat leat hábmejuvvon nu ahte dávistit EEO-njuolggadusaide.

3.3.2 Váldošiehtadus sámi dáiddárorganisašuvnnaiguin

Sámediggi dagai 2004:s váldošiehtadusa sámi dáiddárorganisašuvnnaiguin, maid Sámi dáiddárráđđi ovddasta. Ulbmilin lea ovddidit buori ja girjás sámi kultureallima, ja láhčit dili sámi girjjálašvuoda, musihka, luohiti, dánssa, teáhtera, filmma, govvadáidaga ja dáiddaduoji duddjomii ja gaskkusteapmái. Dáiddáršiehtadus guoská sohppojuvvon doaibmabijuide dáiddasuorggis, mat čadahuvvojit ekonomalaš rámmaid siskkobealde maid bealit sohpet. Juohke jagi dahkkojuvvo šiehtadus sámi dáiddárorganisašuvnnaiguin.

3.3.3 Duoji váldošiehtadus

Sámediggi ja duodjeealáhus, duodjeorganisašuvnnaid Sámiid Duodji ja Duojáriid Ealáhussearvvi bokte, šiehtadeigga 2005 duoji váldošiehtadusa. Šiehtadusa ulbmilin lea gievruhit ealáhusduoji, buoridit gánnáhahttivuođa ja oažžut buoret jođu gálvvuide maid ieža duddjojtit. Eaktun dákkár ovddideapmái lea ahte gelbbolašvuodálokten, buvttaovddideapmi, márkánfievrrideapmi ja vuovdin deattuhuvvojit. Sámediggi šiehtada juohke jagi ealáhusšiehtadusa duodjái, mas leat doaibmabijut maiguin lea áigumuš ovddidit ealáhusa politihkalaš mihttomeriid ja njuolggadusaid mielde maid Sámediggi áiggis áigái mearrida.

3.3.4 Sámi Giellagáldu - šiehtadus

Sámediggi šiehtadallá jahkásaččat ruhtadeami Sámi Giellagáldui ovttaš Suoma ja Ruota beale sámedikkiiguin, Sámi Giellagáldu mearrádusaid mielde.

3.4 Guovddáš lágat, konvenšuvnnat ja prinsihpat

3.4.1 Vuodđolága § 108

Vuodđolága § 108 lea bajimuš riektenjuolggadus stáhta eiseválddiide ja geatnegahtta Norgga stáhta láhčit dili nu ahte sámi álbmot sáhtta sihkkarastit ja ovddidit gielas, kultuvrras ja servodateallimis.

Geavahusas mearkkaša dat ahte stáhta eiseválddiin lea geatnegasvuohta aktiivvalaččat láhčit doaibmabijuid sápmelaččaid kulturovdanbuktimii ja suodjalit dakkár sámedipolitihkas mii áitá sámi gielaide ja kulturvuođđosa. Vuodđolága § 108 ráddje stáhta doaibmafriijavuoda sihke láhkamearrádusproseassain ja hálddašangeavahusas, ja dán geatnegasvuođa boadusin lea ain ovddidit ealli sámi kultuvrra. Suodjaleami geažil mii lea Vuodđolága § 108 mielde lea hálddašeamis geatnegasvuohta nannosit deattuhit sámi kultuvrra beroštumiid duohtademiid mearrideami

oktavuođas. Dát gusto álo, beroškeahhtá vuolgágo duohtadeapmi njuolga lága vuodul vai ii.

3.4.2 ILO Konvenšuvdna nr. 169 ja konsultašuvdnariecti

Stáhta eiseválddit ja Sámediggi dahke 2005:s "šiehtadusa das makkár bargovuogi mielde stáhta eiseválddiid ja Sámedikki gaskasaš konsultašuvnnat galget dáhpáhuvvat". Konsultašuvdnaortnet guoská iešguđegelágan áššiide, nugo lágaide, láhkaásahusaide, ovttaskas mearrádusaide, njuolggadusaide, doaibmabijuide ja mearrádusaide (ovdamearkka dihte stuorradiggedieđáhusain). Geatnegasvuolta konsulteret sáhtta guoskat buot ideála ja ávnaslaš beliide sámi kultuvrras.

Šiehtadus galgá gozihit álgoálbmogiid vuoigatvuoda friija ja ovdagihtii dieđiheami vuodul miehtat buot áššiin mat gusket sidjiide (álgoálbmogiidda), ja lea jurddašuvvon ahte dat leat mielde ollašuhttimin stáhta álbmotrievttálaš geatnegasvuoda konsultašuvnnat ektui álgoálbmogiiguin. Šiehtadus lea ILO konvenšuvdna 169 art. 6 implementeren, ja ulbmilin lea buori jáhkus konsulteret, áigumušain joksat ovttafielalašvuoda beliid gaskka.

Šiehtadusas leat bargovuogit mat mitalit mo galgá friija ja ovdagihtii dieđiheami vuodul miehtat dahje ii miehtat lágalaš ja hálldahuslaš doaibmabijuide mat gusket sápmelaččaide, dahje prošeavttaide mat gusket sápmelaččaid eatnamiidda, guovlluide dahje eará resurssaide. Šiehtadusa sisdoallu geatnegahtta goappašiid beliid. Sámediggi lea ohcalan mekanismma mii bearráigeahčašii gozihuvvo go konsulterengeatnegasvuolta šiehtadusa mielde. Konsultašuvdnašiehtadus ii guoskka ekonomalaš doaibmabijuide dahje bušeahttadoaibmabijuide.

3.4.3 ONa julggaštus álgoálbmotvuoigatvuodaid birra

ON álgoálbmotvuoigatvuodaid 2007 julggaštus mitala ahte álbmotriecti lea ovdánan ja dološ vierut. Álgoálbmotjulggaštusas geardduhuvvojit dáláš ja čadni riikkaidgaskasaš olmmošvuoigatvuodát, oppalaš riikkaidgaskasaš láhka ja riikkaidgaskasaš vierroriecti. Dat vuodđuduvvá dáláš álgo olmmošvuoigatvuodaide kultuvrralaš, historjjálaš, sosiála ja ekonomalaš suorggis mat gusket álgoálbmogiid erenoamáš dillái

Álgoálbmotjulggaštus vuodđuduvvá prinsihpaide rievttalašvuolta, demokratiija, olmmošvuoigatvuodaid gudnejahttin, ovttaárvosašvuolta, vealatkeahtesvuolta, buorre stivren ja buorre jáhkku. Dat váikkuha eanet harmonalaš dili ja buoret ovttasbarggu stáhta ja álgoálbmogiid gaskka. Julggaštusa sisdoallu siskkilda buot servodatsurggiid mat gullet Sámedikki bargosurggiide. Julggaštus nanne ahte álgoálbmogiin lea riekti oahpahussii iežaset kultuvrra birra ja iežaset gielas. Das leat mearrádusat álgoálbmogiid dearvvašvuodas, mediain, vuoŋŋalaš ja oskkoldat árbevieruin, ja ahte álgoálbmogat galget sáhttit suodjalit ja ovddidit iežaset kulturárbbi, árbedieđuid ja kulturilbmamiid. Álgoálbmogiin lea vuoigatvuolta eatnamiidda, guovlluide ja resurssaide maid leat árbevirolaččat oamastan dahje gos leat ássan. Álgoálbmogiin lea maidá vuoigatvuolta suodjalit birrasa ja buvttadankapasitehta iežaset guovlluin. Álgoálbmogat galget sáhttit searvat mearrádusproseassaide, ja stáhtat galget konsulteret álgoálbmogiiguin juksan dihtii sin friija ja ovdagihtii dieđihuvvon miehtama, ovdal go lágat ja doaibmabijut mat váikkuhit sidjiide mearriduvvojit. Erenoamážit lea álgoálbmogiin iešmearridanvuoigatvuolta sin politihkalaš sajádaga ektui, ja vuoigatvuolta friija ovddidit sin ekonomalaš, sosiála ja kultuvrralaš ahtanuššama.

4 Giella

Servodatmihttu:

- Sámegielat leat lunddolaš, servodatguoddi ja ealli gielat.

Sámedikki váldobargun lea sámegielaid nannet ja ovddidit boahtteáiggis. Sámegielain galgá lunddolaš sadi servodagas, ja buohkat galget beassat gullat, oaidnit ja geavahit sámegielaid buot servodatsurggiin.

Sápmelaččaid vuoigatvuohta oahppat, geavahit ja ovdánahttit iežaset eatnigiela lea vuodđovuoigatvuohta. Buot sámiide galget sihkkarastojuvvot vejolašvuođat oahppat ja hupmat sámegiela. Buot servodataarenaide ferte láchčit dili sámegiela geavaheapmái, ja ferte ásahtit buriid rámmaeavttuid mat sihkkarastet vuoigatvuođa geavahit sámegiela.

NAČ 2016: 18 Váibmogiella ovddida ollu doaimmaid ja láhkarievadásaid mat nannejit ja sihkkarastet sámegielaid boahtteáiggi. Čielggadeami čuovvuleapmi ja doaibmabijuid čadaheapmi leat dehálaš barggut maiguin Sámediggi lea bargan 2017 rájes, ja ain bargá.

Servodatmihttomeari olaheapmi gáibida giellaáŋgiruššama buot surggiin servodagas. NAČ 2016: 18 Váibmogiella čuovvuleapmái áigu Sámediggi vuoruhit giellaáŋgiruššama mánáid ja nuoraid giellaarenaide, muhto maiddá eará servodat surggiide gos sámegiella galggašii leat dat lunddolaš giella. Sámediggi lea álggahan ollu doaibmabijuid mat leat evttohuvvon Giellaloktema strategiijadokumeanttas ja maid Sámedikki dievasčoahkkin lea juovlamánus 2018 mearridan. Sámegielaid čalmmustahttindoaimmat almmolašvuođas leat biddjon johtui, ja eará proseassat sámegiela ovddideami várás. Dat bargu joatká 2021:s. Mii dárbbasit olles servodaga searvat sámegielaid čalmmustahttimii ja ovddideapmái buot surggiin, sihke almmolaš ja siviila servodagas. Gáibiduvvo viiddis áŋgiruššan ja giellavahkkus Sámediggi hástalii buohkaid searvat.

Sámi Giellagáldu ásahevvo bistevaš organisašuvdnan 2021 rájes, ja lea čadnon Norgga Sámediggái. Dát golbma sámedikki leat 2020:s mearridan njuolggadusaid ja dasto organiserema ja ruhtadeami.

Eamiálbmogiin lea vuoigatvuohta ealáskahttit, geavahit ja ovddidit sin historjjá, giela, njálmmálaš árbevieruid, filosofiijaid, čállinvugiid ja girjjálašvuođa ja sirdit dáid boahttevaš buolvvaide, ja dain lea maid vuoigatvuohta nammadit sin báikkálaš servodagaid, báikkiid ja olbmuid ja doalahit daid namahusaid.

(Artihkal 13.1 ON julggaštus álgoálbmogiid vuoigatvuođaid birra)

Sámedikki áŋgiruššansuorggit sámegielaid várás:

- Sámegielaid geavaheapmi.
- Sámegielaid ovdánahttin.
- Váibmogiella čuovvoleapmi.

Hálddahusa resurssat - giellaossodat:

Ossodaga báikkát, mátkkit ja gelbbolašvuodálokten leat mielde kapihttalas 15 Hálddahusdási.

Ossodagas leat 26 fásta bargi golmma juhkosis:

- Giellahálddahuslaš ja- politihkajuogus.
- Báikenamma ja gielladikšun.
- Terminologijja.

Giellaossodagas lea ovddasvástádus čuovvulit politihkalaš proseassaid mat gullet giellapolitihkalaš suorgái. Dása gullá maid giellaovdáneapmi ja giellahálddašeapmi buot sámegielaide. Ossodagas lea maid ovddasvástádus čuovvulit báikenamma- ja terminologijjaáššid, ja hálddašit Sámedikki doarjjaortnegiid gielladoaimmaide Sámedikki vuoruhemiid ja mearriduvvon njuolggadusaid mielde. Dasa lassin lea ossodagas ovddasvástádus siskkáldas jorgalanbálvalusas sihke lulli-, julev- ja davvisámegillii.

Báikenammaláhka addá válddi Sámedikki báikenammanevvohakkii hálddašit lága sámi báikenamáid várás. Sámedikki giellaossodagas lea ovddasvástádus báikenammanevvohakkii, mat lea leamaš Sámedikki vuolde 2002 rájes. Sámi báikenammanevvohat rávve sámi báikenamáid geavaheami ja čállima birra, vrd. báikenammalága, Sámediggi čuovvula ja lokte nammaáššiid, ja gulahallá earret eará suohkaniiguin, fylkkaiguin, kártadoaimmahagain, departemeanttaiguin, geaidnodoaimmahagain ja earáiguin.

Sámediggi maiddái logaldallá báikenammabargguid birra relevánta lágidemiin ja doppe gosa bovdjuvvo.

4.1 Giella váikkuhangaskaoamit

4.1.1 Sámegielaid áŋgiruššansuorggit

	Bušeahhta 2021	Bušeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	(duhaiid mielde) % erohus
Sámegielaid geavaheapmi	47 915	43 279	4 636	10,7 %
Sámegielaid ovdánahttin	59 086	53 806	5 280	9,8 %
Váibmogiella	5 550	13 000	-7 450	-57,3 %
Submi	112 551	110 085	2 466	2,2 %

4.2 Sámegielaid geavaheapmi

Áŋgiruššansuorggi mihttomearri:

- Sii geat ássat sámegiela hálddašan guovllus galget beassat geavahit sámegiela go gulahallet almmolaš ásahusaiguin.

Almmolašvuohta galgá sámegiela hálddašanguovllus čuovvut Sámelága 3. kapihttala ja bálvalit álbmoga sámegillii, sihke čálalaččat ja njálmmálaččat. Dat dagaha ahte sámegiella geavahuvvo árrjalaččat dain servodatsurggiin mii guoská suohkaniidda ja fylkkasuohkaniidda.

Sámegiela hálddašanguovlu lea deatalaš sámegielaid geavaheamis. Suohkanat ja fylkkasuohkanat hálddašanguovllus ovddidit Sámediggái ahte guovttegielalašdoarjja ii govčča buot olggosgoluid sámegiela bálvalusain ja bargguin suohkaniid ja fylkkasuohkaniid dásis.

Sámedikkis lea ovddasvástádus diedihit Gonagassii mo sámegielaid dilli lea Norggas juohke 4. jagi. Dasa lea dárbu čadahit giellaikkademiid. Dasa lea dárbu čadahit giellaikkademiid.

4.2.1 Čoahkketabealla - sámegielaid geavaheapmi

(duhaiid mielde)

	Bušeahhta 2021	Bušeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	% erohus
Guovttegielatvuodadoarjja suohkaniidda - njuolggodorajja	43 671	39 624	4 047	10,2 %
Guovttegielatvuodadoarjja fylkkasuohkaniidda - njuolggodorajja	4 244	3 655	589	16,1 %
Submi	47 915	43 279	4 636	10,7 %

4.2.2 Guovttegielatvuodadoarjja suohkaniidda - njuolggodorajja

(duhaiid mielde)

	Bušeahhta 2021	Vuoddo- doarja 2021	Bálvalus- doarja 2021	Bušeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	% erohus
10000 Guovdageainnu suohkan	7 566	1 792	5 774	7 057	509	7,2 %
10001 Kárášjoga gielda	6 473	1 792	4 681	6 098	375	6,1 %
10002 Deanu gielda	4 278	1 792	2 486	3 952	326	8,2 %
10003 Porsáŋggu gielda	4 110	1 792	2 318	3 929	181	4,6 %
10004 Unjárgga gielda	3 128	1 792	1 336	2 931	197	6,7 %
10005 Gáivuona suohkan	3 003	1 792	1 211	2 840	163	5,7 %
10007 Snáasen tjielte	2 172	1 792	380	2 082	90	4,3 %
10008 Loabága suohkan	2 058	1 792	266	2 019	39	1,9 %
10009 Raavrhviŋke tjielte	1 888	1 792	96	1 847	41	2,2 %
10014 Aarborten tjielte	1 882	1 792	90	1 842	40	2,2 %
10015 Røros suohkan	2 114	1 792	322	2 167	-53	-2,4 %
10016 Hábmera suohkan	2 452	1 792	660	2 860	-408	-14,3 %
10017 Dieiddanuori suohkan	2 547	1 792	755	0	2 547	-
Submi	43 671	23 296	20 375	39 624	4 047	10,2 %

Bálvalusdoarjaga meroštallat ohppiidlogu mielde geain lei sámegiella vuosttaš- dahje nubbingiellan skuvlajagi 2019/20, ja ássiidlogu mielde geat ledje Sámedikki jienastuslogus 30.06.2019.

4.2.3 Guovttegielatvuodadoarjja fylkkasuohkaniidda - njuolggodorajja

(duhaiid mielde)

	Bušeahhta 2021	Bušeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	% erohus
10052 Nordlánda fylkkasuohkan	1 299	1 291	8	0,6 %
10053 Trøndelága fylkkasuohkan	1 228	1 060	168	15,8 %
10055 Romssa ja Finnmárku fylkkasuohkan	1 717	1 304	413	31,7 %
Submi	4 244	3 655	589	16,1 %

2020 rájes leat Finnmárku fylkkagiella ja Romssa fylkkasuohkan ovttahtton oktan fylkan. Sámediggi lea danne rievadan njuolggodorajaga rehkenastinvuogi. Vuododoarjja juhkkovuvvo seamma mađe 60 % juohke fylkkasuohkanii. Bálvastadoarjja juhkkovuvvo 10 % dan mielde gallii sámegillii fylkasuohkanis lea ovddasvástádus, ja 30 % dan mielde galle suohkana fylkkas leat sámegiela hálddašanguovllus.

4.3 Sámegielaid ovdánahttin

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Álbmogis lea vejolašvuohta oahppat ja ovddidit sámegiela.

Sámegielain leat iešguđetlágán dárbbut ja hástalusat ja Sámediggi oaidná stuorra ovddasvástádusa nannet sámi álbmoga giellaovdánahttinvejolašvuođaid buot guovlluin. Dan bargui bidjá Sámediggi NAČ 2016:18 – Váibmogiela evttohusaid vuodđun, gos ávžžuhuvvo ángiruššat mánáid ja nuoraid várás. Sámediggi lea čuoldán eret suohkaniid ja fylkasuohkaniid giellaovddidanbarggu guovttegielalašvuodadoarjagis, nu ahte vuoruhá eanet resurssaid mánáid ja nuoraid giela nannemii.

Doarjja sámi giellaguovddážiidda lea vuoruhuvvon dasa ahte láhčit giellakurssaid ja giellaarenaid báikkálaččat iešguđege dásiide. Sámi álbmot galgá sáhttit searvat doaimmaide ja dakko bokte sihke oahppat ja geavahit sámegiela árrjalaččat buot servodatsurggiin. Maiddái giellaguovddážat galget beassat čohkket ja almmuhit sámi báikenamaid.

Sámegielaid nannema ja ovddideami várás lea dehálaš ahte gávdnojit árrjalaš báikkálaš servodagat. Go báikegottiin leat mánggalágan gielladoaimmabijut, de šaddet fáladagat álbmogii báikkálaččat ja leat vuodđun árrjalaš giellabirrasii. Iešguđetge giellaguovlluin lea gielladásis stuora erohus, danne lea dehálaš heivehit gielladoaimmaid iešguđetge guvlui.

Servodagas lea stuorra dárbu sámegielat fágabargiide buot surggiin. Vai boahteáiggis nákke rekrutteret eanet sámegielat fagaolbmuid geat hálddašit giela bures sihke čálalaččat ja njálmmálaččat, de Sámediggi juolluda stipeandda joatkkaskuvlaohppiide geain lea sámegiella fágan. Oččodan dihte eanet sámegielat fágabargiid lulli-, julev- ja márkosámi guovlluide, de Sámediggi juolluda dasa lassin stipeandda studeanttaide geat váldet alitoahpu lullisámegiela ja julevsámegiela, ja márkosámi studeanttaide geat váldet alitoahpu sámegiela.

Riektačállinrávagirji davvisámegillii almmuhuvvui 2016:s. Dát lea ávkkálaš girji sihke girječállide, jorgaleddjiide ja earáide geat čállet davvisámegillii. Dakkár girji galgá maiddái almmuhuvvot julev- ja

lullisámegillii, ja dán jagi bušeahtas Sámediggi vuoruhá joatkit julevsámi riektáčállingirji barggu, mii álggahuvvui 2018:s, ja vuolggahit barggu ráhkadit maiddá lullisámegillii riektáčállingirji. Dát lea ovttasbargu Ruota Sámedikkiin.

Sámediggi atná davviriikkalaš giellaovttasbarggu dárbbaslažžan sámegielaide oktasaš vuoddu sealluheami dáfus. Davviriikkalaš giellaovttasbargu lea deatalaš sámegielaide nannema, ovddideami ja giellageavaheami lasiheami dáfus. Sámi Giellagáldu ásaheami bistevaš organisašuvdnan 2021 rájes, ja lea čadnon Norgga Sámediggái. Sámi Giellagáldus lea ovddasvástádus sámegielaide geavaheamis. Sámi Giellagáldu galgá doaibmat áššedovdi fágaorgánan áššiin mat gusket sámi čállingielaid normeremii. Dát guoská terminologiija normeremii ja čállinnjuolggadusaide.

4.3.1 Čoahkketabealla - sámegielaide ovdánahttin

(duhaiid mielde)				
	Bušeahtta 2021	Bušeahtta 2020	Erohus 2021 - 2020	% erohus
10010 Suohkaniid giellaovdánahttinbarggu - njuolggodoarjja	14 547	13 130	1 417	10,8 %
10054 Fylkasuohkaniid giellaovdánahttinbarggu - njuolggodorajja	1 416	1 360	56	4,1 %
Sámi giellavuoddážat - njuolggodoarjja	25 989	21 682	4 307	19,9 %
13400 Giellaguoddážiid deaivadeapmi - konferánsa	100	100	0	0,0 %
11000 Giellaprošeavttat - ohcanvuodot doarjja	7 534	9 034	-1 500	-16,6 %
11100 Stipeanda joatkaskuvllaohppiide	3 000	3 000	0	0,0 %
11200 Giellastipeanda alit oahpu - ohcanvuodot doarjja	400	300	100	33,3 %
12901 Giellamovttiidahttinbálkkášupmi	100	0	100	-
13300 Julevsámegiela ja lullisámegiela riektáčállingirji - prošeakta	200	200	0	0,0 %
13500 Sámi báikenammabálvalusat - prošeakta	300	0	300	-
12000 Sámi Giellagáldu - šiehtadus	5 500	5 000	500	10,0 %
Submi	59 086	53 806	5 280	9,8 %

4.3.2 Suohkaniid giellaovdánahttinbarggu - njuolggodoarjja

(duhaiid mielde)				
	Bušeahtta 2021	Bušeahtta 2020	Erohus 2021 - 2020	% erohus
10010 Suohkaniid giellaovdánahttinbarggu - njuolggodoarjja	14 547	13 130	1 417	10,8 %
Submi	14 547	13 130	1 417	10,8 %

Doarjjaortnega mihttomeari - Suohkaniid giellaovdánahttinbarggu:

- Álbmogis lea vejolašvuhta oahppat ja ovdánahttit sámegiela.

Sámegiela hálldašanguovllu suohkanat ožžot guovttegielatdoarjaga ja ovdánahttinbarggu.

Ovdánahttinbarggu galgá suohkaniid 3-jagi giellaplánaid vuodul geavahuvvot vuostamužžan nannet sámegiela dili mánáidgárdiin ja skuvllain. Doarjja ii galgga adnot suohkana láhkageatnegahtton doaimmaide, muhto liigedoaimmaide suohkana sámi mánáid sámegielaide nannemii ja ovddideapmái.

4.3.3 Fylkasuohkaniid giellaovdánahttinbarggu - njuolggodoarjja

(duhaiid mielde)				
	Bušeahtta 2021	Bušeahtta 2020	Erohus 2021 - 2020	% erohus
10054 Fylkasuohkaniid giellaovdánahttinbarggu - njuolggodorajja	1 416	1 360	56	4,1 %
Submi	1 416	1 360	56	4,1 %

Doarjjaortnega mihttomearri - Fylkasuohkaniid giellaovdánahttinbargu:

- Álbmogis lea vejolašvuhta oahppat ja ovdánahttit sámegiela.

Sámegiela hálddašanguovllu fylkasuohkanat ožžot guovttegielatdoarjaga ja ovdánahttinbargu. Ovdánahttinbargu galgá atnit liigedoaimmaide sámegielaid nannemii ja ovddideapmái.

4.3.4 Sámi giellavuovddážat - njuolggodoarjja

(duhaiid mielde)				
	Bušeahhta 2021	Bušeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	% erohus
10100 Sámi giella- ja kulturg. Porsáŋggu giella	1 066	970	96	9,9 %
10101 Giellasiida - Sámi giellaguovddáš - Gáivuona suohkan	1 066	970	96	9,9 %
10102 Árran julesáme guovdásj	1 066	970	96	9,9 %
10103 Várdobáiki sámi guovddáš	1 066	970	96	9,9 %
10104 Isak Saba guovddáš - Unjárgga giella	1 066	970	96	9,9 %
10105 Deanu giallagáddi - Sámi ealáhus- ja guorahallanguovddáš (SEG)	1 066	970	96	9,9 %
10106 Gáisi Giellaguovddáš - Romssa suohkan	1 066	970	96	9,9 %
10107 Aajege, Røros - Trøndelága fylkkasuohkan a)	1 216	970	246	25,4 %
10108 Áltá Sámi Giellaguovddáš	1 066	970	96	9,9 %
10109 Ástávuona giellagoahhte - Loabága suohkan	1 066	970	96	9,9 %
10110 Gielem nastedh - Snåasen tjelte a)	1 216	970	246	25,4 %
10111 Gielearnie - Raavrhvjhke tjelte a)	1 216	970	246	25,4 %
10112 Omasvuona giellaguovddáš - Omasvuona suohkan	1 066	970	96	9,9 %
10114 Giellagiisa - Guovdageainnu suohkan	1 066	970	96	9,9 %
10115 Oslo sámi viessu	1 066	0	1 066	-
10116 Návuona giellaguovddáš - Návuona suohkan	1 066	0	1 066	-
10113 Aktivitehtadoarjja	8 483	8 102	381	4,7 %
Submi	25 989	21 682	4 307	19,9 %

Sámi giellaguovddážiidda Gielearnie, Gielem nastedh ja Aajege, Rørosis addojuvvo lasáhus ovtta jahkái 150 000 ru sámi báikenamaid duodašteami ja čohkkema

Doarjjaortnega mihttomearri - Sámi giellavuovddážat:

- Sámi giellaguovddážat ovddidit ja čalmmustahttet sámegielaid árrjalaččat iežaset doaibmaguovllus.

Giellaguovddážiin lea giellafágalaš gelbbolašvuhta ja leat báikkálaš giellaguoddit. Sii gaskkustit árbedieđu mii lea oassin giellaguovddáža fálddagas. Sámi giellaguovddážat lágidit/láhčēt aktivitehtadoarjagiin giellaarenaid ja giellaoahpahusa. Doarjjaortnega ulbmilin lea addit vejolašvuoda čadahit dáid doaimmaid ovtas Sámedikkiin ja lagaš birrasii buoremus vuogi mielde.

Sámi giellaguovddážat leat Sámedikki deatalemos ovtasbargoaktevrrat barggus giela loktemiin, ja Giellavahku čadaheamis. Danne addá Sámediggi 50 000 ru liige doarjaga guđege giellaguovddáži Giellavahku 2021 čadaheapmái.

Sámediggi áigu vuoruhit báikenammabarggu máttasámi guovlluin 2021:s. Sámi giellaguovddážiidda Gielearnie, Gielem nastedh ja Aajege, Rørosis addojuvvo lasáhus ovtta jahkái 150 000 ru sámi báikenamaid duodašteami ja čohkkema oktavuodas. Bargu galgá čadahuvvot Sámedikki mearridan njuolggadusaid mielde. Dát doaibmabidju lea čadnojuvvon prošehtii Váibmogiella (kap. 4.4).

4.3.5 Giellaguovddážiid deaivvadeapmi - konferánsa

Oktii jagis lágida Sámediggi ovtas giellaguovddážiiguin giellaguovddášdeaivvadeami buot sámi giellaguovddážiid várás. Deaivvadeami mihttomearrin lea lonohallat vásihusaid ja jurdagiid, ja viidáset ovddidit giellaguovddážiid. Giellaguovddášdeaivvadeapmi galgá nannet ovtasbarggu Sámedikki ja giellaguovddážiid gaskka, ja giellaguovddážiid gaskka. Sámediggi ávžžuha sámi giellaguovddážiid neahttaovttasbargui, ovtasdoaimmat digitála doaluid ektui, ja sámegielat ávdnasiid juohkima ektui.

Dán seminárii várrejuvvo 100 000 ru 2021:s.

4.3.6 Giellaprošeavttat - ohcanvuodot doarjja

(duhaiid mielde)				
	Bušeahhta 2021	Bušeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	% erohus
11000 Giellaprošeavttat - ohcanvuodot doarjja	7 534	9 034	-1 500	-16,6 %
Submi	7 534	9 034	-1 500	-16,6 %

Doarjjaortnega mihttomearri - Giellaprošeavttat:

- Álbmogis lea vejolašvuohta oahppat ja ovddidit sámegiela.

Vuoruheamit - Giellaprošeavttat:

- Ráhkadit sámegielat applikašuvnnaid ja spealuid dahje jorgalit dákkáriid sámegillii.
- Sámegielkursat rávisolbmuide.
- Giellaovddidandoaimmabijut giellaguovddážiid várás mat leat ásanamuttus ja mat ovdal leat ožžon doarjaga ásaheapmái.
- Sámi báikenamaid čohkken ja/dahje gaskkusteapmi.
- Ráhkadit digitála sátnegirjiid sámegillii.
- Terminologijaprošeavttat maid mihttomearrin lea ráhkadit ođđa tearpmad dahje ealáskahttit boares tearpmad.
- Váikkuhit dan ahte sámi mediafálaldagaide, mat leat ásaheavvomin, bohtet ovddidanprošeavttat dassáži go šaddet dássedis doarjjaortnegat.
- Sámi giellaarenat.
- Sámegielat digitála arenat mánáide ja nuoraide, nugo ovdamearkka dihtii e-valášttallan ja sosiála mediat.
- Sámi gielladoaimmabijut ja sámi gielladoaimmabijut sámi giellavahku 2021 oktavuodas.
- Hábmme modeallaid vai ovtta regiovna giellaresurssat ovtasrádiid sáhttet buoridit giellaoahpahusa.
- Váikkuhit Biibbala jorgaleami lulli- ja julevsámegielaide.

4.3.7 Stipeanda joatkkaskuvllaohppiide - ohcanvuodot doarjja

(duhaiid mielde)				
	Bušeahhta 2021	Bušeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	% erohus
11100 Stipeanda joatkkaskuvllaohppiide	3 000	3 000	0	0,0 %
Submi	3 000	3 000	0	0,0 %

Doarjjaortnega mihttomearri - Stipeanda joatkkaskuvllaohppiide:

- Movttiidahttit nuoraid váldit sámegieloahpahusa joatkkaskuvllas.

Movttiidahttin dihtii nuoraid válljet sámegiela fágan joatkkaskuvllas, juolluda Sámediggi stipeandda ohppiide geain lea sámegiella fágasuorggis. Oahppit geat válljejit sámegiela vuosttašgiellan vuoruhuvvojit bajimussii.

4.3.8 Giellastipeanda alit oahpu - ohcanvuodot doarjja

(duhaiid mielde)				
	Bušeahhta 2021	Bušeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	% erohus
11200 Giellastipeanda alit oahpu - ohcanvuodot doarjja	400	300	100	33,3 %
Submi	400	300	100	33,3 %

Doarjjaortnega mihttomearri - Giellastipeanda alit ohppui:

- Movttiidahttit eambbosiid lohkat daid eanemus áitojuvvon sámegielaid.

Vuoruheamit - Giellastipeanda alit oahpu:

- Alit oahppu mátta- ja julevsámegielain.
- Alit sámi giellaoahppu studeanttaide márkasámi guovllus.

4.3.9 Giellamovttiidahttinbálkkášupmi

Giellamovttiidahttinbálkkášupmi galgá movttiidahttit, suodjalit, nannet ja ovddidit sámegiela. Sámediggi juohká bálkkášumi juohke njealját jagi olbmui, fitnodahkii, organisašuvdnii, prošeaktii dahje jovkui mii ollu lea atnán ávviris, nannen ja ovddidan sámegiela.

Jahkái 2021 várrejuvvo 100 000 ru giellamovttiidahttinbálkkášupmái.

4.3.10 Julevsámegiela ja lullisámegiela riehtačállingirji - prošeakta

Riehtačállinrávvagat leat geabbilis ja buorit reaidut julevsámi ja lullisámi riehtačállimii. Čujuhit gihppaga njuolggadusaide ja geavahit daid ovdamearkkaid lea buorren veahkkin sidjiide geat dárbbasit vástádusaid čállingiella hárrái, ovdamearkka dihte gaskamearkkaid, iešguđetlágán čálamearkkaid ja sátnjuohkima geavaheamis. Girji lea ávkkálaš julevsámegiela ja lullisámegiela ovddideapmái. Julevsámegiela riehtačállingirjiin bargagohte 2018 čavčča, ja dasa lea biddjon bargajoavku mas leat Norgga ja Ruota bealde giellabargit. Julevsámegiela girji vurdojuvvo gárvvistuvvot 2021:s, ja lullisámegiela girjiin bargagohtet 2021:s.

Daidda prošeavttaide várrejuvvo 200 000 ru 2021:s.

4.3.11 Sámi báikenammabálvalusat - prošeakta

Sámi báikenamat leat suodjaluvvon Báikenammalága bokte, seamma dásis buot eará báikenamaiguin Norggas. Báikenamat leat min oktasaš kulturárbi, ja láchka suodjala norgalaš, sámi ja kvena báikenamaid nationála njuolggadusaid ja riikkaidgaskasaš šiehtadusaid ja konvenšuvnnaid mielde.

Sámi báikenammabálvalus hálddaša sámi báikenamaid Báikenammalága ja láhkaásahusa mielde báikenamaid birra, ja meannuda nammaáššiid lága ja láhkaásahusaid vuodul. Sámi báikenammabálvalusas leat fágalaš nammakonsuleanttat sihke davvisámi, julevsámi ja máttasámi báikenamaid várás, geain lea fágalaš ovddasvástádus rávvemis ja evttohusas čállinvuohkin sámi báikenamain mat leat almmolaš geavahusas.

Nammakonsuleanttat leat guokte guđege gillii, nu ahte oktiibuot leat 6 nammakonsuleantta. Sámedikki báikenammabálvalus fágalaš nammakonsuleanttaiguin doallá jeavddalaččat bargočeahkkimiid main báikenammaáššit ja eará áigeguovdilis fágalaš báikenammaáššit meannuduvvojit. Sámedikki báikenammabálvalus galgá fállat buriid fágalaš arenaid báikenammaáššiid sihkkaris čadaheapmái báikenammalága (Lov om stadnamn) ja dan láhkaásahusa mielde.

Daidda proševttaide várrejuvvo 300 000 ru 2021:s.

4.3.12 Sámi Giellagáldu - šiehtadus

Sámediggi lea jahkásaččat šiehtadallan Suoma ja Ruota beale sámedikkiiguin Sámi Giellagáldu ruhtadeamis Giellagáldu mearrádusaid mielde. Sámi Giellagáldu ruhtadanšiehtadus lea Sámedikki deataleamos gaskaoapmi sámegielaid terminologija ja čállinnjuolggadusaid normeremis. Sámediggi šiehtadii 2020 borgemánus Sámi Giellagáldu doaimma ruhtadeamis jahkái 2021. Šiehtojuvvui ahte Sámedikki oassi Sámi Giellagáldu ruhtadeamis 2021:s lea 5 500 000 ru.

Sámi Giellagáldu lea iešheanalis doaibma maid Suoma, Ruota ja Norgga sámedikkiit leat ásahan. Geavattaččat ja hálldahusaččat lea Sámi Giellagáldu Norgga sámedikki vuollásaš, muhto dan jodiha sierra stivra mas buot golmma sámedikkis lea seamma váikkuhanfápmu.

Sámi Giellagáldu lea sámi álbmoga oktasaš davviriikkalaš fágaorgána sámi giellaáššiin. Sámi Giellagáldus lea ovddasvástádus davviriikkalaš sámi giellaovttasbarggu oktiordnemis, nannemis ja ovddideames. Sámi Giellagáldu ulbmilin lea suodjalit ja ovddidit sámi čállingielaid ja hállangielaid kulturárbbi, ja suodjalit, nannet ja ovddidit sámegielaid seammás go váldojuvvojit vuhtii sierra sámegielaid dárbbut, hástalusat ja resurssat.

Sámi Giellagáldu ásaheapmái ja doaimmaheapmái várrejuvvo 5 500 000 ru 2021:s.

4.4 Váibmogiella čuovvuleapmi

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámegielat leat lunddolaš, servodatguoddi ja ealli gielat.

Sámediggi mearridii Sámedikki strategijaid sámegielaid várás juovlamánu 2018 - Giellalokten (060/18). Dat strategija lea Sámedikki ollislaš čuovvuleapmi NAČ 2016: 18 Váibmogielas. Giellaloktemis leat sihke doaibmaevttohusat mat leat vižžon Váibmogielas, ja doaimmat mat lunddolaččat gullet Váibmogiela evttohusaide. Giellalokten lea guhkesáiggi giellaángiruššan, dat lea sektorrasttideaddji ja guoskkaha buot servodatsurggiid. Strategijaid mihttomearri lea ahte sámegielat ja dárogiella galget leat ovttaássásaš ja ovttaárvosaš gielat servodagas. Višuvdnan lea ahte sámegielat leat lunddolaš, servodatguoddi ja ealli gielat. Giellaloktema álggaheapmi ja doaimmaid

čadhaheapmi álggahuvvui 2019:s, ja joatká mánga jagi ovddos. 2019 čavčča Sámediggi čadhaheimmet sámi giellavahkku miehtá riikka, mas lei mihttun loktet sámegielaide servodagas. Miehtá riikka serve oallugat sámi giellavahkkui, ja oallugat dadjet ahte dat berre lágiduvvot juohke jagi. Váibmogiella ja Giellalokten leat viidát ja olu dain doaimmain bistet mánga jagi.

4.4.1 Čoahkketabealla - Váibmogiella

(duhaiid mielde)

		Bušeahhta 2021	Bušeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	% erohus
13201	Giellabálgát – nationála lohkan- ja čállin strategiija - prošeakta	500	0	500	-
13202	Rájárástideaddji mánáidgárde- ja skuvlaovttasbargu - prošeakta	300	0	300	-
13210	Váiddaortnet, bearráigeahččan ja sámi giellaáittardeaddji – prošeakta	650	0	650	-
13204	Sámi giellavahkku - prošeakta	800	0	800	-
13206	Sámi giellaguovlu - prošeakta	200	0	200	-
13208	Bihátan- ja ubmisámegiella gielladili čielggadeapmi - prošeakta	100	0	100	-
13213	Ovddidanprográmma sámegielaide várás - prošeakta	300	0	300	-
13214	Nammafágalaš arkiiva - prošeakta	400	0	400	-
13209	Rekrutterenstrategiijat - prošeakta	500	0	500	-
13215	Sierra rekrutterendoaimmabijut máttá- ja julevsámegiella - prošeakta	1 800	0	1 800	-
13200	Váibmogiella čuoovvuleapmi a) b) c) d) e)	0	13 000	-13 000	-100,0 %
Submi		5 550	13 000	-7 450	-57,3 %

a) Poasta vuoliduvvui ru 4 290 000 2020 reviderejuvnon bušeahtha gokčan dihte báiká- ja haddelassáneami njuolggos doarjagiin.

b) Ru 450 000 lea sirdon Gielesámi, Gielesámi nastedh ja Aajega giellaguovddážiidda, báikenama dokumenteren ja čoaggin olis

c) Ru 400 000 lea sirdon Loga munnje! Les meg! prošeaktii ja 750 000 prošeaktadoarjja sámi girjjálašvuhtii kulturkapihttalas.

d) Ru 860 000 lea sirdon pilohtamánáidgárdiid gelbbolašvuoda lokten prošeaktii bajásšaddan kapihttalas.

e) Ru 800 000 lea sirdon sámi giellaguovddážiidda, sámi giellavahku bargguide.

4.4.2 Giellafálaldat mánáide ja nuoraide

Min deataleamos bargun lea fállat mánáide ja nuoraide giellavejolašvuoda. Mánát ohppet giella dan rájes go rieggáid, ja vanhemaat ja bearaš leat máná deataleamos ovttasbargoguoimmit giella oahppamis. Vuoddu gillii biddjojuvvo mánnávuodas, goas buorit ja oadjebas doarjaleaddjit ja rávisolbmuid oktavuodas leat deatalaččat mánáid giellaoahppamis. Danne lea eaktun ahte mánát gullet ja geavahit sámegielaide mánáidgárddis, skuvllas ja muđui árgabeaivvis. Giellateorijain deattuhuvvo man deatalaš lea ovddidit mánáid doabaádejem, sátneriggodaga, cealkkaráhkadeami ja giellageavaheami dan rájes go leat smávva. Máná giellaoahppan bidjá vuoddu olles eallimii, ja buorre giellabiras lea dieinna lágiin áibbas vealtameahttu giellaoahppamis. Deatalaš lea hukset nana ja buriid giellabirrasiid, mat addet vejolašvuoda oahppat ja geavahit giella báikkálaš birrasis.

4.4.2.1 Giellabálgát – nationála lohkan- ja čállin strategiija - prošeakta

Ráđđehus lea ráhkadan ja čadahan nationála lohkan ja čállin strategiija – Giellabálgát 2016-2019. Strategiija ulbmilin lea nannet mánáidgárdiid giellabirrasa, oktavuoda mánáidgárdi ja skuvlla giellabarggu gaska, nannet oahpaheddjiid gelbbolašvuoda gielas, lohkamis ja čállimis, johtileappot fuomášit giellaváttisvuodaid, unnidit ohppiid meari geain leat fuones lohkan- ja čállingálggat ja laskadit ohppiid meari geain leat hui buorit lohkan- ja čállingálggat. Dat mii lea erenoamáš dainna strategiijain, lea ahte vuosttaš gearddi vuogádatlaččat ja ollislaččat ángiruššat gielain, lohkamiin ja čállimiin sihke mánáidgárdis ja skuvllas, ja ahte ráhkaduvvojat geavahussii ja máhttui vuodduuvvon digitála

gelbbolašvuodabáhkát maid mánáidgárddit ja skuvllat sáhttet njuolga váldit atnui báikkálaš ovddidanbarggus. Strategijai gullet mánáidgárddiid ja skuvllaid čalmmustančoagganeami, neahttavuđot gelbbolašvuodabáhkát ja doarjja gielddaid báikkálaš ovddidanbargui.

Doaibmabidju lea álggahuvvon 2020:s ja bistá mánja jagi. Sámediggi áigu, ovttasbargguin earáiguin, joatkit Giellabálgáid ovddidan- ja heivehanbarggu sámegeleide.

Jagis 2021 várrejuvvo 500 000 ru ulbmili.

4.4.2.2 Rájárástideaddji mánáidgárde- ja skuvlaovttasbargu - prošeakta

Davviriikkalaš skuvlaovttasbarggus ohcaluvvo ovttasbargu sihkarastin dihtii sámi oahpahusfálaldagaid buori láhčimis mánáidgárddiin ja skuvllain rástá riikarájaid. Sámediggi oaidná ahte lea ávkkálaš ovttasbargat davviriikkalaš dásis oktasaš mánáidgárde- ja skuvlapolitihka ektui sámi giela ja árvvuid vuodul. Sámedikki áigumuš lea "Rájáris sámeoahpahus" prošeavtta čuovvulit. Čuovvulanbarggus biddjojuvvo prošeaktajoavkku raporta ja sámi filosofijalagaheapmi SáMOS-prošeavttas vuodđun. Mihttomearrin lea oktasaš julggaštusa bokte nannet ain sámi mánáid ja nuoraide rivttiid mánáidgárdefálaldaga ja oahpahusa ektui, man oktavuodas sámi árvvut, luondufilosofiija, giella, kultuvra, jođihanvuohki ja árbedieđut leat pedagogalaš barggu guoddi elemeantan.

Jagis 2021 várrejuvvo 300 000 ru ulbmili.

4.4.2.3 Digitála fálaldat mánáide ja nuoraide - prošeakta

Mediafálaldat mánáide ja nuoraide lea rievdamin, ja deatalaš lea ahte sámegeleat mediafálaldat čuovvu servodatdárbbuid ja čuovvu teknologalaš ovdáneami. Dárbbášuvvo girjás ja buorre fálaldat mas sisdoallu lea seamma dásis go dárogielagiidda, ja ferte fuolahit ahte dát lea geavaheddjiid olámuttus. Dárbbášuvvo sierra portála gosa buot dieđut mat leat relevánta sámi mánáide ja nuoraide leat čohkkejuvvon. Bargu 2021:s várrejuvvojit ruđat geavaheddjiid dárbbuide ja sávaldagaide oažžut dán fálaldaga. Dárbu lea maiddái ohcalit ovttasbargoguimmiid ja čielggadit sierra čovdosiid boahteáiggi digitála doaimma várás. Prošeakta bistá mánja jagi.

4.4.3 Oainnusmahttin ja ovttasbargu

Giela oainnusmahttin lea gullelašvuoda, leahkima ja dohkkeheami symbola. Sámegeleat ja dárogeleat leat almmolaš gielat Norgga bealde Sámis. Das fuolakeahtá, eai leat sámegeleat ja dárogeleat ovtta árvvus ja dásseárvvus dáláš servodagas. Das lea stuorra mearkkašupmi sámi álbmogii, sihke sidjiide geain sámegeleat lea eatnigiellan ja sidjiide geat háliidit oahppat sámegeleat, ahte sámegeleat oidnojit servodagas. Dat sihke lokte giela stáhtusa, ja addá sámi álbmogii dovddu ahte sin gielat ja kultuvra dohkkehuvvojit.

Giella oainnusmahttojuvvo čielgasepmosit čállegeleat bokte. Giella mii lea oidnosit lea deatalaš veahkkeneavvu giellaoahpahusas, seammás go gillii addojuvvo árvu. Danne lea deatalaš láhčit diliid nu ahte čállegeleat eanet geavahuvvošii.

4.4.3.1 Váiddaortnet, bearráigeahččan ja sámi giellaáittardeaddji – prošeakta

Sámediggi lea konsulteremiin ráđđehusain NAČ 2016:18 Váibmogiella čuovvuleami birra. Bargu doaibmabijuid ja láhkaevttohusa čuovvulemiin sáhtá gáibidit ahte ekonomalaš ja hálddahušlaš váikkuhusat fertejit čielggaduvvot vel ain eanet. Sámediggái lea erenoamáš deatalaš

váiddavuoigatvuohta, sámelága giellanjuolggadusaid bearráigeahččan ja sámgi giellaáittardeaddji ásaheapmi. Dárbu lea čielggadit dáid doaibmabijuid ekonomalaš ja hálldahuslaš váikkuhusaid.2021:s várrejuvvojit ruđat dákkár čielggadeamiid dahkamii.

Jagis 2021 várrejuvvo 650 000 ru ulbmilii.

4.4.3.2 Sámi giellavahkku - prošeakta

Sámegielaide oainnusmahttin lea guovddáš oassi Giellaloktemis, ja mii leat oaidnán dárbbu searvvahit ja ovtasbargat iešguđege aktevrraiguin sámegielaide oainnusmahttinbarggus servodagas. Sámediggi vuolggašii riikaviidosaš sámgi giellavahku. Boadusin šattai vahkku goas sámegielat oidnojit ja gullojit ollu báikkiin riikkas, sosiála mediain ja riikaviidosaš mediain. Sámi giellavahkku bovtii stuorra áŋggirdeami miehtá riikka, ja ollu aktevrrat serve sámegielaide oainnusmahttimii servodagas dien vahkus. Lágiduvvojedje sihke báikkálaš doalut ja doalut sosiála mediain. Gonagasviessu, Stuorradiggi, Ráđđehus ja ásašusat nugo Sámi Allaskuvla, Sámi joatkkaskuvllat, Sámi lohanguovddáš, Finnmarkkuopmodat, FN-sambandet, Redd Barna, NRK Super leat muhtun aktevrrat mat čalmmustedje sámgi giellavahku. Sámediggi váldá iniciatiiva lágidit sámgi giellavahku jahkásaččat.

Jagis 2021 várrejuvvo 800 000 ru ulbmilii.

4.4.3.3 Sámi giellaguovlu - prošeakta

Sámgi giellalávdegoddi lea Váibmogiela evttohan ahte dáláš sámgiela hálldašanguovlu rievdaduvvo sámgi giellaguovlun. Giellaguovllu ulbmilin lea ortnet mii eanet lea heivehuvvon iešguđege gielladiliide gielddain. Ođđá giellaguovlu lea eanet ceahkkálastojuvvon, ja lea evttohuvvon juogaduvvot iešguđege gieladategoriijaide.

Sámedikki dievasčoahkkin meannudii giellalávdegotti evttohusa ođđá giellaguovllu ektui áššis 053/18. Sámedikki dievasčoahkkin evttoha ahte giellaguovllu gielddat juogaduvvojit viđa kategorijai; sámgi giellaresursagielddat, sámgi giellaovddidangielddat, sámgi giellaealáškahttingielddat, sámgi gávpotgielddat ja vejolaš sámgi giellagielddat. Okta váikkuhangaskaomiin mainna buoremus vejolaččat sáhtá láchit diliid nu ahte giellaguovloortnet speadjalastá ovttaskas gieldda duođalaš dili, lea iešguđege gieladategoriijaid bokte. Ođđá sámgi giellaguovlu addá váikkuhusaid dáláš sámgiela hálldašanguovllu doarjjaortnegii gielddaide, ja gielddaiguin ferte lágga gulahallat doarjjaortnega rievdadusaid birra.

Jagis 2021 várrejuvvo 200 000 ru ulbmilii.

4.4.3.4 Bihtán- ja ubmisámgiela gielladili čielggadeapmi - prošeakta

Bihtán- ja ubmisámi nannema ektui ferte vuosttažettiin dahkat muhtun vuodđobargguid, nugo duođastit ja kártet dáláš gielladili. Gielaide kárten galgá geavahuvvot gielladoaibmabijuid ja bálvalusaid heiveheapmái iešguđege guovlluin. Kárten addá midjiide buoret vuodá álggahit gielladoaibmabijuid guoskevaš birrasiin, ja addá geahčastaga dan barggus mii lea dahkkojuvvon ja vejolaš geainnuid válljet viidáset bargui ubmi- ja bihtánsámegielaide ealáškahttimis. Bálddalaga kártemiin áigu maiddá Sámediggi váldit álgga giellaseminára lágideami ektui ubmi- ja bihtánsámi guovllus.

Jagis 2021 várrejuvvo 100 000 ru ulbmilii.

4.4.3.5 Ovddidanprográmma sámegielaide várás - prošeakta

Sámegielaide dilli ii leat ovttalágan buot giellaguovlluin, ja deatalaš lea ahte boahtteáiggi politihka ovddideamis váldojuvvo vuolggasadji guoskevaš giellaguovllu gielladilis giellaovddidandoaimmabijuid plánedettiin. Sámediggi áigu ovttasbargguin ásahehpet guoskevaš giellaguovllus doallat lagaš ovttasbarggu konkrehta ovddidanprográmma ráhkadeamis sierra gielaide várás. Ovddidanprográmmat leat buorit gaskaoamit Sámedikki bušeahttabarggus ja addet einnostan vejolašvuoda gielladoaimmabijuid vuoruhantbarggus. Nana giellabirrasiid háhkanbarggus lea eaktun ahte váldit vuolggasaji dáláš ásahehpet ja ortnegiin, seammás go geahčadit leago dárbu ásahehpet ođđa ásahehpet.

Jagis 2021 várrejuvvo 300 000 ru ulbmili.

4.4.3.6 Nammafágalaš arkiiva - prošeakta

Sámi báikenamaid vuogádatlaš registreren ja čohkken, erenoamážit guovlluin gos sámi nammaávdnasiid čohkken lea váilevaš, lea buorre investeren. Dán oktavuodas lea maiddá deatalaš hukset sámi nammafágalaš arkiivva vai nammaávdnasat leat álkidit olámuttus. Dan geažil ferte sámi báikenamaid maiddá almmolaččat dohkkehit geavahussii kártaide ja galbbaide. Sámediggi áigu ovttasbargguin guoskevaš aktevrraiguin álggahit barggu nammafágalaš arkiivva ásahehpet.

Jagis 2021 várrejuvvo 400 000 ru ulbmili.

4.4.4 Rekrutteren ja gelbbolašvuoda buorideapmi

Dat go giellagelbbolašvuoda váilu lea stuorra hástalus buot servodatsurggiin. Go galgá boahtteáiggi dárbbuid duhtadit, de lea vealtameahtun deatalaš ollislaččat ánggirusšat sámegiela bargiid rekrutteremiin, ja oahpahusfálaldagaid ektui sámegiela studeanttaide ja fagaolbmuid.

Boahtteáiggi ferte ánggirusšat gelbbolašvuoda buoridemiin sámegiela ja sámi kultuvrras buot servodatsurggiin, nuoraid rekrutteremiin oahpahussii sámegiela, ja sámegiela rekrutteremiin iešguđege fagaolbmuid. Deatalaš lea ahte álggahuvvojit rekrutteren- ja gelbbolašvuoda bajidandoaimmabijut, vai mii sáhttit dustet hástalus giellagelbbolašvuoda váiluma ektui boahtteáiggi.

4.4.4.1 Rekrutterenstrategiijat - prošeakta

Sámi servodagas leat stuorra hástalusat go guoská sámegiela bargiid rekrutteremii geat máhttet davvi-, julev- ja máttasámegiela. Váilot hui ollu oahppan fagaolbmot geain livččii gelbbolašvuoda sámegiela ja sámi kultuvrras iešguđege servodatsurggiin. Dát guoská olles riikii, ja dovdo erenoamážit oahpaha ja dearvasvuoda oktavuodas. Hálddašanguovllu gieldat dieđihit váldosivvan, go eai nagot deavdit geatnegasvuodaideaset sámelága giellanjuolggadusaid ektui fágagelbbolašvuoda váiluma sámegiela. Danne lea dárbu viidát ánggirusšat fagaolbmuid rekrutteremiin ja oahpahusain sámi bálvalusfálaldaga ovddideamis. Vai gielddalaš ja almmolaš hálddašeapmi sáhttet ollašuttit iežaset geatnegasvuodaid ollu lágaid ektui.

Bargu fágagelbbolašvuoda rekrutteremiin buot servodatsurggiide lea hástaleaddji, ja gáibida ánggirusšama iešguđege dásiin. Eará rekrutterendoaimmabijut sámi studeanttaide dahje studeanttaide sámi alit oahpuide ja dutkamiidda leat sámi studeantearit profešuvdnaoahpuin, iešguđege lágan stipeanddat ja oahppoloana geahpedeapmi.

Riikarevišuvnna raporttas sámi oahpahusa birra oidno ahte sámegielat oahpaheddjiid ja mánáidgárdebargiid rekrutteren lea stuorra hástalussan oahpahusas. Doaimmabijut nugo ollislaš rekrutterenstrategiija ráhkadeapmi álggahuvvui 2020:s ja bargu jotkojuvvo 2021:s.

Jagis 2021 várrejuvvo 500 000 ru ulbmili.

4.4.4.2 Sierra rekrutterendoaimmabijut máttá- ja julevsámegielas - prošeakta

Váibmogielas deattuhuvvo gielladilli máttá- ja julevsámi guovllus, ja erenoamáš doaimmabidjodárbbut dain guovlluin čuvgejuvvojit. Giellaguovlluiguin deaivvademiin deattuhuvvojit dađistaga dárbbut nugo fierpmádat ásaheami gaskka guovlluin, oktiordnendoaimma ásaheami ja fágalaš ráđđeaddima gaskka.

Sámediggi áigu lágide giella- ja oahpahuskonferánssaid, váikkuhit giellabargiid ja pedagogaid fierpmádaga ásaheami ja váikkuhit gielladoaimmabijuid oktiordnema.

Biddjojuvvo kr 1 800 000 dán ulbmili 2021:s.

5 Bajásšaddan, oahpahus, alitoahppu ja dutkan

Servodatmihttu:

- Sámi servodagas lea máhttu, gelbbolašvuohta ja gálggat maiguin suodjala, sihkkarastá ja ovdánahtá sámi giela, kultuvrra ja servodateallima.

Sámediggi áigumuš bargguin lea servodat mas máhttu lea vuođđun, ja gos máhttu, sámegielat ja árvvut leat geađgejuolgin. Sámi servodat mas máhttu lea vuođđun rievdá dađistaga ja ovdána árbedieđu ja dutkanvuđot máhtu ovttasdoaimmamis.

Sámi servodaga ovddideapmi min árvvuid vuodul gielalaččat ja kultuvrralaččat, eaktuda ahte sámi mánáidgárde- ja vuođđoskuvlafálaldagas lea alla kvalitehta.

Sámediggi áigu bargat dan ala ahte našuvnnalaš mánáidgárde-, oahpahus- ja oahppopolitiikka leat mihttomearit ja strategiiat mat sihkkarastet sámi vuoigatvuodaid ja kvalitatiivvalaččat buori oahpahus- ja oahppopolitiikka.

Riikkain gos

gávdnojit čearddalaš, oskkoldatlaš dahje gielalaš unnitlogut dahje olbmot geat gullet eamiálbmogii, de mánás, gii gullá dáidda unnitloguide dahje eamiálbmogii, ii galgga gielddit vuoigatvuoda ovtas eará miellahtuiguin geat gullet su jovkui, eallit nu ahte dat dávista sin kultuvrii, dovddastit gullevašvuoda iežaset oskkoldahkii, eallit oskkoldaga mielde dahje geavahit iežaset giela. .

(ON konvenšuvnna artihkal 30 máná vuoigatvuodaid birra)

1. Eami-álbmogiin lea riekti vuođđudit ja hálldašit sin oahpahusvuogádaga ja ásaheami mat fáallet oahpaha sin iežaset gillii, dakkár vuogi mielde mii heive sin kultuvrralaš oahpahus- ja oahppomálliide.

2. Eamiálbmogiidda gullevaš ovttaskasolbmui, erenoamážit mánáin, lea vuoigatvuoda visot oahpaha dásiide ja oahpahus-hámiide mat stáhtas leat, vealaheami haga.

3. Stáhtat galget, ovtasráđiid eamiálbmogiiguin, álggahit beaktilis doaimmaid nu ahte eamiálbmogiidda gullevaš ovttaskasolbmot, erenoamážit mánát ja sii guđet ášset servodagaset olggobealde, ožžot vejolašvuoda oahppu oahpaha iežaset kultuvrras ja iežaset gillii.

Sámedikki áŋgiruššansuorggit bajásšaddamis, oahpahusas, oahpus ja dutkamis:

- Sámegielat mánát otná servodagas.
- Árbevirolaš máhttu ođđa áiggis.
- Máhttu ja gelbbolašvuhta huksejit boahtteáiggi mánáidgárddi.
- Skuvllaid sámi sisdollui.
- Oahppobirrasii ja skuvlaovddideapmái.
- Oahpponeavvuide.
- Alit oahpu ja dutkama váldái, ovddasvástádussii ja rollaide.
- Oahppo- ja dutkanfálaldat.
- Rekruteremii sámi alit ohppui ja dutkamii.
- Árbediehtu.
- Sámi perspektiivva alit ohppui ja dutkamii.

Hálddahuslaš resurssat - Bajásšaddan, oahpahus, alitoahppu ja dutkan

Ossodaga báلكkát, mátkkit ja gelbbolašvuodálokten leat mielde kapihttalas 15 Hálddahusdási.

Bajásšaddan- ja oahpahusossodagas leat 19 fásta bargi mat leat juogaduvvon golmma juhkosii:

- Mánáidgárddi juogus.
- Vuodđooahpahusa juogus.
- Alit oahpu ja dutkama juogus.

Bajásšaddan- ja oahpahusossodagas (BOA) lea ovddasvástádus sihke politihkkaovdánahttimis ja hálddašanbargguin. Ossodat čuovvula barggus earret eará gulahallamiin, ovttasbargguin ja konsultašuvnnain eiseválddiiguin joksán dihte servodatmihttomeari. Ossodat hálddaša doarjjaruđaid Sámedikki vuoruhemiid ja Sámediggeráđi njuolggadusaid mielde.

Sámedikkis lea oahpahuslága § 6-4 olis váldi revideret ja mearridit oahppoplánaid vuodđo- ja joatkkaoahpahussii. Ossodaga ovddasvástádus lea Sámedikki oahpponeavvovuodddáža jođihit. Oahpponeavvovuodddáža hálddašeapmi galgá 2021:s evaluerejuvvot. Ossodat hálddaša SáMOS ovdánahttinprošeavtta (Sámi mánát ođđa searvelanjain) 2018 cuoŋománus 2023 cuoŋománnui.

5.1 Váikkuhangaskaoamit bajásšaddamii, oahpahussii, ohppui ja dutkamii

5.1.1 Ángiruššansuorggit - bajásšaddan, oahpahus, alitoahppu ja dutkan

(duhaiid mielde)

	Bušeahhta 2021	Bušeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	% erohus
Sámegielaht mánát otná servodagas	11 197	10 305	892	8,7 %
Árbedieđut ođđa áiggis	7 630	7 430	200	2,7 %
Máhttu ja gelbbolašvuohta leat vuodđun boahhteáiggi mánáidgárddiide	150	200	-50	-25,0 %
Sámi sisdoalu skuvllas	3 200	3 470	-270	-7,8 %
Oahppobiras ja skuvlaovddideapmi	1 527	1 503	24	1,6 %
Oahppuneavvut	35 250	21 945	13 305	60,6 %
Rekrutteren sámi alit ohppui ja dutkamii	2 450	2 450	0	0,0 %
Árbediehtu	0	200	-200	-100,0 %
Submi	61 404	47 503	13 901	29,3 %

5.2 Sámegielat mánát otná servodagas

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámi mánáid sámegiella nannejuvvo ja ovdánahttojuvvo.

Mánáidgárdi lea deatalaš giellaarena sámegielaht gáhttemis ja nannemis, ja lea dárba čielga strategiihaide ja bargovugiid válljemii. Giellabarggu bargovugiid vuolggaadjin galget leat sámi árvvut, ja dat galget leat sihke pedagogalaš barggu ja giellabarggu vuodđun mánáidgárddis. Sámediggi áigu láhčit dili nu ahte mánáidgárddit geavahišgohtet nana giellamodeallaid mat leat heivehuvvon ovttaska mánáidgárddiid báikkálaš dárbbuide ja gielladássái. Danin ferte mánáidgárddiid giellabargguid systematiseret buorebut ja implementeret pedagogalaš bargui. Mánáin galgá leat vejolašvuohta sirdit sámi skuvlii sámegielahtin ja oažžut oahpahusa sámegielaht ja sámegilli vuosttašgiellan.

Sámediggi bargá SÁMOS ovdánahttinprošeavttain (Sámi mánát ođđa searvelanjain) oažžut sadjái mánáidgárddiid pedagogalaš giellabarggu rámmaid. Lea dárba defineret makkár struktuvrrat ja bargovuogit dat leat mat ovdánahttet giellabarggu mánáidgárddiin, ja mat dasto sáhttet definerejuvvot nana giellamodeallan sámi mánáidgárddiin. Dat gáibida ahte gelbbolašvuođaovdánahttin doaimmat fertejit heivehuvvot nu ahte sámi mánáidgárddiid bargit ohppet mo nana giellamodeallaiguin mánáidgárddis galgá bargat.

Otná láhka (Lov om barnehager 2006) ii atte buohkaide geat háliidit vuoigatvuođa sámi mánáidgárdefálaldaga oažžut. Sámediggi lea bargamin láhkarievdadusain sámi mánáidgárdefálaldaga vuoigatvuođa birra.

Váikkuhangaskaoapmi sámegielaht ja kultuvrra nannemis lea doarjja mánáidgárddiide. Doarjja lea okta mángga doaibmabijus mainna galggašii mihttomeari joksat mas sámi mánáidgárdefálaldagain lea sámi sisdoallu mii ovddida sámi mánáid ovdáneami, oahppama ja oahpu. Mánáidgárdesuorgi lea dynámalaš ja rievda dađistaga, ja dat dagaha ahte Sámediggi ferte doarjjaortnegiid heivehit nu ahte mánáidgárddit aktiivvalaččat sáhtte nana giellamodeallaid geavahišgohtit.

5.2.1 Čoahkketabealla - sámegielat mánát otná servodagas

(duhaiid mielde)

	Buŋeahhta 2021	Buŋeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	% erohus
21210 Dorjagat sámi giellaoahpahussii - ohcanvuodot doarjja	1 845	1 845	0	0,0 %
21220 Doarjagat proŋeavttaide ja ovddidanbargguide - ohcanvuodot doarjja	2 705	1 845	860	46,6 %
21230 Doarjja pedagogalaŋ ávdnasiid ovddideapmái mánáidgárdiide - ohcanvuodot doarjja	1 540	1 540	0	0,0 %
21400 Julevsáme sámastiddje - Árran mánáigárdde AS - njuolggodorajja a)	717	685	32	4,7 %
23000 Sámi mánát ođđa searvelanjain - proŋeakta	3 090	4 390	-1 300	-29,6 %
23001 Pilohtamánáidgárdiid gelbbolaŋvuoda lokten - njuolggodorajja Sámi allaskuvlii	1 300	0	1 300	-
Submi	11 197	10 305	892	8,7 %

a) Ortnet lei 2020:s namuhuvon Julevsáme giellatjehppe.

5.2.2 Dorjagat sámi giellaoahpahussii - ohcanvuodot doarjja

(duhaiid mielde)

	Buŋeahhta 2021	Buŋeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	% erohus
21210 Dorjagat sámi giellaoahpahussii - ohcanvuodot doarjja	1 845	1 845	0	0,0 %
Submi	1 845	1 845	0	0,0 %

Dorjjaortnega mihttomearri - Sámi giellaoahpahus mánáidgárdiin:

- Mánáidgárdit fáilet sámi giellaoahpaha.

Vuoruheami - sámi giellaoahpahus mánáidgárdiin:

- Doaimbajut mat láhčēt saji sámi giellaoahpahussii.

5.2.3 Doarjagat proŋeavttaide ja ovddidanbargguide - ohcanvuodot doarjja

(duhaiid mielde)

	Buŋeahhta 2021	Buŋeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	% erohus
21220 Doarjagat proŋeavttaide ja ovddidanbargguide - ohcanvuodot doarjja	2 705	1 845	860	46,6 %
Submi	2 705	1 845	860	46,6 %

Dorjjaortnega mihttomearri - Proŋeavttat ja ovddidanbarggut mánáidgárdis:

- Buorre kvalitehta mánáidgárdiid sámi gielas ja kulturbarggus.

Vuoruheami - Proŋeavttat ja ovddidanbarggut mánáidgárdis:

- Giellaovdánahttinproŋeavttat (nugo sámasteaddji proŋeavttain).
- Báikkálaŋ ovdánahttinproŋeavttat main sámi árbevirolaŋ bargu deattuhuvvo.
- Ođđa sámegiel mánáidgárdefálaldagaid ásaheapmi.
- Pilohtamánáidgárdiid ovdánahttin.

5.2.4 Doarjja pedagogalaš ávdnasiid ovddideapmái mánáidgárddiide - ohcanvuđot doarjja

(duhaiid mielde)

		Bušeahhta 2021	Bušeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	% erohus
21230	Doarjja pedagogalaš ávdnasiid ovddideapmái mánáidgárddiide - ohcanvuđot doarjja	1 540	1 540	0	0,0 %
Submi		1 540	1 540	0	0,0 %

Doarjjaortnega mihttomearri - pedagogalaš ávdnasiid ovddideapmi mánáidgárddiide:

- Mánáidgárddiide, mánáidgárdeoahpaheddjiide ja oahppoásahusaide lea álki fidnet pedagogalaš ávdnasiid main lea sámi sisdoallu.

Vuoruheamit - Pedagogalaš ávdnasiid ovddideapmi mánáidgárddiide:

- Giellaarvosmahtti ávdnasat mat heivejit mánáidgárddiide.
- Mánáidgárdepedagogalaš ávdnasat mat heivejit sámi mánáidgárdeoahppaheaddjiide ja mánáidgárdeoaphaheaddjestudeanttaide.

5.2.5 Juvlesámi sámástiddje - njuolggodoarjja Árran mánnáigárdáj

Sámediggi addá njuolggodoarjaga prošeaktii Árran mánnáigárdde sámasteaddji nannen dihtii giellaovddidanbarggu mánáidgárddis.

Biddjojuvvo 717 000 ru njuolggodoarjjan Árran mánnáigárdáj.

5.2.6 SÁMOS Sámi mánát ođđa searvelanjain - ovddidanprošeakta 2018-2022

SÁMOS (Sámi mánát ođđa searvelanjain) lea 5-jagi ovdánahttinprošeakta. Prošeavtta mihttomearri lea ovdánahttit sámi mánáidgárdefilosofijja ja sámi mánáidgárdepedagogihka, ja ovdánahttit nana giellamodeallaid sámi mánáidgárddiid geavaheapmái.

Prošeakta galgá ođđa bargovuogi ovddidit, mii heive sámi jurddašvuohkáiešguđet guovlluin Sámis, gos sámi árvvut leat pedagogalaš barggu vuodđun. Dáinna vuolggasajiin galgá sámi árbemáhttu, sámegielat, sámi eallinvuohki, jurddašeapmi ja áddejupmi bargo- ja oahppanvugiin leat sámi mánáidgárddiid sisdoalu vuodđun. Dat gáibida gelbbolašvuodáloktema sámi mánáidgárdebargiin.

SÁMOS galgá váikkuhit dasa ahte ovdánahttinbargu mánáidgárddiin álggahuvvo. SÁMOS lea válljen pilohtamánáidgárddiid gos ovdánahttinbargu galgá dáhpáhuvvat. Dát ovdánahttinbargu lea Sámi allaskuvlii čadnojuvvon, mii áigu gelbbolašvuodáloktendoaibmabiju fállat.

Pilohtamánáidgárddiid ovdánahttinbargui galgá maiddáid dutkan čadnojuvvot. Dutkan galgá čilget mii sámi mánáidgárdefilosofijja ja -pedagogihkka lea, ja mánáidgárddiide ovdánahttit nana giellamodeallaid.

SÁMOS galgá ovtas Sámi allaskuvllain lágidit sámi oahpahuskonferánssa gos fáddá lea pedagogalaš eamiálbmotfilosofijja mánáidgárddis, skuvllas ja alit oahpus. Ulbmil konferánssain lea

eamiálbmotmáilmmi vásihusaid lonohallat. Vásihusaid lonohallan eamiálbmogiid gaskka sáhtta pedagogaid ja oahpaheddjiid barggu doarjut oahpu implementeremis mas kultuvra lea vuodđun.

Biddjojuvvo kr 3 090 000 prošeaktii 2021:s.

5.2.6.1 Pilohtamánáidgárddiid gelbbolašvuoda lokten - njuolggadoarjja Sámi allaskuvlii

Sámediggi áigu sihkkarastit ahte mánáidgárdebargit ožžot eanet máhtu ja gelbbolašvuoda das mo mánáidgárddiid beaivválaš barggus mánáid sámegiela sáhttet ovdánahttit. Sámedikkis ja Sámi allaskuvllas lea ovtasbargoprošeakta mii guoská dasa ahte pilohtamánáidgárddiide addit gelbbolašvuoda mánáidgárdepedagogihkas ja giellabarggus mas lea sámi sisdoallu, árvvut ja jurddašeapmi. Lea earenoamáš dárbu sadjái oažžut čielga bargovugiid maiguin mánát njuovžileappot oahpašedje giela, ja maiguin mánáid movttiidahtta giela nannet ja geavahit árgabeaivvis. Mánáidgárdebargit dárbbášit buori oaivadeapmi das mo gielain sáhtta bargat ja das mo ođđa bargovuogi ja nana giellamodeallaid sadjái oažžu.

Álggos galgá SÁMOS-prošeavtta pilohtamánáidgárdebargiide fállat gelbbolašvuodaloktema, muhto dallánaga go rámmat leat sajis, de galget eará mánáidgárdebargit maid oažžut dán vejolašvuoda.

Biddjojuvvo kr 1 300 000 dán ulbmili 2021:s.

5.3 Árbedieđut ođđa áiggis

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámi mánáidgárddi vuodđu lea árbevirolaš máhttu.

Sámi mánáidgárddi ferte leat gearggus dárbbuid dustet mat sámi servodagas áiggis áigái leat. Sámediggi áigu sámi mánáidgárddi saji nannet guovddáš sámi kulturguoddin. Sámi árbevirolaš máhtus lea otna deaŋalaš sadji sámi mánáidgárddiin. Sámi mánáidgárddiit plánejit bargguideaset sámi jahkekaleandara mielde. Dat mearkkaša ahte mánáidgárddiit čatnet pedagogalaš barggu jagi mannui ja rievdadusaide luonddu jahkodagas. SÁMOS áigu SÁMOS-prošeavttain bargat dan ala ahte nannet mánáidgárddiid barggu sámi árbevirolaš máhtuin, nu ahte mánáidgárddiit ožžot eanet máhtu ja gelbbolašvuoda sámi árbevirolaš oahppan- ja bargovugiid birra.

5.3.1 Čoahkketabealla - Árbevirolaš máhttu ođđa áiggis

(duhaiid mielde)				
	Bušeahhta 2021	Bušeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	% erohus
21200 Doarjagat sámi mánáidgárddiide ja mánáidgárddiide man lea sámi ossodat - ohcanvuodot doarjja	7 630	7 430	200	2,7 %
Submi	7 630	7 430	200	2,7 %

5.3.2 Doarjagat sámi mánáidgárddiide ja mánáidgárddiide man lea sámi ossodat - ohcanvuodot doarjja

(duhaiid mielde)

	Buŋeahhta 2021	Buŋeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	% erohus
21200 Doarjagat sámi mánáidgárddiide ja mánáidgárddiide man lea sámi ossodat - ohcanvuodot doarjja	7 630	7 430	200	2,7 %
Submi	7 630	7 430	200	2,7 %

Doarjjaortnega mihttomearri - Sámi mánáidgárddit ja ossodagat:

- Sámi mánáidgárddiin ja sámi ossodagat dárogiel mánáidgárddiin lea fáladat mas vuodđun lea sámi giella ja kultuvra.

Vuoruheamit - Sámi mánáidgárddit ja ossodagat:

- Doaibmabijut main sámi árvvut, giella, kultuvra ja árbevirolaš máhttu lea vuodđun.

5.4 Máhttu ja gelbbolašvuohta leat vuodđun boahhteáiggi mánáidgárddiide

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Lassi máhttu ja gelbbolašvuohta mánáidgárdesuorggis.

Máhttu ja gelbbolašvuohta sámi mánáid vuoigatvuođaid, sámegiella, kultuvrra ja servodateallima birra lea guovddázis sámi mánáidgárdesuorggi ovdánahttima sihkarastimis. Sámediggi áigu bargat dan ala ahte máhttovuođu loktet buot sámi mánáidgárdesuorggi aktevrrain. Sámediggi áigu ráhkadit diehtujuohkinávdnasiid earret eará sámi mánáid vuoigatvuođaid birra.

Kvalitehta ovdánahttin sámi mánáidgárddiin lea bargiid vejolašvuođa duohken beassat gelbbolašvuođa loktet individuálalaččat ja fágalaš searvevuođas. Sámediggi háliida váikkuhit dasa ahte gelbbolašvuođaloktendoaibmabijut láchčojuvvojit buot bargiide sámi mánáidgárddiin.

5.4.1 Čoahkketabealla - máhttu ja gelbbolašvuohta hukse boahttevaš mánáidgárddiid

(duhaiid mielde)

	Buŋeahhta 2021	Buŋeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	% erohus
22503 Mánáidgárddiid doarjjaortnega evalueren	0	200	-200	-100,0 %
22505 Diehtujuohkin sámi mánáid vuoigatvuođaid birra sámegiel mánáidgárdefálaldahkii - prošeakta	150	0	150	-
Submi	150	200	-50	-25,0 %

5.4.2 Diehtujuohkin sámi mánáid vuoigatvuođaid birra sámegiel mánáidgárdefálaldahkii

Máhttu sámi mánáid vuoigatvuođaid birra sámegiel mánáidgárdefálaldahkii lea deatalaš bealli go sámegiel mánáidgárdefálaldaga galgá ásaht, láchit ja bisuhit. Mánáidgárddiid sisdoalu ja bargguid rámmaplána (2017) mielde lea Norggas, eamiálbmogiid earenoamáš vuoigatvuođaid olis,

earenoamáš geatnegasvuohta sámi mánáid ja vanhemiid beroštumiid gozihit, vrd. Vuodđolága § 108, mánáidkonvenšuvnna art. 30 ja ILO-konvenšuvnna. Sámi mánáidgárdemánát galget oažžut doarjaga bisuhit ja ovdánahttit gielaset, máhtuset ja kultuvrraset beroškeahhtá das gos riikkas orrot. Sámediggi atná dárkun diehtjojuohkinávdnasiid ráhkadit sámi mánáid vuoigatvuođaid birra sámegiel mánáidgárdefálaldahkii.

Biddjojuvvo kr 150 000 dán bargui.

5.5 Sámi sisdoalu skuvllas

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámi ohppiin ja ohppiin geain lea sámegiel oahpahus ožžot oahpahusa sámegielas ja sámegilli mas lea buorre kvalitehta.

Buorre kvalitehta oahpahas lea buriid rámmaeavttuid duohken. Sámi oahppit ja vanhemat vásihit ahte sámi oahppit eai oaččo oahpahusa maid lága mielde lea vuoigatvuohta oažžut. Sivvan dasa sáhtá leat ahte skuvlaeaggádiin ja skuvlajođihedjiin eai leat doarvái dieđut ohppiid vuoigatvuođaid birra oahpahussii sámegielas ja sámegilli. Oahpahus sámegielas ja sámegilli sáhtá maid lea resursahástalus gielddaide/fylkkagielddaide ja skuvlaeaggádiidda. Sámediggi áigu gulahallamiin guovddáš, regionála ja báikkálaš eiseválddiiguin oččodan dihte buriid rámmaeavttuid sámegiel oahpahussii. Sámediggi áigu bargat dan ala ahte vuoigatvuođaid nannet ođđa oahpahuslágain ja friijaskuvlálágain. Ohppiid vuoigatvuođaid goziheapmi ja ollašuhttin ferte šaddat seammalárganin, beroškeahhtá das gos oahppi skuvlla vázzá. Sámediggi áigu bargat dan ala ahte giellačoagganeamit šaddet lunddolaš oassin sámegiel oahpahas.

Ohppiide geat dárbbášit earenoamáš heiveheami lea hui deatalaš ahte ožžot oahpahusa iežaset gillii ja kultuvrras. Dat ii leat diehtelas ášši. Sámedikki mielas lea earenoamáš deatalaš bargat dan ala ahte gozihit dáid ohppiid ollislaš oahpahasfálaldaga.

Árbevirolaš máhttu lea min máhttoárbbi oassin, ja lea deatalaš sámi árbevirolaš máhtu implementeret skuvlla oahppoplánaide. Fágaođasmahttimis lea čiekŋalisoahppan ja fágaidrasttideaddji fáttat deattuhuvvon. Ja bargu árbemáhtuin galgá leat suorgi maid skuvllat fáddán sáhttet geavahit ja masa čiekŋudit sáhttet. Doarjjaortnegiin "Árbevirolaš máhttu vuodđooahpahas" Sámediggi movttiidahtá skuvllaid prošeavttaid čađahit mat leat čadnojuvvon sámi kulturárvvuide ja árbevieruide.

Davviriikkalaš skuvlaovttasbargui gullá sámi oahpahusa láchčin riikkarájiid rastá. Sámediggi oaidná ahte lea ávkkálaš ovttasbargat davviriikkalaš dásis oktasaš mánáidgárde- ja skuvlapolitihka ektui sámi giela ja árvvuid vuodul. Sámedikki áigumuš lea "Rájáhis sámeoahpahus" prošeavtta čuovvulit. Čuovvolanbarggus galgá prošeaktajoavkku raporta ja SÁMOS-prošeavtta sámi filosofii ja leat vuodđun. Mihttomearrin lea oktasašjulggaštusain sámi mánáid ja nuoraid vuoigatvuođaid nannema joatkit mánáidgárdefálaldahkii ja oahpahussii, main sámi árvvut, luonddufilosofii ja, giella, kultuvra, jođiheapmi ja árbemáhttu leat pedagogalaš barggu guovddáš bealit. Ovttasbargguin riikkarájiid rastá Sámediggi áigu árvvoštallat vejolašvuoda oktasaš oahpponeavvuid ráhkadit, earret eará historjáfágas.

Joatkkaoahpahus lea lassin fágaođasmahttimii manjimuš jagiid struktuvrarietdadusaid muosáhan. Earret eará Liedutvalget čuovvoleamis boahttevaš joatkkaoahpahusa struktuvra, organiserema ja

fágačoahkkádusa ektui, lea ráđđehus mearridan stuorradiggedieđáhusa ráhkadit joatkkaoahpahusa sisdoalu ja struktuvrra birra. Sámediggi áigu bargat dan ala ahte rievdadusat vuhtiiváldet ja nannejit oahpahusfálaldaga sámi ohppiide ja ohppiide geain lea sámegiel oahpahus.

Sámediggi lea 2017:s vuolláičállán Nasjonal kompetansepolitisk strategi 2017-2021.

Máhtodepartemeanta lea beliiguin oktii ráđiid mearridan strategijabarggu guhkidit. Sámediggái lea deatalaš sámi servodaga ja bargoeallima gelbbolašvuodadárbbu kártet ja doaibmabijuid álggahit.

5.5.1 Čoahkketabealla - sámi sisdoallu skuvllas

(duhaiid mielde)

	Bušeahhta 2021	Bušeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	% erohus
22600 Oahppoplánaid revideren - prošekta	2 500	2 850	-350	-12,3 %
21130 Árbediehtu vuodđooahpahusas - ohcanvuodot doarjja	700	500	200	40,0 %
22402 Pedagogalaš fágabeaivvit a)	0	120	-120	-100,0 %
Submi	3 200	3 470	-270	-7,8 %

a) 120 000 ru leat sirdojuvon postii 21000 Doarjja dábalaš oahpponeavvuide.

5.5.2 Oahppoplánaid revideren - prošekta

Oahppoplánaid sisdoallu lea deatalaš váikkuhangaskaoapmi go áigu sihkkarastit buori sisdoalu sámi oahpahusas. Sámedikkis lea váldi mearridit vuodđoskuvlla sámegielfága oahppoplánaid, joatkkaoahpu earenoamáš sámi fágaid ja sámi sisdoalu sámi parallealla ovttárvosaš oahppoplánaid ja dábalaš oahppoplánaid.

Vuodđooahpahussii leat buot oahppoplánat mearriduvvon, ja joatkkaoahpahussii leat čađačuovvu fágaid oahppoplánat, Jo1 fidnofágaide ja 19 studerenspesialiserema válljenprográmmafágaide leat oahppoplánat mearriduvvon ja atnui váldojuvvon 2020 čavčča. Marjimuš oahppoplánat, mat lea Jo2 ja Jo3 fidnofágaide ja eará studerenspesialiserema válljenprográmmafágaide gárvvistuvvojit 2021 čavčča ja 2022 čavčča.

Doarjun dihte oahpaheddjiid oahppoplánaid sisdoaluin galget doarjjaávdnasat ráhkaduvvot mat galget leat veahkkin sisdoaluin bures bargat, ja doarjjaávdnasat galget leat mielde ođđa oahppoplánaid mihttomeriid ja geavaheami doarjumin. Sámediggi galgá doarjjaávdnasiid ráhkadit oahppoplánaide maidda Sámedikkis oahpahuslága mielde lea ovddasvástádus.

Sámi parallealla ovttárvosaš oahppoplánabuktosis váilot oahppoplánat earret eará fágaide eangalsgiella, matematihkka, lášmmohallan ja sámegiella guluhemiide. Sámediggi áigu 2021:s joatkit dáiinna oahppoplánabargguin.

Dát šaddá leat stuorra ja deatalaš bargu maid Sámediggi áigu 2021:s vuoruhit, ja šaddá gáibidit nana bargoealju boahtteáiggis.

Dán bargui biddjojuvvo 2021:s 2 500 000 ru.

5.5.3 Árbediehtu vuodđooahpahusas - ohcanvuodot doarjja

(duhaiid mielde)

	Bušeahhta 2021	Bušeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	% erohus
21130 Árbediehtu vuodđooahpahusas - ohcanvuodot doarjja	700	500	200	40,0 %
Submi	700	500	200	40,0 %

Doarjjaortnega mihttomearri - Árbediehtu vuodđooahpahusas

- Oahppoplánaide lea sámi sisdoallu implementerejuvvon.

Doarjjaortnega vuoruheamit - Árbediehtu vuodđooahpahusas:

- Doaibmabijut mat leat mielde konkretiseremin sámi sisdoalu oahppoplánain.
- Doaibmabijut/prošeavttat mat dagahivčče ahte sámi árbediehtu geavahuvvošii eambbo skuvllas ja main máhtu sealluheapmi dáhpáhuvvá boarrásat buolvvas nuorat bulvii, ja mas birgen, duodji ja sámi giellaoahppu leat guovddášis.
- Prošeavttat main oahppit ožžot sámi giellaoahpu geavatláš barggu bokte.
- Oahppoprošeavttat mat dagahit ahte njálmmálaš muitalanárbevierru, luohiti ja duodji eambbo geavahuvvo.
- Doaibmabijut meahcásteamis ja bivddus/guolásteamis main guovddášis lea sámi giellaoahppu geavatláš barggu bokte.
- Verdestallan/Rádnastallat/Vienestalleme.
- Boazodoallu.

5.6 Oahppobiras ja skuvlaovddideapmi

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Buorit ja oadjebas oahppobirrasat.

Buorit ja oadjebas oahppobirrasat ovddidit oahppama, ohppiid oadjebasvuoda ja hutkáivuoda. Sihke váhnemat/ovddasteaddjit oahpaheddjiin, skuvlajođiheddjiin ja skuvlaeaiggádiin lea ovddasvástádus duddjot buriid ja oadjebas oahppobirrasiid. Sámediggái lea deatalaš ahte ohppiin lea oadjebas ja buorre fysalaš ja psykososiála oahppobiras, mii movttiidahtá oahppat ja mas ii gávdno givssideapmi ja vealaheapmi.

2019 ohppiidiskadeapmi čájeha ahte 4,6 proseantta buot ohppiin Norggas givssiduvvojit guovttegolmma geardde mánnui dahje dávjjit. Givssideapmi lea váttisvuohtan sámi servodagain ja dat lea Sámedikki mielas hui duodalaš ášši, ja Sámediggi lea bidjan johtui eastadeaddji doaibmabijuid. Sámedikkis lea viiddis ovttasbargu iešguđet relevánta ásahusaiguin mas mihttomearrin lea olahit buori ja oadjebas oahppanbirrasa mii lea buorin ohppiid oahppamii.

5.6.1 Čoahkketabealla - oahppobiras ja skuvlaovddideapmi

(duhaiid mielde)

		Bušeahhta 2021	Bušeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	% erohus
22400	Fierpmádat sámegieloahpahussii - Sámi allaskuvla - njuolggodorajja	527	503	24	4,8 %
23100	Bargu eastadit givssideami - prošeakta	1 000	1 000	0	0,0 %
Submi		1 527	1 503	24	1,6 %

5.6.2 Sámegieloahpahusa fierpmádat/ NetSam - njuolggodoarjja Sámi allaskuvlii

Sámegieloahpahusa fierpmádaga/NetSam mihttomearri lea fierpmádat mii bures doaibmá oahpaheddjiide, skuvlajođiheddjiide, studeanttaide ja ášahusaide mat barget sámegieloahpahusain. NetSam áigumuš lea ovddidit buori ovttasbarggu ja lonohallat máhtu sámi oahpahusa birra áigges áigái gustovaš oahppoplánaid ja sámegieloahppoplánaid mielde Norggas. Dasto galget sámegieloahpahusa ovddidit diehtjuohkimiin, gealboovddidemiin, vásihuslonohallamiin ja fierpmádathuksemiin.

Biddjojuvvo 527 000 ru. njuolggodoarjjan NetSam:ii 2021:s.

5.6.3 Bargu eastadit givssideami - prošeakta

Sámediggi bargá dan ala ahte sámi mánát ja nuorat mánáidgárddis ja skuvllas dovdet ahte sis lea buorre ja oadjebas juohkebeaivi. Okta váikkuhangaskaomiin dán barggu čuovvolemis 2020:s lei konferánssa lágideat mas fokus lei sámi mánáid ja nuoraid psykososiála dearvvašvuoda. Covid-19 geažil ii lean dán konferánssa vejolaš čadahit, ja dat lea marjduvvo 2021 rádjái. Mihttomearri konferánssain lea máhttovuodu, vásihuslonohallama ja dutkama oazžut fáttá birra. Dán konferánssa oktavuodas Sámediggi hálidii mánáidfágalaš foruma (sámi mánáidráđi) parallealla sešuvnnas lágideat sámi mánáide ja nuoraide givssidaneastadeami birra. Mihttomearriin lea sámi mánáid ja nuoraid gelbbolašvuoda loktet givssidaneastadeami birra, dan birra mii givssideapmi ja eará loavkašuttin lea, ja dan birra mo galgá láhttet jus ieš dahje earát givssideami vásihit.

Dán bargui biddjojuvvo 2021:s 1 000 000 ru.

5.7 Oahppuneavvut

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámi oahppit ja oahppit geat ožžot sámegiel oahpahusa fidnejit sámi oahpponeavvuid buot golmma sámegillii. buot fágain ja vuodđoskuvlla oahppoplánaid mielde.

Sámedikkis lea ovddasvástádus sámi oahpponeavvuid ovddideames. Sámediggi lea 2019:s mearridan ođđa njeallja jagi doaibmaplána sámi oahpponeavvuid ovddideapmái. Fágaođasmahttima dihte dárbbasuvvojit oahpponeavvut mat čuvvot ođđa oahppoplánaid. Digitaliseren lea guovddážis fágaođasmahttimis ja oppalaččat servodatovdáneamis, ja Sámediggi čuovvula dan sámi digitála oahpponeavvuid čielgaseabbo vuoruhemiin, main lea buorre kvalitehta. Sámediggi áigu digitaliserenstrategiija čuovvulit. Danne lea Sámedikkis dárba juhkosa fágagelbbolašvuoda nannet ja

fágaodasmahttima vuordámušaid ollašuhttit, ja ráhkadahttit digitála oahpponeavvut main kvalitehta gáibiduvvo.

5.7.1 Čoahkketabealla - oahpponeavvut

(duhaiid mielde)

	Bušeahhta 2021	Bušeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	% erohus
21000 Doarjagat oahpponeavvoráhkadeapmái - ohcanvuodot doarjja	27 660	17 590	10 070	57,2 %
22700 Rámmašiehtadusat sámi lágádusain	6 000	3 000	3 000	100,0 %
22000 Ovtas Aktan Aktasne - Sámi allaskuvla - njuolggodorajja	790	755	35	4,6 %
22810 Movttiidahttindoaimbaidju oahpponeavvoovddideaddjiide - prošeakta	300	100	200	200,0 %
22801 Oahpponeavvuid ovddideami doarjaga evalueren - evalueren	0	500	-500	-100,0 %
22820 Rádjasttildeddji sámi oahpahus - prošeakta	500	0	500	0,0 %
Submi	35 250	21 945	13 305	60,6 %

5.7.2 Doarjagat oahpponeavvoráhkadeapmái - ohcanvuodot doarjja

(duhaiid mielde)

	Bušeahhta 2021	Bušeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	% erohus
21000 Doarjagat oahpponeavvoráhkadeapmái - ohcanvuodot doarjja a) b) c) d)	27 660	17 590	10 070	57,2 %
Submi	27 660	17 590	10 070	57,2 %

a) 120 000 ru leat sirdojuvon eret poasttas 22402 pedagogalaš fágabeaivvit.

b) 850 000 ru lea sirdojuvon postii Hálddahaš doaibmagolūt. Dat guoska 1 virgái.

c) 3 000 000 ru lea sirdojuvon postii 22700 rámmašiehtadusat oahpponeavvovttadeddjiide.

d) 500 000 ru leat sirdojuvon postii 22820 Rádjasttildeddji sámi oahpahus, oahpponeavvut.

Doarjjaortnega mihttomearri - oahpponeavvuid ovddideapmi:

- Sámediggi ovddida buot fágain sámegiel oahpponeavvuid mat heivejit vuodđooahpahusa oahppoplánaide.

Sámediggi addá doarjaga sámi oahpponeavvuid ráhkadeapmái mat gozihit oahppoplánadahkosa LK20S ja fágaid LK20 áigumušaid main eai leat parallealla sámi oahppoplánat.

Vuoruheamit:

- Digitála oahpponeavvut.
- Oahpponeavvut maid johtilit duohtan dahkat.
- Dáláš oahpponeavvuid ođasteapmi, lassikomponenttat dahje oahpponeavvu dievasmahttin.
- Jorgaleamit, jorgaleamit heiveheamiin.
- Ođđa oahpponeavvuid ráhkadeapmi, parallealla ja ođđa deaddileamit.
- Doarjja oahpponeavvuide maid lea dárbu heivehit LKS20:i.

Sámedikki mearridan doaibmaplánas oahpponeavvuid ráhkadeapmái 2020-2023 meroštallojuvvojit fokussuorgin plánaáigodagas. Dát lea fágaid vuoruheapmi gokko lea dárbu ráhkadahttit oahpponeavvuid plánaáigodagas.

Jagi 2021 fokussuorggit:

Oahpponeavvut máttasámegillii:

- Sámegiella vuosttašgiellan 5.-7. jahkecehkiin.
- Sámegiella vuosttašgiellan 8. jahkecehkiin.
- Sámegiella nubbingiellan, sámegiella 2 5.-7. jahkecehkiin.
- Sámegiella nubbingiellan 8.-10. jahkecehkiin.

Oahpponeavvut julevsámegillii:

- Sámegiella vuosttašgiellan 5.-7. jahkecehkiin.
- Sámegiella vuosttašgiellan 8.-10. jahkecehkiin.
- Sámegiella nubbingiellan, sámegiella 3 dássi 1-3.
- Sámegiella nubbingiellan, 8.-10. jahkecehkiin.

Oahpponeavvut davvisámegillii:

- Sámegiella nubbingiellan, sámegiella 3 dássi 1-3.

Oahpponeavvut fágaidrasttideaddji fáttáin davvi-, julev- ja máttasámegillii:

- Álbmotdearvvašvuohta ja eallimis birgen.
- Demokratiija ja mielborgárvuohta, ja earenoamážit vuortnuheami, loavkašuhhtima ja vealaheami eastadeapmi.

Fágaidrasttideaddji oahpponeavvuin galgá leat okta dahje eanet komponeanttat mat ohppiide heivejit geat earenoamáš láhčima dárbbasit.

Earenoamážit heivehuvvon oahpponeavvut (lassin dábálaš heiveheapmái) davvi- julev- ja máttasámegillii

- Jietnagirjjit ohppiide gaskadásis vuodđoskuvllas joatkkadássái, fágain sámegiella, servodatfága ja servodatmáhttu.
- Oahpaheaddjiráva ja/dahje geavaheaddjiráva mii čájeha mo oahpaheaddji fáttmmasteaddji oahpahusbirrasis sáhtta oahpponeavvu geavahit ovtas mánáiguin ja nuoraiguin geain leat earenoamáš dárbbut. Fága: sámegiella, servodatfága ja servodatmáhttu.
- Konkretiserenávdnasat.

Jos ohccojuvvo doarjja proševttaide mat eai leat mielde dán jagi vuoruheamis, de ferte bidjat mielde ákkastallama ja duodáštit dárbbu.

5.7.3 Oahpponeavvuid rámmašiehtadus

Sámediggi lea 2020:s almmolaš gilvofálaldagas rámmašiehtadusa dahkan sámi oahpponeavvuid oastimis vuodđooahpahussii.

Ođđa rámmašiehtadusgilvu galgá almmuhuvvot. Fágaid vuoruheapmi maid oahpponeavvut galget gokčat, vuolgá fokussurggiin Sámedikki doaibmaplánas oahpponeavvoráhkadeapmái 2020-2023 ja ferte árvvoštallojuvvo Sámedikki jahkásaš ohcanvuđot doarjagiid ektui oahpponeavvoráhkadeapmái ja gustovaš rámmašiehtadusa ektui.

Biddjojuvvo kr 3 000 000 dálá šiehtadusa čuovvoleapmái ja kr 3 000 000 ođđa rámmašiehtadusa dahkamii, ja buohkanassii biddjojuvvo kr 6 000 000 rámmašiehtadusaide 2021:s.

5.7.4 Ovttas|Aktan|Aktesne - njuolggodoarjja Sámi allaskuvlii

Mihttomearri: Neahttabáiki gos ollugat leat fitnan ja masa leat dieđuid čohkken sámi oahpponeavvuid birra oahppanávdnasiid aktiivvalaš juogademiin ja digitála oahpponeavvuid buvttadanreaidduid aktiivvalaš geavahemiin.

Ovttas|Aktan|Aktesne lea neahttabáiki gosa dieđut sámi oahpponeavvuid birra leat čohkkejuvvon, ja gos lea vejolaš oahpponeavvuid luoikkahit ja lea juogadanarena iešráhkadan oahppanresurssaide/oahpponeavvuide. Neahttabáikkis leat maid buvttadanreaiddut digitála oahppanresurssaid/oahpponeavvuid ráhkadeapmái. Portála lea golmma sámegillii ja dárogillii. Doarjja galgá sihkkarastit ahte doaibma joatká ja ahte neahttaportála viidásat ovdána.

Biddjojuvvo kr 790 000 Ovttas|Aktan|Aktesne neahttabáikái njuolggadoarjjan 2021:s.

5.7.5 Movttiidahttindoaimabijut oahpponeavvoráhkadeamis - prošeakta

Lea dárbu eanet oahpponeavvoráhkadeddjiide ja alla gelbbolašvuhtii digitála oahpponeavvuid ráhkadeamis. Otne eai leat doarvái sámi oahpponeavvoráhkadeaddjit, ja earenoamážit váilot dat main lea gelbbolašvuhta mátta- ja julevsámegielas. Prošeakta galgá ovttasbarggu initieret guoskevaš belliiguin gos mihttomearrin lea oahpponeavvoráhkadeddjiid rekruteret ja gelbbolašvuoda oahpponeavvoráhkadeamis loktet.

Biddjojuvvo kr 300 000 prošeaktii 2021:s.

5.7.6 Rádjerasttildeaddji sámi oahpahus - prošeakta

"Rájáhis sámeoahpahusa" raportta vuodul lea mihttomearrin ovttasbarggu Sápmái ásahtit oktasaš oahpponeavvuid ektui, nannen dihte sámi mánáid ja nuoraid vuoigatvuoda oahpahussii mas sámi árvvut, luondufilosofiija, giella, kultuvra, jodiheapmi ja árbemáhttu leat pedagogalaš barggu guovddáš bealit. Ovttasbargguin riikarájiid rastá Sámediggi áigu árvvoštallat vejolašvuoda oktasaš oahpponeavvuid ráhkadit, earret eará historjáfágas.

Dán prošeaktii várrejuvvo 500 000 ru 2021:s.

5.8 Váldi, ovddasvástádus ja rollat alit oahpus ja dutkamis

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámedikkis lea duohta váldi sámi alit oahpus ja dutkamis lágaid ja lálkaásahusaid bokte, ja konsultašuvnnaid bokte.

Sámedikki váldi alit oahpus ja dutkamis lea deatalaš dasa mainna lágiin dát suorgi goziha sámi servodaga máhttoovddidandárbbu. Earret válddi guokte stivraáirasa ja ovttá várreáirasa nammadit

Sámi allaskuvlla stivrii, ii leat Sámedikkis makkárge formálalaš váldi suorggis. Dán válddi lea Aune-utvalget NOU:s 2020:3 Forslag til ny lov om universiteter og høyskoler evttohan jávkadit.

Nannen dihte sámi sisdoalu alit oahpus ja dutkamis Sámediggi áigu 2021:s joatkit barggus gulahallamiin ja konsultašuvnnaiguin guoskevaš aktevrraiguin, ja NOU 2020:3 čuovvoleapmái bidjat earenoamáš fokusa.

5.9 Oahppo- ja dutkanfálaldat

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Fálaldat ja aktivitehta sámi alit oahpu ja dutkama siskkobealde mii dávista gelbbolašvuoda ja máhttodárbui sámi servodagas.

Sámi servodat rievda nugo muđui ge servodat oppa áiggi. Ulbmilin lea ahte oahppofálaldagat ja dutkandoaimmat dávistit dárbui mii sámi servodagas lea áiggis áigái.

Danne áigu Sámediggi gulahallama ja konsultašuvnnaid bokte guoskevaš aktevrraiguin, bargat dan ala ahte oahppo- ja dutkanásahusat láchčēt ja heivehit iežaset fálaldagaid ja dutkama, dárbbuide dávistettiin.

5.10 Rekrutteren sámi alit ohppui ja duktamii

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Eanet mánáidgárde- ja vuodđoskuvlaoahpaheaddjit geain lea sámi giella- ja kulturgelbbolašvuota.

Sámegielat oahpaheddjiid váilun mánáidgárdiin ja vuodđoskuvllain lea hui duodalaš, ja dat guoská earenoamážit julev- ja máttasámi giellaguovlluide. Sámediggi vuoruha danne 2021:s rekrutterema mánáidgárde- ja vuodđoskuvlaoahppui, ja áigu gulahallat guoskevaš aktevrraiguin nannen dihtii rekrutterema dáidda oahpuide.

5.10.1 Stipeanda alit ohppui - ohcanvuodot doarjja

(duhaiid mielde)				
	Bušeahhta 2021	Bušeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	% erohus
21110 Stipeanda alit ohppui	2 450	2 450	0	0,0 %
Submi	2 450	2 450	0	0,0 %

Doarjjaortnega mihttomearri - stipeanda alit ohppui:

- Eanet mánáidgárde- ja vuodđoskuvlaoahpaheaddjit geain lea sámi giella- ja kulturgelbbolašvuota.

Vuoruheamit - Stipeanda alit ohppui:

- Mánáidgárdeoahpaheaddji oahppu.
- Vuodđoskuvlaoahpaheaddji oahppu 5-jagi master 1-7 ja 5-10, sámegiela fágasuorggis.
- Eará oahpaheaddji oahppu (PPU j.s.).
- Viidáset oahppu sámegiela.
 - Gelbbolašvuodagáibádus sámegiela vuodđoskuvlaoahpaheddjiide 1-7, 30 oahppočuoggá.
 - Gelbbolašvuodagáibádus sámegiela vuodđoskuvlaoahpaheddjiide 5-10, 60 oahppočuoggá.

5.11 Árbediehtu

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Árbediehtu deattuhuvvo máhtovuogádahkan eará máhtu lassin.

Sámediggi lea okta mánnga aktevrra gaskkas mas lea ovddasvástádus Árbediehtuin, ja das lea ovddasvástádus sámi eiseváldin. Čájeha go Sámediggi lea bargan Árbediehtuiguin ahte lea dárbu čilget movt Árbediehtu galgá hálldašuvvot.

Sámedikki aerpiemaahoe-árbbiediehto-árbediehtu bargojoavku buktá raporttas 2021 njukčamánu. Sámedikki dievasčoahkkinn gieđahallá raportta 2021:s. Sámedikki dievasčoahkkinn gieđahallá raportta 2021:s.

5.12 Sámi perspektiivva implementeren alit ohppui ja dutkamii

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámi perspektiiva lea implementerejuvvon buot relevánta oahpuide ja dutkamiidda

Sámediggi bargá dan ala ahte relevánta oahput lánkaásahusa bokte ožžot sámi sisdoalu. Sámediggi geavaha konsultašuvdnašiehtadusa aktiivvalaččat konsultašuvnnain ráđđehusain oahppo- ja dutkanásahusaid stivrendokumeantaid birra. Sámediggi gulahallá ásausaiguin sámi sisdoalu implementerema birra.

6 Areálat, biras ja dálkkádat

Servodatmihttu:

- Árbevirolaš sámi guovlluid areálat ja luondduresurssat hálddašuvvojit dainna jurdagiin ahte sihkkarastojuvvo boahhtevaš sohka buolvvaide eallinvuođdu ja vejolašvuohta bisuhit ja ovddidit sámi kultuvrra, ealáhusdoaimmaheami ja servodateallima.

Sámediggedieđáhus areála ja birrasa birra lea vuodđun Sámedikki vuoruhemiide areála- ja biraspolitihkas boahhtevaš jagiin. Sámiin lea go lea nubbi Norgga stáhtavuodđudeaddji álbmogiin ja go lea álgoálbmot iešmearridanvuoigatvuohta. Dán rievtti olis lea maiddái riekti mielde leat mearrideamen areálaid ja luondduresurssaid badjel ja oažžut rievttalaš oasi ekonomalaš ahtanuššamis. Dát galgá čadahuvvot sámi searvama sihkkarastimiin luondduresurssaid geavaheames, hálddašeames ja suodjaleames sámi guovlluin. Ferte suodjalit árbevirolaš eallinvugiid ja vuoigatvuođaid mat leat gártaduvvon guovlluid guhkes áiggi geavaheami bokte. Areála- ja resursahálddašeapmi mii lea vuodđuduvvon sámi geavahussii ja máhttui lea buorre biras- ja dálkkádatpolitihka, go árbevirolaš geavaheapmi lea leamaš dásseattus areálaid ja resurssaid ektui. Sámediggi bargá dan ovdii ahte sihkkarastit dan ahte álgoálbmogiid máhttu luonddu ja rievdadusaid birra deattuhuvvo nationála ja riikkaidgaskasaš dálkkádatpolitihkas. Sámediggi eaktuda ahte sámi geavaheapmi nugo boazodoallu, eanadoallu, guolástus ja meahcásteapmi deattuhuvvojit ođđa suodjalanguovlluid hálddašeamis, gielddaid meannudeamis ja konsešuvnnaid oktavuodas energiijarusttegiidda, ruvkedoibmii, akvakultuvrii e.e.

Eallinfámolaš sámi báikegottit leat eaktun sámi kultuvrra, ealáhusaid ja servodateallima nannemii ja ovddideapmái. Dásedettolaš ássanovdáneami sihkkarastin lea guovddáš hástalus maiddái areála- ja resursahálddašeames.

Sámi meahcásteapmi lea deatalaš oassi ávnnaslaš kulturvuodus. Sámediggi áigu bargat dan ovdii ahte sámi meahcásteapmi čielgaseappot dohkkehuvvo lága bokte, sihke doaluid ealáhusvuodđun, kulturguoddiin ja sámi identitehta dovdomearkan. Sámediggi áigu bargat dan ovdii ahte giliid vuoigatvuođat ođasmuvvi resurssaide sin lagaš guovlluin.

1.

Álgoálbmogiin lea riekti eaiggáduššat, geavahit, ovdánahttit ja leat bajilgeahččit eananguovlluide, territoriaide ja resurssaide maid sii háldejit árbevirolaš eaiggátvuođa bokte dehe eará árbevirolaš hálddu dehe geavaheami bokte, ja maid eananguovlluide, territoriaide ja resurssaide maid sii leat háhkan eará láhkái.

2. Álgoálbmogiin lea riekti eaiggáduššat, geavahit, ovdánahttit ja leat bajilgeahččit eananguovlluide, territoriaide ja resurssaide maid sii háldejit árbevirolaš eaiggátvuođa bokte dehe eará árbevirolaš hálddu dehe geavaheami bokte, ja maid eananguovlluide, territoriaide ja resurssaide maid sii leat háhkan eará láhkái.

3. Stáhtat galget addit daidda eananguovlluide, territoriaide ja resurssaide rievttalaš dohkkeheami ja gáhttema. Dakkár ohkkeheamis galgá leat dohkálaš áktejupmi guoskevaš álgoálbmogiid vieruide, árbevieruide ja eananvuoigatvuodavuogádat.

(Artihkal 26 ON julggaštus álgoálbmogiid vuoigatvuođaid birra)

Sámedikki areálie, birrašii ja dálkkádeahkii guoski áŋgiruššansuorggit:

- Areálie hálddašeapmi.
- Luondduresurssat,
- Luonddušláddjivuohda.

Hálddahuslaš resurssat - areálie- ja birrajuogus:

Ossodaga báikkát, mátkit ja gelbbolašvuodálokten leat mielde kapihtalis 15 Hálddahusdási.

Areálie- ja birrajuogus gullá kulturmuito-, areálie- ja birraossodahkii (KAB). Ossodagas leat 20 fásta bargi golmma juhkosis:

- Kulturmuitojuogus.
- Areálie- ja birrajuogus.
- Vistesuodjalus- ja kultureanadatjuogus.

Areálie- ja birrajuhkosis lea ovddasvástádus Sámedikki plána- ja huksenlaga § 3-1 hálddašeamis ja dan vuodul dat addá gulaskuddancealkámušaid gieldaplánaide ja muddenplánaide ja bagada gielddaid plánejeddjiiid Sámedikki plánaveahki geavaheami oktavuodas. Dasa lassin bagada Sámediggi gielddaid plánejeddjiiid Sámedikki plánaveahki geavaheami oktavuodas. Areálieáššiid geográfalaš hálddašanguvlui gullet Romssa ja Finnmárkku, Nordlándda fylkkat ja 36 gieldda Trøndelága fylkkas, 6 gieldda Innlandet fylkkas ja 3 gieldda Møre ja Romsdal fylkkas, sullii 40 proseanta Norgga eanaareálas. Juhkosis lea ovddasvástádus buot energiija-, areálie- ja birraáššiid konsultašuvnnain.

6.1 Areálieide, birrašii ja dálkkádeahkii guoski váikkuhangaskaoamit

6.1.1 Areálieide, birrašii ja dálkkádeahkii guoski áŋgiruššansuorggit

(duhaiid mielde)				
	Bušeahhta 2021	Bušeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	% erohus
Árbevirolaš máhttu areálie hálddašeamis	2 575	2 217	358	16,1 %
Luondduválljodat	350	350	0	0,0 %
Submi	2 925	2 567	358	13,9 %

6.2 Areáliehálddašeapmi

Áŋgiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámi ealáhusaid, kultuvrra ja servodateallima luondduvuodas lea sihkarastojuvvon buot pláneimiin, ja Sámediggi lea deatalaš eavttuidbiddji ja konsultašuvdnabealli areáliehálddašeamis.

Ođđaáiggi servodaga ovddidandárbbut mielddisbuktet eanet ja eanet sisabahkkemiid areálieide. Árbevirolaš sámi ealáhusat, boazodoallu, guolásteapmi, eanadoallu ja meahcásteapmi vásihit dáid hástalusaid iešguđege láhkai. Areálie hálddašuvvojit eanaš báikkálaččat gielddain, plána- ja huksenlaga vuodul mii lea deataleamos stivrenreaidu. Buot plánain galgá lága vuodul sihkarastit sámi kultuvrra, ealáhusdoaimmaheami ja servodateallima luondduvuodosa. Areáliehálddašeddjiiid

bealis ii čađahuvvo dát dál doarvái bures. Sámediggi galgá váikkuhit dan ahte šattašii buoret áddejupmi sámi luonddugeavaheapmái ja árvovuođui.

Stáhta lea álbmotrievttálaččat geatnegahttojuvvon sihkkarastit sámi kultuvrra ávnnaslaš vuđđosa ja sihkkarastit sámi oassálastima sámi guovlluid luondduresurssaid geavaheamis, hálddašeamis ja gáhttemis. Konsultašuvdnašiehtadus stáhta eiseválddiiguin ja geatnegahtti ovttasbargošiehtadusaiguin mat Sámedikkis leat earát ossodagaiguin, galgá váikkuhit dan ahte álbmotrievttálaš geatnegasvuodát čuovvuluvvojit.

6.2.1 Čoahkketabealla - árbevirolaš máhttu areálaid hálddašeamis

(duhaiid mielde)

	Bušeahhta 2021	Bušeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	% erohus
30000 Protect Sápmi vuodđudus - njuolggodorajja	916	617	299	48,5 %
30500 Sámi areála- ja resursavuoigatvuodát - ohcanvuodát doarjja	1 450	1 450	0	0,0 %
31500 Geahččaleapmi mohtorjohtalus meahcis - prošeakta	209	150	59	39,3 %
Submi	2 575	2 217	358	16,1 %

6.2.2 Protect Sápmi vuodđudus - njuolggodorajja

Protect Sápmi vuodđudus galgá bargat dan ala ahte sámi vuoigatvuodaoamasteaddjit sáhttet friija miedihit huksenáššiin ovddalgihtii addojuvvon dieđuid vuodul.

Jahkái 2021 várrejuvvo 916 000 ru njuolggodoarjjan.

6.2.3 Sámi areála- ja resursavuoigatvuodát - ohcanvuodát doarjja

(duhaiid mielde)

	Bušeahhta 2021	Bušeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	% erohus
30500 Sámi areála- ja resursavuoigatvuodát - ohcanvuodát doarjja	1 450	1 450	0	0,0 %
Submi	1 450	1 450	0	0,0 %

Doarjjaortnega mihttomearri - Sámi areála- ja resursavuoigatvuodát:

- Sámi berošteddjiin ja vuoigatvuodaoamasteddjiin lea duohta vejolašvuohta beassat konsultašuvnnaide vai besset ovdagihtii dieđuid vuodul addit friija miediheami plánaide ja doaibmabijuide areála- ja resursahálddašeami oktavuodas.

Vuoruheamit - Sámi areála- ja resursavuoigatvuodát:

- Prošeavttat ja doaibmabijut maid ulbmil lea addit juridihkalaš veahki sámi vuoigatvuodaoamasteddjiide dakkár áššiin maid ferte loktet duopmostuoluide ja main lea prinsihpalaš mihtilmasvuohta das mii guoská eana- ja resursavuoigatvuodaid fuolaheapmái.
- Prošeavttat ja doaibmabijut mat čatnasit bagadeapmái ja ovdaiskkademiide dan oktavuodas go áigot rievttálaččat gáibidit oktasaš vuoigatvuodaid Finnmárkkukommišuvnna ektui, dás maiddái vuoigatvuodát mearra- ja vuotnaguovlluid bivdosajiide.
- Fierpmádagat ja organisašuvnnat mat barget eana- ja resursavuoigatvuodaid dohkkehemiin olggobealde Finnmárkku (Sámi vuoigatvuodálávdegoddi).

6.2.4 Geahččaleapmi mohtorjohtalusas meahcis - prošeakta

Meahcásteami oktavuodas lea sáhka eanet go dušše ealáhusas. Kultuvrralaš perspektiiva meahcásteami ja mehciin ávkkástallama oktavuodas lea deatalaš oassi sámi servodagas. Beassan guovlluide maid min máttut leat geavahan áiggiid čađa hástalit njuolggadusaid man oktavuodas sáhtta geavahit mohtorfievrruid guoskevaš gielddain.

Dáláš njuolggadusat adnojuvvojit gággadin ja mat eai vuhtii váldde sámi kultuvrralaš árbevieruid ja dárbbu. Danne ávžžuha Sámediggi sámi gielddaid čájehit beroštumi searvat geahččaleapmái.

Dán barggu čuovvuleapmái várrejuvvo 209 000 ru 2021:s.

6.3 Luondduresurssat

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Ávkkástallan sámi guovlluid luondduresurssaiguin dáhpáhuva dakkár vugiin mii fuolaha sámi vuoigatvuođaoamasteddjiid ja báikegottiid beroštusaid ja vuoigatvuođaid, ja dávista riikkaidgaskasaš álbmotriektái.

Dálá servodatovddideapmi mielddisbuktá dárbbu buvttadit eanet energiija ja váldit atnui eanet resurssaid mat eai ođasmuva. Sámedikki vuolggasadjin lea sihkkarastit sámi kultuvrra, ealáhusdoaimmaheami ja servodatovddideami luondduvuđđosa. Dat guoská maid ohcangiedahallamii ja konsultašuvnnaide huksenohcamiid birra energiija- dahje minerálaávkkástallama oktavuodas. Dát mielddisbuktet dávjá stuorra sisabahkkemiid daidda guovlluide gosa ovdal eai leat leamaš sisabahkkemat. Sámediggi oaivvilda ahte dat ii galgga leat hehttehussan sámiid árbevirolaš ealáhusguovlluide, ja dan láhkai hedjonahttit sámi kultuvrra ovdánavvejolašvuođaid.

Sámediggi vuordá ahte báikkálaš ja guovddáš eiseválddit láchet sámi vuoigatvuođaoamasteddjiide ja báikegottiide buori ja duohta mielváikkuheami luondduresurssaiguin ávkkástallama oktavuodas sámi guovlluin, ja ahte mearrádusat dakkár ávkkástallama oktavuodas leat álbmotrievttálaš rámmaid siskkobealde.

Sámediggi galgá ovddidit bagadanrolla láchin dihtii dan ahte njuolga guoskevaš sámi beroštumit duođas sáhttet váikkuhit. Sámediggi áigu ovddidit bagadeaddjirolla ja váikkuhit ahte njuolga guoskevaš sámi beroštumit besset buorebut duohtavuodas leat mielde váikkuheamen. Dasto oaidná Sámediggi ahte lea dárbu ođastit energiijalága nu ahte dat bidjá čielgaset gáibádusaid ollislaš plánemii sihkkarastin dihtii sámi kultuvrra luondduvuđđosa ja ealáhusbarggu.

6.4 Luondduvalljodat

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Luondduvalljodaga suodjaleapmi bidjá nana vuodu sámi kultuvrii ja ealáhusdoaimmaheapmái. Suodjalanguovlluid hálddašeapmi váldá vuodu suodjaluvvon guovlluid árbevirolaš geavaheamis ja dahká vejolažžan joatkit dakkár geavaheami.

6.4.1 Čoahkketabealla - luondduvalljodat

(duhaiid mielde)				
	Bušeahhta 2021	Bušeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	% erohus
31002 Suodjalanstivrrat - seminára	350	350	0	0,0 %
Submi	350	350	0	0,0 %

Sámiin lea nana oktilašvuohta meahcásteamis doloža rájes otnáži. Ođđaáiggi servodagain šaddá deataleappo ja deataleappo bisuhit máhtu iežas kultuvrras ja historjjás. Sámediggi háliida ahte báikegottiid olbmot galget ain sáhttit geavahit iežaset resursaguovlluid suodjalanguovlluin. Suodjalanguovlluid hálddašeapmi galgá váldit vuolggasaji suodjaluvvon guovlluid árbevirolaš geavaheames.

Biologalašvulljodaga konvenšuvdna dohkkeha álgoálbmogiid árbedieđu ja nanne ahte stáhtat leat geatnegahttojuvvon dakkár máhtu árvvusatnit, gáhttet ja viidáseappot fievrridit. Sámedikki mihttomearrin lea ahte árbediehtu ja báikkálaš máhttu, dás maiddá sámi nissoniid máhttu ja áddejupmi, dohkkehuvvojit ja váldojuvvojit atnui areálaid ja luondduresurssaid hálddašeamis seamma dásis go dutkanvuđot máhtu.

6.4.2 Suodjalanstivrrat - seminára

Gelbbolašvuohta sámi luonddudoalu birra, maiddá boazodoalu birra, ja oppalaš sámi kulturgelbbolašvuohta, ferte deattuhuvvot nannosit suodjalanguovlluid hálddašeamis. Sámediggi lea nammadan 42 lahtu oktiibuot 21 álbmotmeahcce- ja suodjalanguovlostivrii gozihit sámi beroštumiid ollislaš vuogi mielde.

Álbmotmeahccekonferánssa 2020 manjduvvui koronadávdda. Áigumuššan lea ahte Álbmotmeahccekonferánssa galgá lágiduvvot guovvamánus 2021 ja álbmotmehciid sámi geavaheapmi galgá leat okta váldofáttáin. Máhcahandieđuid vuodul ovddit jagiin oaidná Sámediggi ahte dárbbášuvvo sierra čoagganeapmi suodjalanguovlostivrraid sámi ovddasteddjiide Álbmotmeahccekonferánssa oktavuodas. Vásihusaid lonohallan ja máhttu nannejit sámi ovddasteddjiid vejolašvuođa gozihit sámi beroštumiid stivrabarggu oktavuodas.

Dán seminárii várrejuvvo 350 000 ru 2021:s.

7 Ealáhusat

Servodatmihttu:

- Sámi guovlluin galget leat nana ealáhusat mat ovddidit ja bisuhit eallinfámolaš sámi servodaga.

Koronadávda lea buktán hástalusaid sámi ealáhuseallimii, maid ii lean vejolaš einnostit jagi ovdal. Ollu fitnodagat rahčet go unnán leat leamaš kundarat, ovdamearkka dihtii mátkeealáhusain, dárjjodansuorggis, duodjeealáhusas, hutkás ealáhusain ja sullasaš surggiin. Ollu fitnodagain lea leamaš váttis plánat aktivitehtaid ja doaibmabijuid dán dávdda geažil. Sámediggi áigu čuovvut dárkilet ahtanuššama min ealáhusaid oktavuodas ja lea ráhkkanan leat dávvgas ja heivehit ortnegiid nu ahte ealáhuseallin min guovlluin ii dárbbasivčče gillát nu ollu dávdda geažil.

Sámediggi ráhkadii 2019:s dieđáhusa ealáhusovddideami birra - Šattolaš Sápmi. Sámediggi galgá láhčit eavttuid sámi kultuvrra ja giela positiiva ahtanuššamii, ja dan bokte sihkkarastit ássama ja barggolašvuoda sámi guovlluin. Dieđáhus addá vuodu árrjalaš ealáhusovddideapmái Sámedikki olis ovddas guvlui. Sámediggi háliida hukset nana mearkagáldvu sámi giela, kultuvrra ja ealáhusaid vuodul ja geavahit dan gilvoovdamunnin márkanis.

Sámi vuodđoealáhusat leat deatalaččat sámi báikegottiin. Dat leat mielde váikkuheamen stabiila álbmotahtanuššama, bargosajiid ja ealáhusovddideami. Vuodđoealáhusat leat deatalaččat sámi gillii, kultuvrii ja árbedieđuide báikegottiin ja muđui sámi servodagas. Sámediggi háliida nannet vuodđoealáhusaid, nu ahte dat maiddái boahnteáiggis gozihit guovddáš rolla mii dain lea sámi servodagas. Sámi boazodoallu lea ealáhus ja eallinvuohki ollugiidda Sámis. Boazodoallu lea leamaš gievra heivehallat ja lea čudiid jagiid addán birgejumi ollu sámiide. Sámediggi háliida nannet boazodoalu riektivuodu, ja áigu váikkuhit dan ahte boazodoallu ovddiduvvo ja bisuhuvvo árbedieđuid guoddin. Sámediggi galgá leat guovddáš aktevrá boazodoallopolitihkas ja áigu geavahit konsultašuvdnaortnega árrjalaččat sihkkarastin dihtii Sámediggái váikkuhanfámu guovddáš proseassain, dieđáhusain ja láhkaásahusain, ja cealkámuša addimis boazodoallošiehtadussii. Sámediggi áigu doalahit ja ovddidit buori gulahallama boazodoaluin, Norgga Boazosápmelaččaid Riikkaservviin ja orohagaiguin/siiddaiguin, ja dasto searvat regionála gulahallanforaide ja čuovvulit Sámedikki nammadan boazodoallostivrra, ja doallat lávga gulahallama eará boazodoalloeiseválddiiguin.

1.

Eamiálbmogiin lea riekti doalahit ja ovddidit sin politihkalaš, ekonomalaš ja sosiálalaš vuogádagaid ja ásašusaid vai leat oadjebasat ahte besset eallit iežaset birgejumi ja ovdáneami mielde, ja friddja doaibmat iežaset árbevirolaš dahje eará ekonomalaš doaimmain.

(Artihkal 20 ON julggaštus álgoálbmogiid vuoigatvuodaid birra)

1. Duodji, giliide ja báikegottiide gullevaš doaimmat, luondduruovttudoallu ja dan álbmoga árbevirolaš doaimmat, nugo bivdu, guolástus- ja čoagginealáhusat, galget dovddastuvvot dehálaš oassin dáid álbmogiid kultuvrra seailluheamis ja maiddái ekonomalaš iešbirgenláhkin ja ovdánahttimin. Álo go lea áigeguovdil, de galget ráđđehusat veahkkálagaid dáid álbmogiiguin nannet ja ovddidit dáid doaimmaid.

(Artihkal 23 ILO konvenšuvdna nr. 169 eamiálbmogiid ja čearddalaš álbmogiid hárrái iešmearrideaddji riikkain)

Sámedikki ruđat galget vuosttažettiin vuoruhuvvot árbevirolaš sámi guovlluin, dalle go lea mihttun nannet báikegottiid main lea heajut ealáhusvuoddu. Doarjjadárbu lea ollu stuorát sámi guovlluin go gávpogiin ja stuorát čoahkkebáikkiin. Aktevrain gávpogiin lea stuorát márkan ja dieinna lágiin eanet vejolašvuodát olahit kommersialiserema ja gánnáhahttivuođa ja dien geažil lea doarjjadárbu unnit.

Sámedikki árvoháhkkanpolitihkka vuodđuduvvá máhttovuđot ealáhusovddideapmái, mas eanet máhttu ja ođđa dieđa, ovtas árbedieđuiguin leat vuodđun boahpteáiggi ealáhuseallimii. Sámediggi háliida nana ja juohkelágan ealáhusaid mat vuodđuduvvet sámi kultuvrii, lundui ja birrasii ja vuhtii váldet daid. Dieinna lágiin sihkkarastit ahte árbevirolaš ja ođđa ealáhusaid sáhtta ovdánahttit bálddalagaid.

Sihkkarastin dihtii ahte sámi eallinvuoddu, ássan, kultuvra ja giella ovdánit bures, de ferte deattuhit luonddu, birrasa ja ođasmuvvi ealáhusaid. Sámediggi áigu vuoruhit ođasmuvvi ealáhusovddideami ovdabeallái ealáhusovddideami mii ii leat ođasmuvvi, ja bidjat mánngga buolvva perspektiivva vuodđun.

Sámedikki ángiruššansuorggit ealáhusaid siskkobealde:

- Vuodđoealáhusat.
- Juohkelágan ealáhusat.
- Hutkás ealáhusat.
- Duodji.

Hálddahusdási resurssat - ealáhusjuogus:

Ossodaga báلكkát, mátkkit ja gelbbolašvuodálokten leat mielde kapihtalis 15 Hálddahusdási.

Ealáhusjuogus lea ealáhus- kultur- ja dearvvašvuodaossodaga (EKD) oassi. Ossodagas leat 31 fásta bargi njeallje juhkosis:

- Ealáhusjuogus.
- Kulturjuogus.
- Dearvvašvuodajuogus.
- Girjerájusjuogus.

Ealáhusjuhkosis lea ovddasvástádus politihkalaš proseassaid mat gullet ealáhuspolitihkalaš suorgái čuovvuleames. Dasa gullet vuodđoealáhusat ja meahcástan/lotnolasealáhusat, ja oppalaš ealáhusovddideapmi vuodđun barggolašvuhtii ja ássamii. Juhkosis lea ovddasvástádus maiddái Sámedikki doarjjaruđaid hálldašeamis Sámedikki vuoruhemiid mielde ja Sámediggeráđi mearridan njulggadusaid ja fápmudeami mielde.

7.1 Ealáhusaid váikkuhangaskaoamit

7.1.1 Áŋgiruššansuorggit - ealáhusat

(duhaiid mielde)

	Buŋeahhta 2021	Buŋeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	% erohus
Vuođđoealáhusat	10 900	11 700	-800	-6,8 %
Juohkeláŋan ealáhusat	6 696	6 465	231	3,6 %
Hutkás ealáhusat	2 655	2 750	-95	-3,5 %
Duodji	14 553	13 980	573	4,1 %
Submi	34 804	34 895	-91	-0,3 %

Ekonomalaš váikkuhangaskaomiide mat addojuvvojit ealáhuskapihtala bokte gusto ealáhusovddidan doarjaga doaibmaguovlu (SED-guovlu). Kapihtalis 7.6 sáhtát oaidnit guđe geográfalaš guovllut gullet SED-guvlui.

7.2 Vuodđoealáhusat

Áŋgiruššansuorggi mihttomearri:

- Vuodđoealáhusat seailudit sámi kultuvrra, giela ja eallinvuogi.

Sámi guovlluin leat vuodđoealáhusat stuorámuš barggolašvuoda addit, mas ollislaš barggolašvuodda 2019:s lei 1798. 2019:s lea barggolašvuodda njedjan, muhto jagi 2000 rájes lea bargosajiid lohku njedjan ollásit 639 bargosaji (Telemarksforskning 2020).

Vuodđoealáhusain lea leamaš hui deatalaš sadi ollu sámi guovlluin, ja lea deatalaš oassi barggolašvuoda ja ássama vuodus dán guovlluin. Muđui leat vuodđoealáhusat hui deatalaččat giella- ja kulturguoddiin. Vuodđoealáhusaid rikkis sámegealla čájeha čielgasit man deatalaččat daid ealáhusaid leat leamaš ovddeš áiggiin. Lotnolasealáhusat eanandoalo-guolástus leat leamaš deatalaš oassin ávnnaslaš ja kultuvrralaš vuodus mearrasámi ássamii, kultuvrii ja eallinvuohkáin.

Guolástusain lea njedjan bisánan ja barggolašvuodda lea lassáneamen. Buoremus strategii ja dasa movt ovddidit mearrasámi servodaga, lea sihkkarastit sámiide vuoigatvuodaid guolásteapmái ja ahte mariidnaresurssat hálldasuvvojit buori vuogi mielde. Guovddášis árvoháhkamis dáhpáhuva báikkálaččat, ja lea dieinna lágiin vuodđun stádis ássamii ja ealli mearrasámi kultuvrii. Sámediggi olaha dán guolástuspolitihkkii váikkuheami bokte konsultašuvdnaortnega árrjalaš geavaheami bokte, go searvá guolástusreguleremiidda ja čuovvula vuotnaguolástuslávdegotti barggu, ja doallá oktavuodda guolástusealáhusa organisašuvnnaiguin ja gulahallá daiguin.

Sámediggi áigu 2021:s ráhkadit ja loahpahit barggu sámediggedieđáhusain luossabivdohálldasemi birra. Dieđáhusas válddahuvvo luossabivddu hálldasemi sihke mearas ja jogain. Dieđáhusas áigu Sámediggi fokuseret earret eará hálldasemi, politihka ja vuoigatvuodaid.

Sámediggi áigu politihkalaš váikkuheami bokte, ja dasto doarjaga bokte, váikkuhit biebmobuvttadeami buorideami ja rekrutterema buorideami vuodđoealáhusain ja lotnolasealáhusain Sámis. Vaikko doalut eanadoalus geahppánit, de ii unno árvoháhkkan vásttolaččat. Dán sáhtá čilget nu ahte šaddet sihke

stuorát ovttagat eanadoalus ja buvttadeapmi ovttagat nammii stuorru. Sámediggi áigu váikkuhit dán ovdáneami gulahallama ja konsultašuvnna bokte guovddáš eanadoalloeiseválddiiguin, addit cealkámuša eanadoallošiehtadussii, ovttagat bargat ja gulahallat eanadoalloorganisašuvnnaiguin ja oktiordnet, ja dasto sihkkarastit áigeguovdilis máhtu ja oktiordnejuvvon politihka ealáhusas. Sámediggi áigu maiddái bargat geahččalit movttiidahttit nuoraid ángiruššat eanadoaluin.

Boazodoallu lea ovdánan eará láhkai muđui vuodđoealáhusaid ektui. Dolliid lohku lea sturron ja unnán guđđet ealáhusa. Dasto lea hástaleaddji nuoraide ásahtit boazodoalus, váttis rámmaeavttuid geažil earret eará siidaoasi, boazologu ja areála oktavuodas. Guohtonareálat gáržžidit ahtanuššanvejolašvuoda boazodoalus, man oktavuodas guohtoneatnamiid massin lea áittan ahtanuššamii ealáhusas. Lea maiddái hui stuorra dárbu sihkkarastit daid guohtonareálaid mat leat vel báhcán boazodollui bisuhan dihtii ceavzilis ealáhusa.

Boazodoalus lea stuorra mearkkašupmi ealáhusovddideapmái sámi servodagas, ja sullii 3300 olbmus lea oktavuodas boazodollui (boazodoalu resursarehketdoallu 2017/2018).

Boazodoallu čatnasa lávga sámi árbedieđuide, earret eará bargojuvvo ealáhusas ain dološ siidavuogádagaid mielde. Dalle leage sámi boazodoallu seaguhus árbevirolaččat gártaduvvon máhtus sohka buolvvas nubbái, ja ođđaháhkama ja innovašuvnna gaskka. Sámediggi háliida searvat ovttaskas boazodoalli ja bearrašiid doaimma ovddideapmái ja nannemii. Boazodoalus kultur- ja giellaguoddin lea lávga oktavuodas boazodollui bearašvuodet ealáhussan. Go doarju prošearvttaid ja doaibmabijuid mat nannejit árbedieđuid, de loktejuvvo doarjaga bokte boazodoallu bearašvuodet ealáhussan. Go ahtanuššanvejolašvuodas leat unnit, de lea dárbu geahčadit buvttaovddideami ja bohccobiergomárkana ovddideami. Dát ovdáneapmi ferte doarjut boazodoalu bearašvuodet ealáhussan, mas láhččojuvvo nu ahte olles bearaš sáhtta searvat beaivválaš bargui, ja dieinna lágiin sihkkarastit árbedieđuid fievrredeami sohka buolvvaid gaskka, mii lea áinnas dárbašlaš jos galggaš gozihtit vejolašvuodaid geavahit olles ealli buvttaovddideames. Sámediggi galgá ovddiduvvot guovddáš aktevrán boazodoallopolitihkas Sámedikki boazodoallo dieđáhusa čuovvuleami bokte. Sámediggi galgá geavahit konsultašuvdnaortnega árrjalaččat sihkkarastin dihtii Sámedikki váikkuhanfámu guovddáš proseassain, dieđáhusain ja láhkaásahusain, ja addit cealkámuša boazodoallošiehtadussii. Sámediggi áigu doalahit ja ovddidit buori gulahallama boazodoaluin, Norgga Boazosápmelaččaid Riikkaservviin ja orohagaiguin/siiddaiguin, ja dasto searvat regionála gulahallanforaide ja čuovvulit Sámedikki nammadan boazodoallostivrra, ja doallat lávga gulahallama eará boazodoalloeiseválddiiguin.

Boraspirepolitihkas lea stuorra váikkuhanfápmu mihttomearrái vuodđoealáhusaid siskkobealde. Sámedikki mihttomearrin lea ahte boraspirehálldašeapmi lea dakkár dásis ahte dat ii áitte sámi guohtonealáhusaid ceavzilvuoda. Vásihusvuodet ja árbediehtu guohtonealáhusaid ja boraspiriid birra lea oassi máhtovuodas go mearrádusat boraspirepolitihkas ja -hálldašeamis dahkkojuvvojit.

Dat go vuodđoealáhusat leat sámi gielaide ja kultuvrra deatalaš bisuheaddjit, dahká ahte dain ealáhusain lea deatalaš doaibma sámi servodagas. Politihkalaš proseassaid ja doarjjaortnegiid bokte galgá Sámediggi leat mielde ealáskahttimin ealáhusdoaimma vuodđoealáhusain.

7.2.1 Čoahkketabealla - vuodđoealáhusaide

(duhaiid mielde)

		Buŋeahhtta 2021	Buŋeahhtta 2020	Erohus 2021 - 2020	% erohus
40000	Doarjja vuodđoealáhusaide - ohcanvuodot doarjja	9 900	9 900	0	0,0 %
40050	Boazodoalloláhka ja boazodoallohálddaŋeapmi guorahallama mas čielggaduvvo dárbu rievdatit boazodoallolágaid - proŋeakta	1 000	1 800	-800	-44,4 %
Submi		10 900	11 700	-800	-6,8 %

7.2.2 Doarjja vuodđoealáhusaide - ohcanvuodot doarjja

(duhaiid mielde)

		Buŋeahhtta 2021	Buŋeahhtta 2020	Erohus 2021 - 2020	% erohus
40000	Doarjja vuodđoealáhusaide - ohcanvuodot doarjja	9 900	9 900	0	0,0 %
Submi		9 900	9 900	0	0,0 %

Doarjjaortnega mihttomearri - Vuodđoealáhusat:

- Eanet bargosajit vuodđoealáhusain ovdal jagi 2025.

Vuoruheamit - doarjja mariidnaealáhusaide:

- Láhčči doaibmabijut ja proŋeavttat mat váikkuhit buoret árvoháhkama ja viidáset nállaŋuhttima mariidnavarasávdnasiid ektui, erenoamážit dainna áigumuŋain ahte bisuhit ja nannet guollevuostáiváldinrusttegiid.
- Bivdofatnasiid, reaidduid ja dávviriid vuosttaŋ gearddi investereren.
- Nuoraidguolástusproŋeavttat.

Vuoruheamit - doarjja eanadollui, ŋaddogárdedollui ja meahccedollui:

- Ođđa viŋttit ja doaibmaviŋttiid viidát divvun.
- Doaibmabijut ja proŋeavttat mat váikkuhit duodáŋtit boraspire vahágiid.
- Láhčči doaibmabijut ja proŋeavttat mat váikkuhit rekrutterema, buoret árvoháhkama ja ovdáneami ealáhusas.

Vuoruheamit - doarjja boazodollui:

- Investeremat mat váikkuhit ollu ođđa háhkama ja ovdáneami boazodoalus.
- Doaibmabijut ja proŋeavttat mat váikkuhit duodáŋtit boraspire vahágiid.
- Doaibmabijut ja proŋeavttat mat nannejit árbedieđuid boazodoalus.
- Doaibmabijut maid bokte sáhtá duodáŋtit dan ahte ráfáidahttojuvvon boraspiret goddet bohccuid.
- Doaibmabijut maid ulbmilin lea oahppat árbedieđuid birra/oahpahit daid birra.

Láhčči doaibmabijuiguin ja proŋeavttaiguin oaivvilduvvo ovddidanproŋeavttat mas duŋŋe litna investeremat leat mielde.

7.2.3 Guorahallan boazodoallolága ja boazodoallohálddaŋeami geahčadeamis - proŋeakta

Sámediggi lea sámediggedieđáhusas boazodoalu birra (2016) gávnnahan ahte boazodoallolágas ja -hálddaŋeamis leat máŋga beali mat leat čuolbmái go geahččá Norgga álbmotrievttálaŋ

geatnegasvuodaid ektui. Manimus jagiid leat boahtán mánga rievdadusa boazodoallolágas ja almmolaš boazodoallohálddašeamis, almmá Sámedikki ja Norgga Boazosápmelaččaid Riikasearvvi (NBR) mieđiheami haga. Sámediggi ja NBR leaba nammadan lávdegotti, mii galgá veardidit makkár rievdadusat boazodoallolágas leat dárbbaslaččat nannet ja ovdánahttit boazodoalu bearašvuodut ealáhussan ja eallinvuohkin. Nannet kultuvralaš guoddevašvuoda, boazodoalu giela ja muđui ovdáneapmi boazodoalu álgoálbmot ealáhussan, mas ekonomalaš sisaboahttu ferte sihkkarastojuvvot lágain ja njuolggadusain.

2019:s biddjojuvvui bušeahtas 850 000 ru lávdegoddái, dát ruđat leat geavahuvvon viđa čoagganeapmái golmma rabas čoahkkimiiguin. 2020:s galgá cealkámuš boazodoalu beales ja eará máhcahandieđut maid lávdegoddi lea ožžon heivehuvvot láhkarievdadusevttohussii. Láhkálávdegoddi lea bargamin rievdadusevttohusaiguin dáláš boazodoalloláhkii, ja galgá jagi 2021 loahpas leat geargan bargguinis. Áigumuššan lea doallat gitta guhtta čoahkkima 2021:s, seammás go leat guokte vuollelávdegotti mat galget bargat čoahkkimiid gaskka. Vuollelávdegottit galget sihkkarastit raporttaid sisdoalu, nu ahte boazodoalloláhkálávdegoddi dávista mandántii ja goziha boazodoalu máhcahusdieđuid dain rievdadusevttohusain mat bohtet loahpas. Lávdegoddái lea virgáduvvon čáli, guhte galgá gozihit raportta ollislaš hábmemma, ja soaitá leat vel dárbu viežžat ovttá olbmo geas lea gelbbolašvuotta láhkateakstahábmemis.

Dán prošehtii várrejuvvo 1 000 000 ru 2021:s.

7.3 Juohkelágan ealáhusat

Postii gullet juohkelágan ealáhusat, sámi mátkeealáhusat, lotnolas- ja meahcceealáhusat, árvoháhkana, báikkálaš biebmá ja ealáhushutkan. Dát ealáhusat ja oalgeealáhusat ovddastit ođasmuvvi resurssaid mat váikkuhit buori ealáhus- ja servodatovdáneami sámi guovlluin boahteáiggis. Danne áigu Sámediggi deattuhit ovddidanproseassaid ja -prošeavttaid mat guoskkahit potenciála dain ealáhusain.

Árvoháhkama nannen viidáseappot ráhkadeami, borramušbuvttadeami ja báikkálaš borramušain. Vuodđoealáhusat ja meahcástemiin leat vuodđu sámi kultuvrii ja ássamii. Vuodđoealáhusain lea guhkes árbevierru lotnolasealáhusaiguin ja dát ealáhusheiveheapmi galgá bisuhuvvot. Davvi Norgga biebmá- ja mátkeealáhusprošeakta álggahuvvui 2019:s. Dainna galgá loktejuvvoat báikkálaš biepmuin ja ártalaš biepmuin áŋgiruššan ovttas mátkeealáhusaiguin. Innovašuvdna Norggas lea ovddasvástádus prográmmas ja Sámediggi lea mielde ruhtadeamen. Doaimmat boazodoalus, eanadoalus, mariidnaealáhusain ja mátkeealáhusain searvvahuvvojit. Sámi borramušvieruin ja sámi kultuvrras lea stuorra ovdu dán áŋgiruššamis. Meahcebuktagat leat maid deatalaš lasáhus ruovttudollui ollu sámi guovlluin.

Sámediggi áigu áŋgiruššat ceavzilis ovdáneamiin, ođasmuvvi resurssaiguin ja áigu ain vuoruhit luondduvuodut ealáhusaid ovddideami.

Ealáhushutkan, innovašuvdna ja ođđaháhkana leat dehálaččat sámi servodaga ođasmahttimii ja ovdáneapmái. Innovašuvnnat leat guovddášis jus galgá olahit eanet gánnáhahttivuoda ja dan bokte ásahit eanet ođđa bargosajiid. Ealáhussiida Sápmi lea mielde nátionála ealáhussiida prográmmas ja dan fierpmádaga bokte nátionálalaččat (SIVA) ja regionála (fylkkasuohkanat, eará ealáhussiiddat ja

máhttoquovddážit) leat dat aktiivvalaččat mielde váikkuheamen ahte bohtet ođđa fitnodagat ja innovašuvnnat ealáhusaide sámi guovlluin. Sámediggi áigu danin láhčit dili nu ahte Sápmi ealáhussiida ovdánahttojuvvo ja oažžu rámmaid vai sáhtá leat guovddáš reaidun fitnodagaid ovddideames min guovlluin.

Sihke našonála ja regionála dasis lea fokus mátkeealáhusovdáneapmái. Ángiruššan sámi mátkeealáhussii galgá huksejuvvot albma ja jáhkehahtti sámi mátkeealáhus buvttagiidda. Sámediggi háliida ahte sámi mátkeealáhusat ovddidit nana mearkagálvvuid main lea čielga sámi faggi, mas etihkka sámi kultuvrra kommersialiseremis lea mielde. Sámediggi áigu bargat dan ala ahte mátkeealáhusovddideapmi ollislaččat go geahččá, nanne sámi giela, kultuvrra ja eallinvuogi buori ja etihkalaččat dohkálaš vuogi mielde. Sámit ieža fertejit bidjat eavttuid dan ealáhuspolitihkalaš mátkeealáhusovddideapmái mii geavvá.

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Ásahandávjodat lea lagabuidda gaskameari Norggas ollislaččat ja 2 % ahtanuššan fitnodagaid logus.

7.3.1 Čoahkketabealla - juohkelágan ealáhusat

(duhaiid mielde)				
	Bušeahhta 2021	Bušeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	% erohus
40510 Doarjja mánggabealat ealáhusaide - ohcanvuđot doarjja	3 600	3 600	0	0,0 %
40530 Sápmi Ealáhussiida - njuolggodorajja	831	412	419	101,7 %
40540 Nuorra Ealáhushutkan - njuolggodorajja	265	253	12	4,7 %
41011 Sámi mátkeealáhusat - prošeakta	1 000	1 000	0	0,0 %
41012 Sámi mátkeealáhusat - ohcanvuđot doarjja	1 000	1 000	0	0,0 %
41013 Vacha - prošeakta	0	200	-200	-100,0 %
Submi	6 696	6 465	231	3,6 %

7.3.2 Doarjja mánggabealat ealáhusaide - ohcanvuđot doarjja

(duhaiid mielde)				
	Bušeahhta 2021	Bušeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	% erohus
40510 Doarjja mánggabealat ealáhusaide - ohcanvuđot doarjja	3 600	3 600	0	0,0 %
Submi	3 600	3 600	0	0,0 %

Doarjjaortnega mihttomearri - Mánggabealat ealáhus

- Fitnodatahtanuššan lahkana 2 % sámi guovlluin.

Vuoruheamit - Mánggabealat ealáhus:

- Doaibmajut mat mearkkašahtti láhkai váikkuhit hutkáivuođa ja fitnodatovddideami.
- Doaibmajut mat nannejit ealáhusaid main lea stuorrun potenciála ja alla barggahus dagahan dihte olmмоšlogu lassáneami / sirddolašvuoda.
- Doaibmajut mat lasihit sámi guovlluid lagasborramuša ja eará borramušbuktagiid vuovdima.
- Doaibmajut mat váikkuhit gánnáhahtti álggahemiid meahcásteamis ja lotnolasdoaimmain.
- Davvi-Norgga biepmo- ja mátkeealáhusprošeavttaid.

7.3.3 Sápmi Ealáhussiida - njuolggodorajja

Sápmi Ealáhussiida lea oassi nationála ealáhussiidaprográmmas ja mas Sis-Finnmárku lea doaibmaguovllun. Ealáhussiidii gullet Unjárgga, Deanu, Porsáŋggu, Kárášjoga gielddat ja Guovdageainnu suohkan. Ealáhuseallimis sámi guovlluin leat ollu smávva fitnodagat main lea stuorra vejolašvuohta ahtanuššat ja ovdánit. Ovttasbargu, fierpmádathuksen, gelbbolašvuođa lokten ja árrjalaš doarjjaapparáhta lea deatalaš buori ovdáneapmái ealáhuseallimis. Sápmi Ealáhussiida goziha dán doaimma.

Várrejuvvo 831 000 ru njuolggodoarjjan Sápmi Ealáhussiidii 2021:s.

7.3.4 Nuorra Ealáhushutkan - njuolggodoarjja

Ođđaásaheamit leat vealtameahttun deatalaččat ahtanuššamii ja ođasmahttimii ealáhuseallimis ja dan bokte eanet bargosajiide. Jos galggaš lihkestuvvat eanet ealáhushutkamiin ja eanet ođđaásahemiiguin, de lea dárbu álgit juo vuodđoskuvllas ja joatkkaskuvllas. Nuorra Ealáhushutkan bargá sierra oahppoáigumušaiguin konkrehta bargo- ja prošeaktabargamušaiguin mat earret eará loahpahuvvojit gilvuguin. Doarjaga bokte áigu Nuorra Ealáhushutkan erenoamážit deattuhit sámi guovlluid.

Várrejuvvo 265 000 ru njuolggodoarjjan Nuorra Ealáhushutkamii 2021:s.

7.3.5 Sámi mátkeealáhusat - prošeakta

Sámi mátkeealáhus lea meroštallojuvvon mátkeealáhussan mas sámi kulturoasit leat doaimma guovddážis.

Sámediggi háliida ollu birrajagi mátkeealáhusfitnodagaid mat gaskkustit sámi kultuvrra dakkár vuogi mielde, man bokte sámit ieža dovdet iežaset. Sámi mátkeealáhusain leat ollu smávva fitnodagat, dávjá ovttaoalbmofitnodagat, maid eaiggádat barget vel lassin eará barggu. Ollugat sis geat barget sámi mátkeealáhusaiguin ássat distrivttain, guhkkín eret girdišiljuin ja hurtigrute gádjain. Dat buktá muhtun erenoamáš hástalusaid. Go galgá lihkestuvvat birrajagi, geasuheaddji, ceavzilis vásihusbuktagiid ja konsepttaid ovddideamis, fertejit fitnodagat ja destinašuvnnat ceahkkálastojuvvot ja vásihusvuđot mátkeealáhusat profesionaliserejuvvot. Dát guoská beroškeahhtá das geahččá go Norgga, Davvi-Norgga dahje sámi servodaga erenoamážit.

Sámi kultuvra lea áidnalunddot. Mátkeealáhusoktavuođas lea das stuorra gilvoovdamunni sámi guovlluide Davvi- ja Gaska-Norggas. Danne lea árvohákanvejolašvuohta mátkeealáhusaid fállamis sámi kultuvrra vuodul stuorát publikummii olggobealde sámi servodaga. Dan ferte dattetge dahkat jáhkehahti ja eakti vugiin, nu ahte sámi kultuvra čalmmustuvvo dainna lágiin ahte sámi servodat dovda das iežas.

Sámediggi háliida váikkuhit dan ahte sihke viidáset ovddiduvvojit dáláš mátkeealáhusfitnodagat ja oažžut eanet sámi mátkeealáhusaktevrraid. Johtit sámi mátkeealáhusprošeavttas, man čađaheamis lea Nordnorsk Reiseliv AS:s ovddasvástáduš, lea váldomihttomearrin ahte sámi kultuvra ja historjá galgá sáhttit doaibmat deataleamos ággan mátkkoštit Davvi-Norgii lupmui. Okta deataleamos oassemihttomeriin lea buktit sámi mátkeealáhusbuktagiid álkibut olámuddui márkanis. Prošeavtta jođiha stivrenjoavku.

Dán prošeaktii várrejuvvo 1 000 000 ru 2021:s.

7.3.6 Sámi mátkeealáhusat - ohcanvuodot doarjja

(duhaiid mielde)

	Bušeahhta 2021	Bušeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	% erohus
41012 Sámi mátkeealáhusat - ohcanvuodot doarjja	1 000	1 000	0	0,0 %
Submi	1 000	1 000	0	0,0 %

Doarjjaortnega mihttomearri - Sámi mátkeealáhusat:

- Eanet sámi mátkeealáhusaktevrrat main lea birrajagi doaimma.

Vuoruheamit - Sámi mátkeealáhusat:

- Mátkealáhusaktevrrat mat gaskkustit ja ovdan buktet sámi kultuvrra innovatiivvalaš vugiin.
- Doaibmabijut ovddidit nana mearkagálvvuid čielga sámi fakkiin, man oktavuodas maiddái etihkka sámi kultuvrra gávppálašvuoda oktavuodas lea oassi.
- Ovddidan- ja investerenprošeavttat mat addet birrajagi barggolašvuoda fitnodagas.
- Mátkealáhusaktevrrat mat áŋgiruššet mearrasámi kultuvrra ovddidemiin.
- Doaibmabijut mat nannejit fitnodaga gelbbolašvuoda ekonomijas.

7.4 Hutkás ealáhusat

Hutkás ealáhusaide gullet mánggalágan doaimmat, main sámi kultuvra ja kulturčájehheapmi leat guovddášis doaimmas. Sámediggi meroštallá hutkás ealáhusa dakkár ealáhussan mas sámi kulturelemeanttat leat váldoassin doaimmas.

Hástalussan sámi hutkás ealáhussii lea ahte dasa gullet ollu mikrofitnodagat main lea heajos gánnáhahttivuohta ja vejolaš márkan lea guhkin eret Davvi-Norggas. Vejolašvuodát leat ollu danne go eanet ja eanet olbmot leat čalbmagoahtán sámi kultuvrra ja sámi design. Go lea posiitiiva ovdáneapmi ealáhusas, de lea deatalaš ahte Sámediggi čuovvula dan, vai ovdáneapmi dáhphuvvá sámi fitnodagaid eavttuid mielde.

Áŋgiruššansuorggi mihttomearri:

- Eanet sámi kulturealáhusbargit mat buvttihit gievrras ja gánnáhahti kulturealáhusfitnodagaid main lea stuorát birgenmunni.

7.4.1 Čoahkketabealla - hutkás ealáhusat

(duhaiid mielde)

	Bušeahhta 2021	Bušeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	% erohus
41002 Hutkás ealáhusat - ohcanvuodot doarjja	750	750	0	0,0 %
41000 Gelbbolašvuodavuođot hutkás ealáhusat - prošeakta	1 700	1 900	-200	-10,5 %
41004 Dáiddadállu - njuolggodoarjja	205	100	105	105,0 %
Submi	2 655	2 750	-95	-3,5 %

7.4.2 Hutkás ealáhusat - ohcanvuodot doarjja

(duhaiid mielde)

	Bušeahhta 2021	Bušeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	% erohus
41002 Hutkás ealáhusat - ohcanvuodot doarjja	750	750	0	0,0 %
Submi	750	750	0	0,0 %

Doarjjaortnega mihttomearri - Hutkás ealáhusat:

- Eanet sámi kulturealáhusbargit mat buvttihit gievrras ja gánnáhahti kulturealáhusfitnodagaid main lea stuorát birgenmunni.

Vuoruheamit - Hutkás ealáhusat:

- Aktevrrat sámi kultur- ja hutkás ealáhusaid siskkobealde mat álggahit ovddidanprošeavttaid mat buvttihit ođđa buktagiid/bálvalusaid dahje ođđa/innovatiiva buvttadanvugiid.
- Prošeavttat/doaibmabijut mat váikkuhit dan ahte buktagat ja bálvalusat sámi kulturdovdomearkkaid vuodul jukset ođđa ja stuorát márkaniid.
- Investeremat mat nannejit dietnasa ja leat dárbbaslaččat háhkan dihtii stuorát gánnáhahttivuođa kultur- ja hutkás ealáhusaktevrraide.
- Doaibmabijut mat leat mielde nannemin fitnodaga mearkagálvvu.
- Doaibmabijut mat nannejit fitnodaga gelbbolašvuoda ekonomijias.

7.4.3 Gelbbolašvuodavuođot hutkás ealáhusat - prošeakta

Oppalaččat lea sáhka mikrofitnodagaid birra main leat issoras ollu vejolašvuodát. Sámi hutkás ealáhussii gullet ollu smávva fitnodagat, dávjá ovttalbmofitnodagat, main ollugiin lea dat oalgebargun. Sámediggi háliida ahte leat eanet gánnáhahti fitnodagat dán ealáhusas, danne go dán ealáhusas lea stuorra vejolašvuhta. Sámedikkis lea fokusis gávppálaš oassi fitnodagas; mainna lágiin fitnodat galgá dinet ruđaid ja mainna lágiin dat galgá šaddat nanus ja birgenvejolaš. Dát lea váldofokus, ja lea duogážin dasa go Sámediggi lea álggahan fitnodatovddidanprográmma Faamoe (givrodat/váldi). Prográmma galgá leat mielde nannemin fitnodagaid gávpegalggaid mearkagálvvus ja ekonomijastivremis.

Ealáhusa stuorámus hástalusat leat ahte stuorra márkan (kundarat) leat olggobealde Davvi-Norgga. Okta Sámedikki doaibmabijuin lea Šoop Šoop - Sámi design days, mii lea sámi designeriid ja ostiid gaskasaš meassu. Šoop Šoop lea okta stuorámus ángiruššansurggiin dán suorggis boahhtevaš jagiin.

Dán prošeaktii várrejuvvo 1 700 000 ru 2021:s.

7.4.4 Dáiddadállu - njuolggodoarjja

Dáiddadállu lea sámi dáiddároktavuolta Guovdageainnus. Dán oktavuođas leat dál 19 dáiddára mat gullet iešguđege šanjeriidda nugo ovdamearkka dihtii filbma, dánsa, visuála dáidda, ja girjjálašvuolta. Dáiddadállu lea organiserejuvvon searvin, ja lea dan rájes go ásaheavvui 2014:s ožžon prošeaktadoarjaga ollu doarjjaaddiin. Sámi dáiddabuktagat main lea alla kvalitehta leat jerrojuvvon sihke riikkaidgaskasaš ja nátionála aktevrraid beales. Dáiddadállu lea aktevra riikkaidgaskasaš dásis mas leat fierpmádagat miehtá máilmmi.

Dáiddadállui várrejuvvo 205 000 ru njuolggadoarjjan 2021:s

7.5 Duodji

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Eanet duojárat geain duodji lea ealáhussan.

Sámedikkis lea áigumuš ovddidit duoji boahhteáiggeguvllot ja geasuheaddji ealáhussan. Iežas dujiid eanet vuovdin stuorát márkaniidda lea guovddášis Sámedikki áŋgiruššamis. Dainna oaivvilduvvo ahte duodjeealáhus nagoda heivehit rievdadusaide ja hástalusaid ealáhusas, ja ahte ámmátlašvuohta, sisaboahu ja gánnáhahttivuohta ealáhusas buorránit.

Duoji ealáhusšiehtadus lea Sámedikki deataleamos gaskaoapmi dán ealáhusa ovddideamis. Ealáhusšiehtadusas leat earret eará doaibmadoarjjaortnet duojárida, investeren- ja ovddidandoarjja, ásaandoarjja, čálgoortnegat, vuovdima ovddideaddji doaibmabijut ja doarjja organisašuvnnaide.

7.5.1 Čoahkketabealla - duodji

(duhaiid mielde)				
	Bušeahhta 2021	Bušeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	% erohus
41030 Doarjja Duodjeinstituhtii - njuolggodorajja	5 443	5 199	244	4,7 %
41020 Boazodoalu ja duoji oahpahuskantuvra - njuolggodorajja	1 760	1 681	79	4,7 %
Duoji ealáhusšiehtadus	7 350	7 100	250	3,5 %
Submi	14 553	13 980	573	4,1 %

7.5.2 Duodjeinstituhtta - njuolggodoarjja

Duodjeinstituhtta lea guovddáš aktivera duoji siskkobealde ja dan doaibman lea ovddidit ja veahkehit fágagelbbolašvuođain duoji siskkobealde, addit veahki buvttaovddideapmái ja buvttadanbagadusa, vuolggahit geahččalan- ja ovddidanbargui searvama. Bagadeaddjivirggit gullet doarjagii.

Njuolggodoarjjan Duodjeinstituhttii várrejuvvo 5 443 000 ru 2021:s.

7.5.3 Ovddideapmi ja rekrutteren duodjeealáhusas - njuolggodoarjja Boazodoalu ja duoji oahpahuskantuvrii

Oahpahuskantuvrra ulbmilin lea addit oahpu nuoraide šaddat čeahpes fágabargin, ja fállat viidáset oahpu boazodoalu ja duodjebargiide dainna áigumušain ahte váldit fágareivve fágaoahpahuslága mielde. Oahpahuskantuvra bargá árjjalaččat fitnoohppiid rekrutteremiin boazodoalus ja duojis, ja movttiidahtta boazodoalu ja duodjebargiid váldit fitnoohppiid. Kantuvra lea mielde buorideamen fágaid gelbbolašvuođa ja renommé. Sámedikki doarjja manná duoji fidnoohppiortnegii ja kantuvrra bargui duoji siskkobealde.

Njuolggodoarjjan boazodoalu ja duoji oahpahuskantuvrii várrejuvvo 1 760 000 ru 2021:s.

7.5.4 Duoji ealáhusšiehtadus

(duhaiid mielde)

	Bušeahhta 2021	Bušeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	% erohus
41050 Doaibmadoarjja - ohcanvuodot doarjja	2 500	2 100	400	19,0 %
41051 Investeren- ja ovddidandoarjja,konsuleantaveahki, álggahandoarjja ja prošeavttat - ohcanvuodot doarjja	1 150	1 500	-350	-23,3 %
41052 Duodjestipeanda - ohcanvuodot doarjja	150	150	0	0,0 %
41053 Čálgoortnegat - ohcanvuodot doarjja	20	50	-30	-60,0 %
41054 Gelbbolašvuohta, oahpahus, kurssat	80	400	-320	-80,0 %
41056 Duojáriid Ealáhus Searvi - njuolggodoarjagat	630	613	17	2,8 %
41057 Sámiid Duođji - njuolggodorađja	1 310	1 277	33	2,6 %
41058 Faga- ja ekonomiiálávdegoddi	100	100	0	0,0 %
41062 Márkanheiveheapmi	600	700	-100	-14,3 %
41063 Koronadoarjaga	810	0	810	-
41066 Válđošiehtadusa rievđadeapmi	0	60	-60	-100,0 %
41067 Duođji organiseren	0	150	-150	-100,0 %
Submi	7 350	7 100	250	3,5 %

Doarjjaortnega mihttomearri - Doaibmadoarjja:

- Buoridit iežas duddjon árbevirolaš buktagiid gávpejođu.

Vuoruheamit - Doaibmadoarjja:

- Duojárát, geat leat dohkkehuvvon duodjeregistaris ja geain gávpejohtu lea badjel 50 000 ruvnno (brutto).
- Dohkkehuvvon duojárát geain lea fápmuduvvon rehketdoalli.

Doarjjaortnega mihttomearri - Investeren- ja ovddidandoarjja:

- Duodjefitnodagaid ámmátlašvuohta ja sisabohtu buorranit.

Vuoruheamit - Investeren- ja ovddidandoarjja:

- Fitnodagat main fitnodatovddideapmi deattuhuvvo.

Doarjjaortnega mihttomearri - Duodjestipeanda:

- Eanet olbmot geain lea formála gelbbolašvuohta duođi siskkobealde.

Vuoruheamit - Duodjestipeanda:

- Joatkkaskuvlla oahppit geat olles áigge lohket Jo1 Design ja giehtaduodji dahje Jo2 Design ja giehtaduodji.
- Norgga studeanttat geat olles áigge lohket duođi Sámiđ áhpádušguovdásjis dahje duođi bachelor- ja masterdásis.

Doarjjaortnega mihttomearri - Čálgoortnegat:

- Buorit čálgoortnegat daid duojárida geat leat dohkkehuvvon duodjeregistaris.

Vuoruheamit - Čálgoortnegat:

- Váhnenruđat.
- Buohcciruhtaortnet.

7.6 Ealáhusovddideami doarjaga doaibmaguovlu (SED-guovlu)

Dan botta go vuordit ovttasbargošiehtadusaid dahkama Sámedikki ja válljejuvvon gielddaid gaskka bisuhit ovddeš doaibmaguovllu rievddatkeahhtá.

5430 Guovdageaidnu, olles suohkan

5403 Áltá, čuovvovaš vuodđobiirret:

- 0101 Stierdná
- 0102 Sievju
- 0103 Uhcca Liidnevuotna
- 0104 Stuora Liidnevuotna
- 0105 Gámmavuotna
- 0106 Fielvuotna
- 0107 Nyvoll
- 0108 (Stuora) Girenjárga
- 0110 Latni
- 0201 Lákkonjárgeahči
- 0202 Dáhppeluokta/Vuojatluokta (Rivargohppi)
- 0203 Lákkovuonbahta
- 0204 Dálbmeluokta
- 0205 Vasbotnelv

5432 Láhppi, olles suohkan

2017 Ovdalaš Fálesnuori suohkan

5434 Muosát, čuovvovaš vuodđobiirret:

- 0119 Muorral(vuotna)
- 0120 Vuotkevuotna (Uhcca-vuonaš)
- 0121 Muotki
- 0122 Gunnarnes
- 0123 Tufjord
- 0124 Fávle-lžžát

5435 Davvinjárga, čuovvovaš vuodđobiirret:

- 0101 Skarsvåg
- 0102 Kamøyvær
- 0113 Oarjabealli-Vuotnabađaguovlu
- 0114 Nuortaváhkeguovlu
- 0115 Goaskinvákke - Ráktionjár-guovlu
- 0117 Skuotanjárgga
- 0118 Mannskarvik-Reaipváhki (Ráiváhki)
- 0119 Spierttanjárga (Spierta)
- 0200 Geaissavearra
- 0201 Geaissavearra
- 0202 Kniskkárnjárga
- 0203 Duvavuotna (Irivuotna)
- 0204 Magerøystua
- 0205 Finnvik
- 0206 Váttavuotna (Váttavuonaneret)
- Sarnes gili

5436 Porsárgu, olles gielda

5437 Kárašjohka, olles gielda

5438 Davvesiida, čuovvovaš vuodđobiirret:

- 0103 Dáigevuotna
- 0104 Gihppovuotna
- 0105 Dorskkášvuotna/Beahkkervuotna
- 0106 Davvesiida
- 0107 Idjavuotna
- 0108 Irgevuotna/Áttamvuotna
- 0109 Lagesvuonbahta/Gussanjárga
- 0110 Šeste (Čiesti)/Godviknes
- 0111 Váttesbákt-seaibbuš
- 0112 Gappatvarri
- 0113 Eretoaivit
- 0114 Vuonjalrásšá

5439 Gárgaviika, olles gielda

5441 Deatnu, olles gielda

5442 Unjárga, olles gielda

5444 Máttá-Várjät, čuovvovaš vuodđobiirret:

- 0101 Buodgáibeaski
- 0102 Reais(a)vuonna
- 0103 Spurvnes /Sállam
- 0104 Njávdam
- 0402 Lávvonjárga
- 0403 Juranjohka
- 0404 Ruovdevuonna
- 0405 Vuorjám(johka)
- 0503 Čoalbmějávri
- 0504 Máiddet/Skrotnes
- 0505 Bajit Báhcceveadji

5401 Romsa, čuovvovaš vuodđobiirret:

- 3301 Čie(k)alluokta
- 3302 Leaibedievvá
- 3303 Moskaluokta
- 3304 Moskavuovdi
- 3305 Rívnne/Vuotnasiida
- 3306 Suortu (davit/siskit)
- 3307 Várpenjárga
- 3308 Su(o)rgomohkki
- 3309 Guohcavuopmi
- 3310 Ullsfjordmoane

1913 Ovdalaš Skáni suohkan

5412 Rívtát, olles suohkan

5415 Loabát, olles suohkan

5417 Siellat, olles suohkan

5419 Ráisavuotna, čuovvovaš vuodđobiirret:

- 0101 Gumpedallá
- 0102 Øvre Bakkejord
- 0103 Skuoddovuovdi
- 0104 Smørsgård
- 0201 Lurrušaorda/Ráb-oassa
- 0207 Boazojohka
- 0208 Áisajávri

5422 Báhcavuotna, olles suohkan

5423 Gálsá, olles suohkan

5424 Ivgu, olles suohkan

5425 Omasvuotna, olles suohkan

5426 Gáivuotna, olles suohkan

5427 Skiervá, olles suohkan

5428 Ráisa, olles suohkan

5429 Návuoatna, olles suohkan

1805 Áhkánjárga, čuovvovaš vuodđobiirret:

- 0102 Hearjjak
- 0109 Áravuopmi
- 0110 Jogasiida/Eanosiiida
- 0111 Luodnegohpie

1875 Hábmmer, čuovvovaš vuodđobiirret:

- 0116 Strávnjunnie
- 0117 Vædtja (Veaggovárra)
- 0118 Jávresoalgge
- 0119 Grensefjellene – Rádjevárit

1850 Ovdalaš Divtasvuona suohkan

1853 Evenášši, čuovvovaš vuodđobiirret:

- 0109 Evenáššmárku
- 0110 Gállogieddi
- 0111 Leairusáide/Osmárkku
- 0114 Leangáviika/ Duorgga (Snubba)
- 0117 Veaggo

Lassin geográfalaš doaibmaguvlui sáhtá doarjja addojuvvot ealáhusovdáneapmái dáidda:

- Duodji miehtá riikka
- Sámi kultuvrralaš ealáhusaide miehtá riikka
- Sámi mátkeealáhusaide miehtá riikka
- Lassiealáhusaide boazodoalus

8 Kultuvra

Servodatmihttu:

- Ealli ja girjás sámi dáidda- ja kultureallin mas lea buorre kvalitehta.

Sámedikki váldobargamuš kulturpolitihkas lea láhčit diliid nu ahte sámi dáidda- ja kulturdoaimmat ovddiduvvojit. Sámediggi galgá leat okta deataleamos eavttuid biddjin sámi dáidaga ja kultuvrra ovddideamis. Buriid rámmaeavttuid bokte sámi dáiddáriidda, sámi kulturásahusaide, ja valáštallamii galgá Sámediggi iešguđege váikkuhangaskaoimiid bokte nannet ja viidáset ovddidit sámi kultuvrra. Nationála, regionála ja báikkálaš eiseválddiin lea maiddáid ovddasvástádus das ahte sámi dáidagis ja kultuvrras leat seamma ovdánanvejolašvuodát go muđui dáidda- ja kultureallimis Norggas.

Sámedikkis lea buorre ovtasbargu dáiddárorganisašuvnnaiguin ja ovtasbargošiehtadus lea njealji jahkái háválassii jahkásaš dáiddáršiehtadusain, mii lea Sámedikki ja Sámi dáiddárráđi gaska guovddáš gaskaoapmi. Šiehtadus lea ráhkaduvvon vai sáhttit ovtas dáiddáriiguin nannet sámi dáidaga vuoruhemiid.

Sámi dáidda ja kultuvra leat guhkes áiggi badjel ožžon saji riikkaidgaskasaš márkaniin, ja lea manjimuš jagiin nannosit ovdánan sierra riikkaidgaskasaš arenain. Dás sáhttit namuhit Documenta 14 2017:s, riikkaidgaskasaš girjemeassu 2019:s Frankfurtas ja dál manjimuš sámi dáiddáriid lanserema Veneziabienalenas 2022:s. Sámi dáidagii ja kultuvrii lassána beroštupmi sihke nationála dásis ja riikkaidgaskasaččat ja Sámediggi háliida dan viidáset doalvut ja doarjut, ja láhčit diliid nu ahte dat vuoruhuvvo dán bušeahtas.

Sámediggái lea deatalaš háhkat fágalaččat nana sámi ásahusaid dan bokte ahte gulahallat ja váikkuhit ekonomalaš rámmaiguin. Sámedikki rámmaeavttut ja váikkuhangaskaoamit addet sámi ásahusaide ovddidan ja ođđasis jurddašan vejolašvuoda vai dain šattašedje buorit arenat sámi dáidaga ja kultuvrra várás.

Sámediggi lea manjimuš jagiin bidjan nana fokusa sámi girjjálašvuhtii ja lea ollu rievddadan ortnegiid girjjálašvuoda buvttadeapmái ja gaskkusteapmái. Dát bušeahtta čájeha ahte áŋgiruššan sámi girjjálašvuoda buvttadeapmái ja gaskkusteapmái ii goassige ovdal leat leamaš stuorát go bušeahtas 2021.

1.

Álgoálbmogiin lea riekti seailluhit, hovdet, suodjalit ja ovddidit iežas kulturárbbi ja árbevirolaš máhtu ja iežas-kulturilbmanemiid, ja maiddáid ilbmanemiid iežaset diehtagis, tek-nologiijas ja kultuvrras, dása gullet maid olmmošlaš ja genehtalaš re-surssat, gilvagat, dálkasat, máhttu elliid ja šattuid iešvuodaid birra, njálmmálaš viidásetfievrrideapmi, girjjálašvuodta, minstarat, valáštallandoaimmat ja árbevirolaš stohkosat, govat ja doaibmi dáidda. Sis lea maid riekti seailluhit hovdet, suddjet ja ovddidit immateriála vuoigatvuodaid dakkár kulturárbbái ja árbevirolaš máhttui, ja dakkár kulturilbmanemiide.

2. Ovtas álgoálbmogiiguin galget stáhtat gávdnat beaktilis doaimabijuid dohkkehan dihte ja suddjema dihte dáid vuoigatvuodaid doaimmaheamis.

(Artihkal 31 ON

Álgoálbmotvuoigatvuodaid julggaštusas)

Dasto leat várrejuvvon ruđat lohkanpánjaide ja ođđa gaskustanvirggiide máttasámi ja julevsámi guovllus nu ahte dat leat doaimmas árrat 2021:s.

Dát buohkanassii addá eanet sámi girjiid gaskkusteamái eanet lohkkiide.

Sámedikki áŋgiruššansuorggit kultuvrra siskkobealde:

- Buorit rámmaeavttut sámi dáiddáriidda.
- Sámi kulturásahusat sámi kultuvrra gaskkustan- ja vásihanarenan.
- Sámi girjjálašvuohta ja mediat.
- Sámi valáštdallan.

Hálddahušdási resurssat - kulturjuogus:

Ossodaga báikkát, mátkkit ja gelbbolašvuođalokten leat mielde kapihttalas 15 Hálddahušdási.

Kulturjuogus lea ealáhus- kultur- ja dearvvašvuođaossodaga (EKD) oassi. Ossodagas leat 31 fásta bargi njeallje juhkosis:

- Ealáhusjuogus.
- Kulturjuogus.
- Dearvvašvuođajuogus.
- Girjerájujuogus.

Kulturjuogus lea sámediggeráđi politihkalaš čállogoddi, ja das lea ovddasvástádus mihttomeriid čuovvuleamis fágasuorggis kultuvrra. Juhkosis lea hálddašanoovddasvástádus surggiide nugo njuolggođorjja sámi kulturviesuide, festiválaide, valáštdallamii, teáhterii, museaide, publikašuvnnaide ja mediaide, ohcanvuđot doarjagis kulturprošeavttaide, dasa gullá maiddái doarjja sámi lágádusaide ja dáidda- ja kulturgaskkustanarenaide, ja dáiddáršiehtadus.

8.1 Kultuvrra váikkuhangaskaoamit

8.1.1 Áŋgiruššansuorggit - kultuvrra

(duhaiid mielde)

	Bušeahhta 2021	Bušeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	% erohus
Buorit rámmaeavttut sámi dáiddáriidda	21 829	16 377	5 452	33,3 %
Sámi kulturásahusat sámi kultuvrra gaskkustan- ja vásihanarenan	95 401	92 065	3 336	3,6 %
Sámi girjjálašvuođa ja mediat	24 450	22 275	2 175	9,8 %
Sámi valáštdallan	3 366	3 219	147	4,6 %
Submi	145 046	133 936	11 110	8,3 %

8.2 Buorit rámmaeavttut sámi dáiddáriidda

Áŋgiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámi dáiddarat ovdánahttet sin dáidaga, ja hástalit sin gehččiid ja sámi servodaga.

Sámi dáidda- ja kulturdovdomearkkaid girjáivuohta lea deatalaš. Dasto lea seamma deatalaš ahte dáidda hástala ja ovddida sámi kultuvrra ja servodaga. Seammás go girjás sámi dáidda- ja

kulturilbmamat leat guovddášis, de lea maid deatalaš ahte dáidda hástala ja ovddida sámi kultuvrra. Sámi dáiddarat leat álohii buvttihan ságastallama deatalaš servodatáššiid birra sámi servodagas. Danne fertejit sámi dáiddáriin leat rámmat iežaset dáidaga háhkamii ja bargamii. Sámedikki deataleamos gaskaoamit dán oktavuodas leat min ekonomalaš váikkuhangaskaoamit, muhto maiddái váikkuhanvejolašvuohta mii mis lea konsultašuvnnaid, gulahallama, oktavuoda ja ovttasbarggu bokte eará almmolaš eiseválddiiguin.

Sámediggi oaidná ahte lea lunddolaš politihka hábmemis árjjalaččat gulahallat sámi dáiddárganisašuvnnaiguin politihka ja strategiijaovddideami oktavuodas. Sámi dáiddárráđđi iežas lahttoorganisašuvnnaiguin ovddasta viidát sámi dáiddáriid ja dáiddasurggiid. Sámedikki ulbmilin lea sihke viidáset ovddidit Sámi dáiddárráđi ja ovttasbarggu singuin. Dáiddáršiehtadus lea deataleamos gaskaoapmi mihttomeari juksamii, ja lea šaddan sihke deatalaš strategalaš arena ja váikkuhangaskaoapmi dáidda- ja kulturpolitihka čađaheamis.

8.2.1 Čoahkketabealla - buorit rámmaeavttut sámi dáiddáriidda

(duhaiid mielde)

Akt.	Bušeahhta 2021	Bušeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	% erohus
17810 Sámi dáiddáršiehtadus - šiehtadus	8 877	8 570	307	3,6 %
17012 Musihkkaalmmuheapmi ja musihkkaovddideapmi - ohcanvuodas	2 500	2 500	0	0,0 %
17100 Doarjja kulturdoaimmaide - ohcanvuodas doarjja	3 400	3 550	-150	-4,2 %
15700 Doarjja Riikkaidgaskasaš Sámi Filbmainstituhtii - njuolggodorajja	1 840	1 757	83	4,7 %
15001 Sámi dáiddaguovddáš - njuolggodorajja a)	5 212	0	5 212	0,0 %
Submi	21 829	16 377	5 452	33,3 %

a) Sámi Dáiddaguovddáš lei 2020:s tabeallas Sámi kulturviesut ja kulturgaskkustanáhusat.

8.2.2 Sámi dáiddáršiehtadus - šiehtadus

(duhaiid mielde)

	Bušeahhta 2021	Bušeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	% erohus
19000 Sámi dáiddáršiehtadus - njuolggadoarjja Sámi dáiddárráđđái	8 877	8 570	307	3,6 %
Submi	8 877	8 570	307	3,6 %

Dáiddáršiehtadusa mihttomeari:

- Sámi kulturorganisašuvnnain ja sámi dáiddáriin leat buorit ja einnostanvejolaš rámmaeavttut doaibmaseaset.

Ovttasbargošiehtadusas Sámi dáiddárráđi ja Sámedikki gaskka leat mihttomearit sámi dáiddapolitiikkii ja hálidenlinnjáide movt šiehtadusat sámi dáiddáršiehtadusa birra galget dahkkojuvvot beliid gaskka. Dán dáiddáršiehtadusas lea ekonomalaš rámma ortnega várás maid bealit leat soahpan. Ekonomalaš rámma máksojuvvo jahkásaččat njuolggodoarjjan Sámi dáiddárráđđái.

Jahkái 2021 lea rámma 8 877 000 ru.

8.2.2.1 Sámi dáiddáršiehtadas - šiehtadus

(duhaiid mielde)

	Buŋeahhta 2021	Buŋeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	% erohus
Dáiddafoanda	900	800	100	12,5 %
Stipeanda sámi dáiddáriidda	3 530	3 430	100	2,9 %
Doaibmadoarjja dáiddárorg. ja Sámi dáiddárráđđái	4 397	4 290	107	2,5 %
Čájáhusbuktadus	50	50	0	0,0 %
Submi	8 877	8 570	307	3,6 %

8.2.3 Musihkkaalmmuheapmi ja musihkkaovddideapmi - ohcanvuodot doarjja

(duhaiid mielde)

	Buŋeahhta 2021	Buŋeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	% erohus
17012 Musihkkaalmmuheapmi ja musihkkaovddideapmi - ohcanvuodot doarjja	2 500	2 500	0	0,0 %
Submi	2 500	2 500	0	0,0 %

Doarjjaortnega mihttomearri - Musihkkaalmmuheapmi ja musihkkaovddideapmi:

- Sámi musihka ja luđiid buvttadeapmi.
- Sámi musihka ja luđiid buvttadeami oainnusmahttin riikkas ja olgoriikkas, maidđái árbevirolaš ja ođđaáigásaš sámi musihka.

Vuoruheamit - Musihkkaalmmuheapmi ja musihkkaovddideapmi:

- Sámi musihkkáriid ja artisttaid promoteren, maidđái gierdomátkedoarjja, musihkkavideo, internašunaliseren ja management.
- Luohti ja musihkkabuvttadeamit iešguđege oktavuodain.

8.2.4 Doarjja kulturdoaimmaide - ohcanvuodot doarjja

(duhaiid mielde)

	Buŋeahhta 2021	Buŋeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	% erohus
17100 Doarjja kulturdoaimmaide - ohcanvuodot doarjja	3 400	3 550	-150	-4,2 %
Submi	3 400	3 550	-150	-4,2 %

Doarjjaortnega mihttomearri - Doarjja kulturdoaimmabijuide

- Geahččit besset oassálastit buori sámi dáiddaprodukšuvnnaide ja kulturvásáhusaide.

Vuoruheamit - Doarjja kulturdoaimmabijuide:

- Kulturdoalut main deattuhuvvo sámi dáidda, kultuvra ja servodatdigaštallan.
- Prošeavttat ja buvttadeamit main lea kultuvrralaš ja dáiddalaš bealli.
- Dáiddalaš ja kultuvrralaš doaibmabijut mánáiguin ja nuoraiguin.
- Gaskkustepmi digitála lávddiin.
- Prošeavttat mat gozihit árbedieđuid ja ávnnaskehtes kulturárbbi.
- Sámi filbmabuvttadeami ja filmmaid dubben mánáide ja nuoraide.
- Prošeavttat mat váikkuhit sámi dáidaga ja kultuvrra buktima riikaviidosaš oktavuhtii.

8.2.5 Doarjja Riikkaidgaskasaš Sámi Filbmainstituhtii - njuolggodoarjja

Doarjjaortnega mihttomearri - Doarjja Riikkaidgaskasaš Sámi Filbmainstituhtii:

- Sámi filbmainstituhtta galgá ovddidit ja ovdánahtit sámi filmmaid nátionála dásis ja riikkaidgaskasaččat.

Riikkaidgaskasaš Sámi Filbmainstituhtta (ISFI) áhahuvvui 2007:s ja 2014:s dohkkehuvvui dat riikkaidgaskasaš sámi filbmainstituhttan. Instituhtta galgá nannet sámi filbmabuvttadeami ja loktet sihke gelbbolašvuoda ja ekonomalaš vejolašvuodaid buvttadit sámi filmmaid. Dasa lassin galgá ISFI ovddidit ja nannet ovtasbarggu álgoálbmot filmmaserviid gaskka riikkaidgaskasaččat.

Riikkaidgaskasaš Sámi Filbmainstituhtta lea áhahan Duottar studio vai sáhtá dubbet filmmaid sámegielaide, ja geavahit dan filbmabuvttademiid oktavuodas. Sámediggi vuoraha filmmaid ja TV-ráidduid dubbenbarggu sámegielaide sámi mánáid ja nuoraid várás.

Árktalaš riikkaidgaskasaš filbmafoanda áhahuvvui 2018:s man duogábealde ledje Riikkaidgaskasaš Sámi Filbmainstituhtta, Canada Media Fund, Nunavut Film Corporation Kanádas, Sundance Institute USA:s, Film Greenland Ruonáeatnamis ja Sahka-Film Ruošša bealde. Foandda mihttomearrin lea nannet riikkaidgaskasaš dáiddalaš ja kulturovtasbarggu eará sirkumpolára álgoálbmogiiguin.

Riikkaidgaskasaš Sámi Filbmainstituhtii várrejuvvo 1 840 000 ru. njuolgadoarjjan 2021:s.

8.2.6 Sámi Dáiddaguovddáš - njuolggodorajja

Doarjjaortnega mihttomearri - Sámi Dáiddaguovddáš:

- Sámi Dáiddaguovddáš gaskkusta dáidaga viiddis nátionála ja riikkaidgaskasaš publikummii earret eará ovtasbarggu bokte sámi ja norgalaš áhahusaiguin kuraterema ja gaskkusteamii birra.

Vuodđudus Sámi Dáiddaguovddáš áhahuvvui 1986:s ja galgá leat njunuš riikkaidgaskasaš guovddáš sámi ođđaáiggi dáiddáriid várás. Guovddáša ulbmilin lea doaibmat deatalaš čájáhusarenan, mas guovddášis lea riikkaidgaskasaš sámi ođđaáiggi dáidda, mas ruohttasat leat Sámis, dasto lea dat deatalaš deaivvadanbáiki buot dáiddáriidda ja dáidagis berošteddjiide. Áigumuššan lea doaibmat deatalaš, áigeguovdilis deaivvadanbáikin gasku Sámi, seammás go lea deatalaš kulturguoddi ja kulturgaskkusteadji sihke sámi servodagas ja dan olggobealde. Áhahusa ulbmilin lea doarjut, gaskkustit ja oainnusmahtit sámi ođđaáiggi dáidaga Eurohpás, álgoálbmotguovlluide ja máilmmi stuorámuš dáiddaarenaide. Deatalaš ulbmil lea gaskkustit ja háhkat beroštumi ja áddejumi ođđaáiggi dáidagii ja seammás addit saji ođđa ja geahččaleaddji dáiddalaš geavahusaide ja váikkuhit dáiddalaš cealkinfriijavuhtii. Sámi Dáiddaguovddáša áigumuššan lea ovddidit ja viiddidit sámi ođđaáiggi dáidaga deaivvadeami publikummain.

Biddjojuvvo 5 212 000 ru. njuolggodoarjjan 2021:s.

8.3 Sámi kulturásahusat sámi kultuvrra gaskkustan- ja vásihanarenan

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Nana sámi ásahusat mat hálldašit, gaskkustit ja ovddidit sámi dáidaga, kultuvrra ja historjjá.

Sámi kultur- ja kulturgaskkustanarenat leat deatalaš arenat sámi dáidaga, kultuvrra ja kulturárbbi goziheapmái, ovddideapmái ja čalmmusteapmái oppalaččat iešguđege vuogi mielde. Sámi kulturásahusat ja festiválat leat guovddášis sámi servodaga ovddideamis. Ásahusat leat servodatorganiserema oasis. Deatalaš lea ahte resurssaiguin ávkkástallojuvvo árrjalaččat, ja ahte barggus mii dahkkojuvvo lea alla kvalitehta.

Sámi kulturásahusat fertejit leat ovttá árvvus buohtastan vejolaš dáža ásahusaiguin, maiddá ahte dain leat ekonomalaš rámmat ja vistit/lokálat vai sáhttet hálldašit, gaskkustit, dutkat ja ovddidit. Dieinna lágiin ii leat dál.

Sámediggi áigu maiddá 2021:s bargat dan ovdii ahte vuoruhuvvon huksenprošeavttat duohtan dahkkojuvvojit. Ođđa vistti Beaivváži ja Sámi joatkka- ja boazodoalloskuvlii prošekterenbargu lea čađahuvvon 2019:s ja čakčat 2019 loahpahuvvui čielggadanmuddu. Prošeavtta nubbi muddu lea ovdaprošeaktamuddu maid Sámediggi vuordá ráđđehus čuovvula 2021:s.

Ođđa dáiddamusea ja musea divvuma čađahaniskamuš Kárášjogas loahpahuvvui čakčat 2019. Sámediggi vuordá ahte dát čuovvuluvvo konseptaválljennotáhtain 2021:s ja ahte ráđđehus ruhtada dán barggu Kulturdepartementta bokte.

8.3.1 Čoahkketabealla - sámi kulturásahusat

	Bušeahhta 2021	Bušeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	(duhaiid mielde) % erohus
Festiválat - njuolggodorajja	6 516	5 889	627	10,6 %
Teáhterat - njuolggodorajja	26 289	24 535	1 754	7,1 %
Museat - njuolggodoarjja	46 253	41 306	4 947	12,0 %
Sámi kulturviesut ja kulturgaskkustanáshusat - njolggodoarjja	15 343	19 335	-3 992	-20,6 %
17300 Ásahusovddideapmi - ohcanvuodot doarjja	1 000	1 000	0	0,0 %
Submi	95 401	92 065	3 336	3,6 %

8.3.2 Festiválat - njuolggodorajja

(duhaiid mielde)

	Bušeahhta 2021	Bušeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	% erohus
15100 Riddu Riđđu Festivála	1 427	1 220	207	17,0 %
15101 Sámi beassáš márkana Guovdageainnus	1 602	1 530	72	4,7 %
15102 Márkomeannu	1 218	972	246	25,3 %
15103 Kárášjoga festiválat / Festivaler Karasjok	883	843	40	4,7 %
15104 Raasten Rastah	530	506	24	4,7 %
15105 Julevsáme vahko - Doajmmasiebrre Julevsábme (DSJ)	243	232	11	4,7 %
15106 Romssa sámi vahko - Stiftelsen Midnight Sun Marathon	207	198	9	4,5 %
15107 Sámi musihkkafeastavahko Áltas - Audioland AS	165	158	7	4,4 %
15109 Beaskán Luossarock	133	127	6	4,7 %
15110 Tjaktjen Tjáanghko - Saemien Sijte	108	103	5	4,9 %
Submi	6 516	5 889	627	10,6 %

Doarjjaortnega mihttomearri - Festiválat:

- Festiválat mat oainnusmahttet, gaskkustit ja ovddidit sámi dáidaga ja kultuvrra.

Márkomeannu lea leamaš ovtasbargoosálaš ollu aktevrraide nugo earret eará Davvi-Norgga riemuin ja SALT:s. Lasáhus galgá addit vejolašvuoda birrajagi doibmii ja nannet erenoamážit festivála mánáid- ja nuoraid oasi. Nannen galgá maiddái váikkuhit dan ahte Márkomeannu sáhtá šaddat okta deatlaš doarjaleddjiin oažžut Bådådjo eurohpaláš kulturoaivegávogin.

Lasáhus Riddu Riđđu-festiválii manná ollu jagiid bargui nuorra sámi dáiddáriid ektui ja jagi nuorra dáiddára nammadeapmái, buot namahusa Riddu Sessions vuolde. Riddu Sessions addá nuorra dáiddáriidda vejolašvuoda háhkat iežas dáiddaprošeavtta ja čájehit dan stuorát publikummii.

Sámi festiválat leat juohkeláganat ja čájeha man govdadit dáidda ja kultuvra čalmmustuvvo ja gaskkustuvvo. Dat leat dasto deatlaš arenat erenoamážit sámi musihka ja luodi ovddideapmái, ođđa háhkamii ja profileremii, muhto maiddái sámi dáidagii ja kultuvrii muđui. Raasten Rastah ja Tjaktjen Tjáanghko leat lágiduvvojit juohke nuppi jagi ja jorret Sámedikki bušehtas ráhkaduvvon juogadančoavdaga mielde.

8.3.3 Teáhterat - njuolggodorajja

(duhaiid mielde)

	Bušeahhta 2021	Bušeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	% erohus
15300 Beaivváš Sámi Našunálteáhter	23 384	21 761	1 623	7,5 %
15301 Áarjelhaemien Teatere	2 381	2 274	107	4,7 %
15302 Sámi mánáidteáhter - Deanu giella	524	500	24	4,8 %
Submi	26 289	24 535	1 754	7,1 %

Doarjjaortnega mihttomearri - Teáhterat:

- Ásahuvvon sámi teáhterat sáhttet ovdánit dáiddalaččat, buvttadit lávdedáidaga alla dásis ja sáhttet johttit lávdedáidagiin mii addá kulturvásihusaid ja oainnusmahtta sámegielaide.

Sámediggái lea deatlaš ahte sámi teáhteriin leat rámmat neaktit ja gaskkustit sámi dáidaga alla dásis ja ollu olbmuide. Beaivváš Sámi Našunálteáhteris eai leat dál lokálat nu ahte sáhtášedje doaimmahit

iežaset barggu dahje iežaset mandáhta nátionálateáhterin sámi álbmoga várás. Sámediggi áigu 2021:s čuovvulit ođđa teáhtervistti plánema. Ođđa vistti prošekterema oktavuodas lea servodatmihttun Sámi Našunálateáhter Beaivváš huksema oktavuodas ahte nannet sámi identitehta, giela ja kultuvrra dan bokte ahte ovddidit sámi muitalan- ja lávdedáidaga. Ođđa vistti realiserenbarggu oktavuodas lea Sámediggi signaliseren ahte doaibmadoarjja teáhterii lasihuvvošii. 2021:s juolluduvvo 600 000 ru ođđa nuorra neavttáriid rekrutterema nannemii teáhterii.

Deanu Sámi mánáidteáhter lea jagi 2014 rájes ožžon njuolggodoarjaga Sámedikkis. Teáhter lea deatalaš arena ođđa taleanttaid fuomášeapmái, ja lea bargan ollu oainnusmahttin dihtii sámegiela lávdegiellan mánáide ja nuoraide. Deanu giela ovtas Sámedikkiin ruhtadit teáhtera doaimma. Eaktun Sámedikki juolludussii lea dat ahte Deanu giela bisuha iežas oasi juolludusas teáhterii.

8.3.4 Museat

(duhaiid mielde)				
	Bušeahhta 2021	Bušeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	% erohus
15500 Árran julevsáme guovdásj/ Árran lulesamisk senter - njuolggodorajja	7 221	6 897	324	4,7 %
15501 Saemien Sijte - njuolggodorajja	8 455	5 755	2 700	46,9 %
15503 RiddoDuottarMuseat - njuolggodorajja a)	12 692	11 645	1 047	9,0 %
15504 Deanu ja Várjjet museasiida/Tana og Varanger museumssiida - njuolggodorajja b)	10 213	9 516	697	7,3 %
15505 Várdobáiki Sámi guovddáš/ Várdobáiki samisk senter - njuolggodorajja	3 626	3 463	163	4,7 %
15506 Davvi álbmogiid guovddáš/Senter for nordlige folk - njuolggodorajja	2 695	2 574	121	4,7 %
15507 Sámi museasearvi - njuolggodorajja	817	446	371	83,2 %
15508 Bååstede - Norsk Folkemuseum - njuolggodorajja	534	510	24	4,7 %
15530 Guovdageainnu/Álaheaju-ášši duodaštanguovddáš - prošekta	0	500	-500	-100,0 %
Submi	46 253	41 306	4 947	12,0 %

a) 500 000 ru várrejuvo duodašteapmái gaskkusteamii ektui Álttá ášši oktavuodas.

b) Ru. 250 000 čatno Bååstede bargguid čuovoleapmái.

Doarjjaortnega mihttomearri - Museat:

- Sámi kulturárbbi eaiggáduššet ja hálldašit fágalaččat nana sámi museat sámi servodaga beales.

Sámedikki dievasčoahkkin lea 2020:s mearridan Prinsihpaid Sámedikki museadoaimma várás. Das nannejuvvo ahte sámi servodat galgá eaiggádit ja hálldašit sámi kultuvrra. Muhtun váldosárgosiid mielde áššis lea museaid rolla dán barggus ja sámi servodagas muđui guovddášis. Dasto lea deatalaš nannet museaid rolla servodat relevánta ja árrjalaš fagaásahussan, ságastallan- ja demokratiijaarenan, seammás go gaskkustuvvo viidát iešguđege publikumma joavkkuide.

Prošeavttain Bååstede – sámi kulturárbbi máhcaheapmi jotkojuvvo, man oktavuodas Sámediggi veahkeha sihkarastit ahte dávvirat máhcahuvvojit fysalaččat sámi museaide. Dasto geahččaluvo oažžut maidái eanet dávviriid máhcahuvvot olgoriikkas, erenoamážit seremoniealla dávviriid.

Saemien Sijte ođđa visti gárvána čakčat 2021. Oassin fágalaš kapasitehta nannemis museas, earret eará bargui ođđa fásta čájáhusain, ja viessoláiggu lassáneami geažil go fárre ođđa vistái, nanne Sámediggi juolludusa museai 2 700 000 ruvnnuin 2021:s.

Deanu ja Várjjat museasiida lea okta museain mii galgá oažžut ruovttuluotta dávviriid Bååstede-prošeavtta bokte. Sámediggi nanne jahkásaš juolludusa 250 000 ruvnnuin vai musea sáhtta vurkkodit ja čájeht dávviriid.

Sámediggi nanne juolludusa Sámi museasearvá 350 000 ruvnnuin 2021:s. Danne vai searvi sáhtta doaibmat fágalaš ja hálldahuslaš resursan.

Sámi dáiddačoahkkádusat sturrot, ja sámi dáidaga hálldašeapmi iešguđege sámi museain šadda eanet fokusii. Dárbu lea nannet dán barggu dáiddafágalaš ja infrastruktuvrralaš beali, ja dasto nannet gaskkustandoaimma museain.

Sámi parlamentáralaš Ráđi bokte bargojuvvo sámi ávnnaskeahtes kulturárbbi ja árbedieđuid hálldašeami guoski oktasaš sámi strategiija dahkamiin.

Sámediggi áigu sihkkarastit ahte sámi museat ovddiduvvojit nana ásaheavvan mat galget hálldašit, dutkat, ođasmahtit ja gaskkustit sámi kulturárbbi boahttevaš sohkaoluvvaide.

Nationála ja regionála hálldašandásis lea ovddasvástádus ekonomalaš rámmaid sihkkarastimis vai sámi museain leat seamma rámmaeavttut go museain Nationála museafierpmádagas. Dát ferte maiddási sihkkarastojuvvot go vejolaš nationála musealáhka váldojuvvo atnui.

8.3.5 Sámi kulturviesut ja kulturgaskkustanasahusat - njolggodoarjja

(duhaiid mielde)

	Bušeahhta 2021	Bušeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	% erohus
15000 Árran julevsáme guovdásj/ Árran lulesamisk senter	2 390	2 283	107	4,7 %
15002 Davvi álbmogiid guovddáš/Senter for nordlige folk	1 750	1 671	79	4,7 %
15003 Mearrasiiida	1 160	821	339	41,3 %
15004 Sijti Jarngje	1 714	1 637	77	4,7 %
15005 Várdobáiki Sámi guovddáš/ Várdobáiki samisk senter	2 481	2 370	111	4,7 %
15006 Duoddara ráfe	920	879	41	4,7 %
15007 Sámi viessu Oslo/Samisk hus Oslo	1 529	1 460	69	4,7 %
15008 Lásságámmi	335	320	15	4,7 %
15009 Dállágádden, Tolládal	75	72	3	4,2 %
15011 Saemien Sijte	1 292	1 234	58	4,7 %
15012 Áltta siida	488	466	22	4,7 %
15013 Sjeltie - Sámi kulturpárka	198	178	20	11,2 %
15016 Deanu ja Várjjat museasiida/Tana og Varanger museumssiiida	514	491	23	4,7 %
15017 Mearrasámi tun	181	173	8	4,6 %
15018 Aajege Saemien gieles & maahtoejarnge	316	302	14	4,6 %
15001 Sámi Dáiddaguovddáš a)	0	4 978	-4 978	-100,0 %
Submi	15 343	19 335	-3 992	-20,6 %

a) Sámi Dáidagaguovddáš lea 2021:s sirdojuvvon čoahkketabellii - buorit rámmaeavttut sámi dáiddáriida.

Doarjjaortnega mihttomearri - Sámi kulturviesut ja kulturgaskkustanásahusat:

- Sámi kulturviesut ja kulturásahusat geasuhit deaivvadanbáikin ja sámi dáidda- ja kulturgaskkustanarenan.

Sámi kulturviesut ja kulturgaskkustanásahusat leat iešguðege sturrodagas, ja dain leat molsašuddi dásis aktivitehtat ja fágalaš doaibma. Dat galget dattetge bargat servodatdoaimma mielde nugo lea hábmejuvvon sin mearrádusain. Dain galgá leat mánggalágan fálaldat sámi kultuvrras ja kulturhistorjjas báikkálaš ja regionála perspektiivvas. Dain galget leat jeavddalaš rabasáiggit ja galget lágideit sierra doaluid, kurssaid ja prošeavttaid, ja dain galgá leat gulahallan álbmogiin aktivitehtafálaldagaid birra.

8.3.6 Ásahusovddideapmi - ohcanvuodot doarjja

(duhaiid mielde)				
	Bušeahhta 2021	Bušeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	% erohus
17300 Ásahusovddideapmi - ohcanvuodot doarjja	1 000	1 000	0	0,0 %
Submi	1 000	1 000	0	0,0 %

Doarjjaortnega mihttomearri - Ásahusovddideapmi:

- Sámi kulturásahusat mat ovdánit fágalaččat ja institušuvnnalaččat.

Vuoruheamit - Ásahusovddideapmi:

- Prošeavttat maid ulbmilin lea ovddidit ásahusa fágalaččat.
- Prošeavttat mat váikkuhit dáidaga ja kultuvrra gaskkusteamii ođđa vugiid mielde.
- Ovttasbargoprošeavttat ásahusaid gaskka mat sáhttet rahpat ođđa márkaniid sámi dáidaga ja kultuvrra várás.
- Ovttasbargu eará álgoálbmotásahusaiguin mii váikkuha fágalaš ovdáneami ja márkantievrrideami stuorát ja eanet arenaide.

8.4 Sámi girjjálašvuohta ja mediat

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámi kvalitatiiva girjjálašvuođa almmuhuvvo, gaskkustuvvo aktiivvalaččat ja buktojuvvon olámuddui.

Sámediggi lea 2018:s girjjálašvuođačilgehusa bokte ja ášši sámi girjjálašvuođa gaskkusteamii bokte bidjan fokusa sámi girjjálašvuođa ollislaš geahčadeapmái, maiddái geahčadit maid galggašii bargat sierra elemeanttaid siskkobealde girjjálašvuođa suorggis oazžun dihtii positiivvalaš ovdáneami.

8.4.1 Čoahkketabealla - sámi girjjálašvuolta ja mediat

(duhaiid mielde)

	Bušeahhta 2021	Bušeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	% erohus
17050 Čális fal - prošeakta	900	900	0	0,0 %
Doarjja girjjálašvuoda ovddideapmái ja ovdánahttimii - njuolggodorajja	11 344	10 548	796	7,5 %
17010 Doarjja sámi girjjálašvuoda prošeaktadoarjagii - ohcanvuodot doarjja	3 600	2 850	750	26,3 %
Girjjálašvuoda gaskkusteampi girjebussiin - njuolggodoarjja	2 330	2 330	0	0,0 %
17500 Sámi girjjálašvuoda beaivvit - konferánsa	300	300	0	0,0 %
17800 Nannet gaskkusteami davvisámi guovllus - prošeakta	300	300	0	0,0 %
17810 Loga munnje! Les meg! - prošeakta a)	600	200	400	200,0 %
Sámi mediat - njuolggodoarjja	5 076	4 847	229	4,7 %
Submi	24 450	22 275	2 175	9,8 %

a) Prošeakta loga munnje! Les meg! lei 2020:s namuhuvon Lohkankampanjan.

8.4.2 Čális fal - prošeakta

Oassin girjjálašvuoda ángiruššamis leat Sámedikkis strategiiat dan ektui movt oččodit eanet girječálliid, oažžut almmuhuvvot eanet sámegielat girjiid ja oažžut eambbogiid lohkat sámegielat girjiid. Sámediggi álggahii 2015:s girječállinprošeavtta ovtasráđiid Sámi dáiddárráđiin (SDR) ja Sámi girječállinservviin (SGS). Dán rádjai lea dat lihkestuvvan bures, ja Sámediggi joatká viidáset prošeavtta 2021:s.

Prošektii várrejuvvo 900 000 ru 2021:s.

8.4.3 Doarjja girjjálašvuoda ovddideapmái ja ovdánahttimii - njuolggodorajja

(duhaiid mielde)

	Bušeahhta 2021	Bušeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	% erohus
17040 Davi Girji AS	4 544	4 340	204	4,7 %
17041 ČálliidLágádus AS	3 440	3 286	154	4,7 %
17042 Iđut AS	1 786	1 706	80	4,7 %
17043 ABC-Company E-skuvla AS	637	608	29	4,8 %
17044 DAT AS	637	608	29	4,8 %
17045 Samisk litteratursenter AS	300	0	300	-
Submi	11 344	10 548	796	7,5 %

Doarjjaortnega mihttomearri – Doarjja sámi girjjálašvuoda ovddideapmái:

- Sámi girjjálašvuolta ovddiduvvo, buvttaduvvo ja gaskkustuvvo.

Njuolggadoarjjaortnet viđa sámi lágádussii váldojuvvui atnui 2018:s golmma jagáš geahččalanortnegin. Mihttomearriin lea addit lágádusaide stuorát ovddasvástádusa, ja einnostan vejolašvuoda sámi čappa- ja fágagirjjálašvuoda almmuhanbarggus. Vuordámuššan lea ahte lágádusat almmuhanpolitihkas váldet ovddasvástádusa almmuhemiin buot áigeguovdilis sámegielain, ja ahte sámegielat almmuheamit galget buktuvvot olámuddui maddái e-girjin ja jietnagirjin. Ortnet galgá evaluerejuvvo, ja dát evalueren galgá bidjat vuodu Sámedikki viidáset ángiruššamii dán áššesuorggis.

Sámi girjjálašvuodaguovddášis lea deatalaš doaibma sámi girjjálašvuoda gaskkusteamis dainna ulbmilin ahte sámegielat ja sámi girjjit gávnnašedje geavaheddjiid. Girjjálašvuodaguovddáš galgá árrjáláčat gaskkustit sámi girjjálašvuoda, erenoamážit deattuhemiin doaimmaid ja erenoamážit mánáid ja nuoraid olahusjoavkun. Gaskkusteapmi ja promoteren galgá dáhphuvvat ovtasbargguin girječálliguin, lágádusaiguin, girječállidorganisašuvnnaiguin, bibliotekkaiguin, giellaguovddášiguin, skuvllaiguin ja earáiguin. Sámi girjjálašvuodaguovddášis leat leamaš ollu jagiid čoagganeami, sáhkavuorut, hearvaságit j.s. sihke guovddášis Kárášjogas ja eará báikkiin Sámis. Aktivitehtat maid Sámediggi lea ruhtadan prošeaktan. Dát njuolggadoarjja boahká dan prošeaktaruhtadeami sadjái maid Sámediggi ovdal lea addán.

8.4.4 Doarjja sámi girjjálašvuoda prošeaktadoarjagii - ohcanvuodot doarjja

(duhaiid mielde)				
	Bušeahhta 2021	Bušeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	% erohus
17010 Doarjja sámi girjjálašvuoda prošeaktadoarjagii - ohcanvuodot doarjja	3 600	2 850	750	26,3 %
Submi	3 600	2 850	750	26,3 %

Deatalaš lea movttiidahttit juohkelágan sámi almmuhemiid sámi girjjálašvuoda ohcanvuodot ortnegis daid lágádusaid ektui maidda njuolggadoarjjaortnet ii guoskka. Girjjálašvuodastrategiijas fokuserejuvvo ahte sámi girjjálašvuoda galgá almmuhuvvot mángga formáhtas ja eanet sajiin. Digitála almmuheami nugo e-girjjit ja jietnagirjjit leat deatalaš doaibmabijut sihke girjjálašvuoda politihkkii ja giellapolitihkkii. Dasa lassin lea deatalaš ahte gávdno fáladat olbmuid geain lea oainnus vihkki ja earáide geat eai máhte lohkat sámegiela, erenoamážit čáppagirjjálašvuoda. Dasa lassin vuoruhuvvojit girjjálašvuoda strategiijas almmuheami julev- ja máttasámegillii.

Doarjjaortnega mihttomearri - Doarjja sámi girjjálašvuoda prošeaktadoarjagii - ohcanvuodot doarjja:

- Buorre girjjálašvuoda olámuttus sámegillii.

Vuoruheami - Doarjja girjjálašvuoda ovddideapmái ja ovdánahttimii - ohcanvuodot doarjja:

- Čáppagirjjálašvuoda mas vuodđománus lea sámegielaide.
- Fágagirjjálašvuoda mas vuodđománus lea sámegielaide.
- Digitála girjjálašvuoda mánáide ja nuoraide.

8.4.5 Girjjálašvuoda gaskkusteapmi girjebussiin - njuolggadoarjja

(duhaiid mielde)				
	Bušeahhta 2021	Bušeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	% erohus
15800 Guovdageaidnu - Guovdageainnu suohkan	330	330	0	0,0 %
15801 Deatnu/Unjárga - Unjárgga giella	500	500	0	0,0 %
15802 Gáivuotna - Gáivuona suohkan	500	500	0	0,0 %
15803 Lulli-Romsa - Romssa fylkkasuohka	500	500	0	0,0 %
15804 Lulli-Trøndelaga - Trøndelága fylkkasuohkan	500	500	0	0,0 %
Submi	2 330	2 330	0	0,0 %

Doarjjaortnega mihttomearri - Girjjálašvuoda gaskkusteapmi girjebussiin.

- Sámi girjjálašvuoda lea geavaheaddjiid olámuttus ja dovddus.

Deatalaš lea bargat eanet ulbmillaččat buoridan dihtii gelbbolašvuoda ja beroštumi sámi girjjálašvuhtii sámi guovlluin. Sámi girjebusset galget fállat lágideamiid maiguin oainnusmahttit sámi girjjálašvuoda. Dain galgá leat buorre fáldat sámegeatlat girjjálašvuodas, ja árjjalaččat galget váikkuhit dan ahte geavaheaddjit dihtet fáldadaga birra.

Sámedikki doarjja ii sáhte leat badjel 500.000 ru busse nammii gč. mearrádusa áššis SP 49/18 Sámi girjjálašvuoda gaskkusteapmi.

8.4.6 Sámi girjjálašvuoda beaivvit - konferánsa

Sámediggi lágida juohke jagi sámi girjjálašvuoda beivviid Kárášjogas. Sámi girjjálašvuoda beaivvit leat bures ásaheavvon lágideapmi sámi girjjálašvuodas ja girječállibirrasis, masa servet ollugat. Sámi girjjálašvuoda beaivvit lea deatalaš arena gosa sámi girječállit ja lohkkat deaivvadit sággastallat sámi girjjálašvuoda birra.

Sámediggi hálidat eanet doaibmamuni ovddidit ja viiddidit prográmma sámi girjjálašvuoda beivviide, ja sirdit lágideami eará báikkiide Sámis vai olahit sámi publikumma viidát.

Sámi girjjálašvuoda beivviide várrejuvvo 300 000 ru 2021:s.

8.4.7 Nannet gaskkusteami davvisámi guovllus - prošeakta

Romssa ja Finnmárkku fylkkagielddat ja Sámediggi ásaheavvon ovttasbarggu sámi girjjálašvuoda gaskkusteames davvisámi guovllus. Ovttasbargosurggiin lea oktavuoda sierra ovttasbargošiehtadussii. Ovttasbargu sáhtá ovdamearkka dihtii leat doalut mat ovddidit sámi girjjálašvuoda davvisámi giellaguovllus, ovttasbargu riikarájaid rastá davvisámegeatlat girjjálašvuodas dahje sullasačča gaskkusteames.

Dán gaskkustanbargui várrejuvvo 300 000 ru.

8.4.8 Loga munnje! Les meg! - prošeakta

Dutkan čájeha ahte lohkan ruovttus lea vealtameahttu deatalaš mánáid lohkanálggaide. Go máná čohkká rávis olbmui gii lohka girjiid, de oahpásmuvvá son dasa mat bustávat ja sáht leat, ja mánái šaddá álkut lohkat ieš. Dát sáhtá áiggi mielde buoridit sámegeatla geavaheami ja beroštumi sámi girjjálašvuhtii manjá. Sámediggi vuolggaha ovddasmanni prošeavtta movttiidahttin dihtii lohkanmiela ja nannen dihtii beroštumi girjjálašvuhtii. Go lea ovttasbargu bibliotekaiguin, de sáhtá dat váikkuhit dan ahte bibliotekain šaddá buoret sámegeatlat fáldadaga ja soitet šaddat eanet ođđa geavaheaddjit/luokkaheaddjit bibliotekain.

Dán prošeaktii várrejuvvo 600 000 ru 2021:s.

8.4.9 Sámi mediat - njuolggodoarjja

(duhaiid mielde)

	Buŋeahhta 2021	Buŋeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	% erohus
17001 Nuorttanaste	1 245	1 189	56	4,7 %
17002 Š Nuoraidmagasiidna - Idut AS	1 708	1 631	77	4,7 %
17003 Sámis - Čállidlagádus AS	403	385	18	4,7 %
17004 Daerpies Dierie/sørsamisk kirkeblad - Den norske kirke	260	248	12	4,8 %
17005 Bårjås - Árran julesáme guovdásj	137	131	6	4,6 %
17007 Guovdageainnu Lagasradio (GLR)	353	337	16	4,7 %
17008 NuorajTV	601	574	27	4,7 %
17009 Bamsebláddi - ABC-Company E-skuvla AS	369	352	17	4,8 %
Submi	5 076	4 847	229	4,7 %

Doarjjaortnega mihttomearri - Sámi mediat:

- Sámi mediat mat buvttihiit servodatággirdeami.

Mediat leat dehálaš oassin servodagas ja servodatdigaštallamis. Sámediggái lea deatalaš ahte sámi giella, dáidda ja kultuvra leat olámuttus iešguđege mediain, sierra sajiin ja ahte buvttadeames ja gaskkusteames lea alla kvalitehta.

8.5 Sámi valáštallan

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Juohkelágan valáštallandoaimmat.

Sámediggái lea deatalaš ahte sámi valáštallanorganisašuvnnas, sierra lihtuiguin, ja báikkálaš servviiguin leat resurssat ja gelbbolašvuohta láchit valáštallanaktivitehtaid báikkálaččat, ja ahte seammás sáhttet searvat arenaide oppasámi oktavuodas ja ovdánahttit daid, ja maidái ovddidit ovtasbarggu eará álgoálbmogiiguin ja álbmogiiguin eará ártkalaš guovlluin. Valáštallanaktivitehtaid láchin lea deatalaš maidái álbmotdearvvašvuođa perspektiivvas.

8.5.1 Sámi valáštallan

(duhaiid mielde)

	Buŋeahhta 2021	Buŋeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	% erohus
Sámi valáštallan - njuolggodorajja	3 266	3 119	147	4,7 %
Kultur- ja valáštallanstipeanda	100	100	0	0,0 %
Submi	3 366	3 219	147	4,6 %

8.5.2 Sámi valáštallan - njuolggodorajja

(duhaiid mielde)

	Buŋeahhta 2021	Buŋeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	% erohus
15200 Sámiid Válaštallan Lihttu - Norga (SVL-N)	3 266	3 119	147	4,7 %
Submi	3 266	3 119	147	4,7 %

Doarjjaortnega mihttomearri - Sámi valáštallan

- Sámi valáštallama leat juohkelágan valáštallandoaimmat.

8.5.3 Kultur- ja valáštallanstipeanda - stipeanda

Sámedikki kultur- ja valáštallanstipeanda galgá movttiidahttit sámi nuoraid ánggirdit dáidaga, kultuvrra ja valáštallama siskkobealde. Sámediggi juohká jahkásaččat njeallje stipeandda nuoraide geat ánggirdit musihka, dáidaga, kultuvrra ja valáštallama siskkobealde.

Dáid stipeanddaide várrejuvvo 100 000 ru 2021:s.

9 Kulturmuitosuodjalus

Servodatmihttu:

- Sámi kulturmuitut lea deatalaš máhttogáldut min kulturhistorjjá birra ja dat bidjet eavttuid buot plánemiidda ja sisabahkkemiidda.

Sámi kulturmuitut leat dat luottat maid mii oaidnit min máttuid luonddugeavaheamis ja leahkimis luonddus. Dat duođastit eallineavttuid, ceavzinstrategiijaid, resursageavaheami, oskku ja heiveheami eanadahkii. Dát eanadat gaskkusta maidái máhtu resursavalljodaga ja guhkesáiggi ássama birra. Oasit árbedieđus geavahuvvojit ain árijalaččat sámi servodagain, buohtalaga ođđa máhtuiguin. Kulturmuittuid sihkkarastin ja daid máhttogaskkusteapmi lea deatalaš dasa ahte sihkkarastit ja boahtteáigi fievrridit sámi kultuvrra. Máhttu eanadat- ja resursaheiveheami birra, mii boahtá ovdan sámi kulturbirrasiin, lea árvvolaš guhkás olggobeallái sámi servodagaid. Dálkkádatrievdamiin leat váikkuhusat sámi kulturmuittuid, go eanadaga vesáluvvan dagaha earret eará dan ahte arkeologalaš kulturmuitut mat eai leat kártejuvvon ja duođastuvvon jávkjet eret oidnosis. Dasa lassin leat arvvit mat lassánit áittan ráfáidahttojuvvon sámi virstiide.

Kulturmuitolágas nannejuvvo ahte buot 1917 mannosas sámi kulturmuitut dahje mat leat boarráset leat automáhtalaččat ráfáidahttojuvvon. Sámedikkis, sámiid bajimus politihkalaš eiseváldin, lea hálldašanovdasvástádus sámi kulturmuittuin ja bidjá váldoeavttuid dán bargui. Dat čuovvu maid álbmotrievttis.

Sámedikkis lea ovddasvástádus sámi visteárbbi hálldašeapmái, ja dáid maŋemuš jagiid leat registrerejuvvon lagabui 900 automáhtalaččat ráfáidahttojuvvon sámi virsti. Virstiid hálldašeami bajimuš prinsihpat leat válddahuvvon "Sámedikki plánas ráfáidahttojuvvon sámi virstiid hálldašeami birra" mii mearriduvvui Sámedikki dievasčoahkkimis geassemánu 2017.

Bargu Sámedikki dieđáhusain sámi kulturmuittuid birra loahpahuvvo 2021:s. Rievdadusat rámmaeavttuin ja láhkadahkosiin, máhttovuođus ja areálageavaheames dagahit ahte lea dárbu ráhkadit bajimuš njuolgadusaid sámi kulturmuitohálldašeapmái. Bahkken min geavahus- ja ássanguovlluide lea stuoris, ja áiggi mielde rievdata dat dili. Kulturhistorjjálaš máhttu, ja ođđa diehtujuohkinteknologiija ovddideapmi addet hálldašeapmái ođđa vejolašvuođaid.

1.

Eamiálbmogiin lea vuoigatvuohta geavahit ja ealáskahtit sin kultuvrralaš dábiid ja árbevieruid. Dasa gullá vuoigatvuohta seailluhit, suodjalit ja ovddidit ovddeš, dálá ja boahttevaš kulturovdanbuktimiid, nugo arkeologalaš ja historjjálaš báikkiid, dávviid, málliid, meanuid, teknologiijaid, govva- ja lávdedáidaga ja girjjálašvuođa.

2. Stáhtat galget beaktilis vugiiguin, ovdamearkka dihte ođđasis ásaheami bokte veahkkálagaid eamiálbmogiin fuolahit kultuvrralaš, intellektuála, oskkoldatlaš ja vuoigatvuođa omodaga máhcaheami go dat lea leamaš váldon eamiálbmogiin eret almmá sin friddja ja diehttevaš ovdalgihtii mieđiheami haga, dahje mat lea váldon sis eret sin lágaid, dábiid ja árbevieruid vuostá.

(Artihkal 11 ON julggaštus álgoálbmogiid vuoigatvuođaid birra)

Sámedikki áŋgiruššansuorggit kulturmuutosuodjalusas:

- Kulturmuittuid hálldašeapmi.
- Sámi kulturmuutosuodjalusa rámmaeavttut.
- Sámi kulturárbbi oainnusindahkan.
- Vistesuodjalus.
- Kulturmuotodiedáhus dasa gullevaš gulahallamiin-/rávačoahkkimiiguin.

Hálddahaslaš resurssat - kulturmuutosuodjalus

Bálkkát, mátkkit ja gelbbolašvuoda bajideapmi huksengáhtten- dikšun ja kultureanadat juhkosis, ja kulturmuotojuhkosis leat mielde kapihttalit 15 hálddahaslaš dássi.

Kulturmuotojuogus ja Huksengáhtten-, dikšun- ja kultureanadat juogus gullá kulturmuoto- areála- ja birasossodahkii (KAB). Ossodagas leat 20 fásta bargi golmma juhkosis:

- Kulturmuotojuogus.
- Areála- ja birasjuogus.
- Huksengáhtten-, dikšun- ja kultureanadat juogus.

Sámedikkis lea váldi kulturmuotoálga mielde hálldašit sámi kulturmuittuid. Kulturmuotojuhkosa ja Huksengáhtten-, dikšun- ja kultureanadat juhkosa váldobargun lea sámi kulturmuittuid ja sámi huksenárbbi hálldašeapmi, gaskkusteapmi ja duodašeapmi. Daidda gullá maiddá ávnnaskeahtes kulturárbbi, njálmmálaš árbevieruid ja sámi kulturbirasiid duodašeapmi. Bargui gullet oktavuoha publikummain, báikediđostallamat, jearahallamat, báikediđostanraportat, govvahálldašeapmi ja registreren nátionála diehtovuđđui Askeladdenii. Dasa lassin ráhkaduvvojit dikšunplánat sámi kulturmuittuid ja kulturbirasiid várás.

Juhkosat hálldašit maiddá ohcanvuđot doarjjaortnegiid kulturmuittuid ja vistesuodjaleami várás. Dasa gullá maid ohcciid bagadeapmi. Juhkosat ovddidit maiddá gulaskuddancealkámušaid gieldda ja regionála plánaide. Sámedikkis lea oktavuoha 114 gielddain, 5 regiovna/fylkkagielddain, 3 arkeologalaš riikaoassemuseain, sámi museaiguin ja guovllu eará museaiguin.

Sámedikkis lea dasa lassin váldoovddasvástádus Ceavccageađggi kulturmuotoguovllu ja Sää'msijdd kulturbiras dikšumis ja hálldašeamis.

9.1 Váikkuhangaskaoamit kulturmuutosuodjaleami várás

9.1.1 Áŋgiruššansuorgi - kulturmuutosuodjaleapmi

(duhaiid mielde)

	Bušeahhta 2021	Bušeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	% erohus
Kulturmuittuid hálldašeapmi	2 950	2 800	150	5,4 %
Sámi kulturárbbi oainnusmahttin	114	0	114	0,0 %
vistesuodjalus	6 000	6 000	0	0,0 %
Submi	9 064	8 800	264	3,0 %

9.2 Kulturmuittuid hálldašeapmi

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámi kulturmuittut hálldašuvvojit iežamet historjjá ja árvvuid vuodul.

Sámedikki bargu galgá dagahit ahte eanet sámi kulturmuittut registrerejuvvojit ja divvojuvvojit. Dán bargu bokte nannejuvvo máhttu sámi vieruid ja historjjá birra, ja vuoddu sámi kulturmuittuid gáhttemii ja suodjaleapmái.

Hálldašeapmái gullet doarjagat, Sää'msijdd kulturbiras ja iešguđet prošeavttat sámi kulturmuittuid registrerema, dikšuma, sihkkarastima ja láchima oktavuodas, dás maiddái sámi visttit. Sámedikkis lea doaibmavuđot, máhttovuđot ja einnostahtti hálldašeapmi kulturmuitolága ja plána- ja huksenlága vuodul.

Sámediggi lea ráhkadan plána arkeologalaš kulturmuittuid dikšuma ja láchima várás 2020 rádjai. Viidát válljejuvvo kulturbirrasat sámi ássanguovllus galget áimmahuššojuvvot ja gaskkustuvvot.

Ollu jagiid maŋná sámi kulturmuittuid láchimiin, oainnusmahttimiin ja gaskkustemiin oaidná Sámediggi ahte dárbbášuvvojat resurssat láchččojuvvo kulturmuitolokálitehtaid čuovvuleapmái ja bajásdoallamii. Danne biddjojuvvo dasa sierra poasta Sámedikki 2021 bušehtas.

9.2.1 Čoahkketabealla - kulturmuittuid hálldašeapmi

(duhaiid mielde)

	Bušeahhta 2021	Bušeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	% erohus
35000 Doarjja sámi kulturmuitosudjalussii - ohcanvuodot doarjja	2 400	2 400	0	0,0 %
36400 Doarjja Ceavccegeadgi kulturmuittojuvullu dikšun - ja gaskkustanbargui - prošeakta	200	200	0	0,0 %
36500 Kulturmuittuid dikšun ja gaskkusteapmi - prošeakta	200	200	0	0,0 %
36600 Láchččojuvvo kulturmuittuid čuovvuleapmi ja bajásdoallan - prošeakta	150	0	150	0,0 %
Submi	2 950	2 800	150	5,4 %

9.2.2 Doarjja sámi kulturmuitosudjalussii - ohcanvuodot doarjja

(duhaiid mielde)

	Bušeahhta 2021	Bušeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	% erohus
35000 Doarjja sámi kulturmuitosudjalussii - ohcanvuodot doarjja	2 400	2 400	0	0,0 %
Submi	2 400	2 400	0	0,0 %

Doarjjaortnega mihttomearri - Sámi kulturmuittosuodjalus:

- Sámi kulturmuittut dahkkojuvvojit oainnusin, divvojuvvojit ja gaskkustuvvojit resursan sámi servodagaide ja almmolašvuhtii muđui.

Sámi kulturmuittosuodjalusa ohcanvuđot doarjagiid vuoruheamit 2021:

Vistesuodjalanprošeavttaide:

- Ráhkadit antikváralaš ovddeštanplánaid automáhtalaččat ráfáidahttojuvvon ja suodjalan veara sámi visttiid várás.
- Ovddeštit automáhtalaččat ráfáidahttojuvvon ja suodjalan veara sámi visttiid, visttit main lea erenoamáš mearkkašupmi sámi báikegottiide vuoruhuvvojit.
- Gaskkusteapmi automáhtalaččat ráfáidahttojuvvon ja suodjalan veara sámi visttiid oktavuodas.

Registrerema ja duođašteami várás:

- Automáhtalaččat ráfáidahttojuvvon sámi kulturbirrasiid ja kulturmuittuid registreren. Dat guovllut vuoruhuvvojit, gos eai leat sámi kulturmuittut nu bures iskkaduvvon.
- Čohkket ja duođaštit sámi ávnnaskeahtes kulturmuittuid eanadagas.
- Čohkket njálmmálaš historjjáid ja muittuid mat čatnasit nuppi máilmmisoahtái ja boaldimii, eváhkkui ja ođđasishuksemii Davvi-Romssas ja Finnmárkkus.

Dikšuma ja láchčima várás:

- Ráhkadit dikšunplána sámi kulturmuittuid ja kulturbirrasiid várás.
- Dikšundoaibmajut kulturmuittuid ja kulturbirrasiid várás ja daid láchčin vuoruhettiin erenoamážit prošeavttaid Riikaantikvára BARK prográmmas.

9.2.3 Doarjja Ceavccageađgi kulturmuittoguovllu dikšun - ja gaskkustanbargui - prošeakta

Ceavccageađgi dikšun ja gaskkusteapmi - prošeakta. Ceavccageađgi kulturmuittoguovllu parkerensaji divvun lea dál loahpahuovvon danne go dat lea dál gárvvis. Danne áigu Sámediggi 2021:s vuoruhit kulturbálgáid ja bálvalusvisttiid bajásdoallama, kártema ja duođašteami joatkima, ja viidáset ovddidit fysalaš ja digitála gaskkusteami. Sámediggi áigu maiddá oččodit Várjjat Siida/Ceavccageađgi UNESCO sámi máilmmiárbeguovlluid máilmmi kulturárbelistii.

Várrejuvvo 200 000 ru dán ulbmili 2021:s ja ruđaid hálddaša Sámediggi iežas prošeaktan.

9.2.4 Kulturmuittuid dikšun ja gaskkusteapmi - prošeakta

Válljejuvvon arkeologalaš kulturmuittuid gáhttenprográmma (BARK) lea leamaš prográmma man ulbmil lei dikšuma bokte sihkkarastit ahte válljejuvvon ovddasteaddji arkeologalaš kulturmuittut ja kulturbirrasat galget leat olbmuid olámuttus. Sámedikkis leat mángga jagiid leamaš prošeavttat dán prográmmas ja áigu 2021:s čuovvulit dan.

Jahkái 2021 várrejuvvo 200 000 ruvno prošeavttaide.

9.2.5 Láhččojuvvon kulturmuittuid čuovvuleapmi ja bajásdoallan - prošeakta

Maŋimuš jagiin lea Sámediggi iešguđege prošeavttaid ja doaibmabijuid bokte láhčán ollu sámi kulturmuittolokalitehtaid. Dán bokte leat mii oainnusmahtán sámi kulturmuittuid ja sámi kultuvrra vuogas vugiin ja dat lea leamaš positiiva. Dán oktavuodas oaidnit mii maiddái ahte lea dárbu eanet čoahkis čuovvulit dáid lokalitehtaid bajásdoallamiin ja dasa eai leat leamaš biddjojuvvon resurssat ovdal. Danne váldojuvvo 2021:s atnui ođđa poasta čuovvuleapmái ja bajásdoallamii.

Danne váldojuvvo 2021:s atnui ođđa poasta čuovvuleapmái ja bajásdoallamii.

9.3 Sámi kulturmuittosuođjalusa rámmaeavttut

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámedikkis lea formála hálddašanváldi sámi kulturmuittuin kulturmuittolága mielde.

Sámi kulturmuittuid hálddašaneiseváldi kulturmuittolága vuodul sirdojuvvui Sámediggái geahččalanortnegin 2001:s. Dát geahččalanortnet lea ain fámus. Dattetge galgá Sámediggi leat deataleamos eavttuidbiddjin sámi kulturmuittosuođjalusas. Dat eaktuda ahte kulturmuittoláhka rievdaduvvo. Dakkár geahččalanortnet dávista maiddái álbmotriektái go Sámediggi lea álgoálbmotparlameanta.

Viidáseappot leat buorit ekonomalaš rámmaeavttut áibbas deatalaččat sámi kulturmuittuid hálddašeapmái. Dan ollašuhttin dihtii ferte Sámediggi oažžut duohta konsultašuvdnavejolašvuoda ráđđehusain sámi kulturmuittosuođjalusa juolludemiid birra.

Máhttohivvodat sámi ássanguovlluid ja kulturmuittuid logu birra lea lassáneamen, erenoamážit automáhtalaččat ráfáidahttojuvvon sámi visttiid oktavuodas. Buriid rámmaeavttuid oažžu maiddái ovttasbarggu bokte guoskevaš beliiguin kulturmuittosuođjalusas. Sámediggi bargá dál lagas oktavuodas muhtun fylkkagiellaiguin, ovttasbarggu mii lea ávkin buot ovttasbargoguimmiide.

9.4 Sámi kulturárbbi oainnusmahttin

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámi kulturmuittut leat vuodđun máhtto- ja árvohákkamii.

Sámi kulturmuittuid oainnusindahkan addá eanet máhtu sámi historjjá ja eallivugiid birra. Sámediggi bargá dan ala ahte sámi kulturmuittuid ja kulturbirrasiid gaskkusteapmi galgá dahkkojuvvot njálmmálaš ja čálalaš ovdanbuktimiid bokte ja kulturmuittuid láhčima ja geavaheami bokte. Sámi kulturmuittut galget geavahuvvot resurssaid ja eanadagaid geavaheami duođašteapmái ja Sámediggi ferte bidjat eavttuid sámi kulturárbbi gaskkusteapmái.

9.4.1 Metodaovddideapmi sámi kulturmuittuide - prošeakta

(duhaiid mielde)				
	Bušeahhta 2021	Bušeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	% erohus
36700 Metodaovddideapmi sámi kulturmuittuide - prošeakta	114	0	114	-
Submi	114	0	114	-

Sámi kulturmuittut galget geavahuvvot resurssaid ja eanadagaid geavaheami duođašteapmái. Sámediggi áigu jagis 2020 bargat dainna ahte luonddudiedalaš vuogit váldojuvvojit atnui ja ovddiduvvojit sámi kulturmuittosuođjaleamis, dás earret eará 14C -áigemeroštallamat, dendrokronologijja ja LIDAR-skánnen. Sámediggi háliida nannet kulturmuittuid gaskkusteamii digitála gaskkustanvugiid ovddideami bokte.

Dán bargui várrejuvvo 2021:s 114 000 ru.

9.5 Vistesuođjalus

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámi antikváralaš visttiin buorre kvalitehta ja dohkálaš bajásdoallan.

Visterejregistrenprošeakta, maid Sámediggi lea čadahan ovtas Riikaantikvárain, lea dagahan ahte automáhtalaččat ráfáidahttojuvvo sámi visttiid lohku lea lassánan 60:s mat dál leat birrasii 900. Sámedikki ovddasvástádus lea hálldašit dáid visteráhkadus ja gaskkustit dan historjjá maid dat ovddastit. Registrerenprošeakta lea vuolggahan vuordámušaid sámi báikegottiid bealis ja dat geatnegahtá daid oassálastiid geain lea ovddasvástádus ollašuhttit dáid vuordámušaid, ja čuovvulit dan čielga ovddasvástádusa mii lea biddjojuvvo kulturmuittolágas. Riikaantikvára lea juolludan ruđaid Sámediggái nannet automáhtalaččat ráfáidahttojuvvo sámi visttiid suodjalanbarggu čuovvoleami. Sámediggi áigu dan čuovvulit nu ahte nanne ráfáidahttojuvvo kulturmuittuid doarjaga mii lea ovttaskas olbmuid oamastusa várás, ja muđui dávista "automáhtalaččat ráfáidahttojuvvo sámi visttiid hálldašanplánii" maid Sámedikki dievasčoahkkin lea mearridan.

Identifiserejuvvo ja registrejuvvo sámi kulturmuittuid lohku lassána jagis jahkái, ja lea mielde oainnusindahkamin sámi historjjá ja sámi leahkima eanet ja eanet guovlluin. Kulturmuittuid lassánan lohku veahkeha bures ovdanbuktit davviguovvluid mánggabealat historjjá.

9.5.1 Vistesuodjalus prošearakta - ohcanvuodot doarjja

(duhaiid mielde)

	Bušeahtta 2021	Bušeahtta 2020	Erohus 2021 - 2020	% erohus
35001 Vistesuodjalus prošearakta - ohcanvuodot doarjja	6 000	6 000	0	0,0 %
Submi	6 000	6 000	0	0,0 %

Doarjjaortnega mihttomearri - Vistesuodjalanprošearakta:

- Automáhtalaččat ráfáidahttojuvvon visttiid ja rusttegiid sihkkarastin, bajásdoallan ja divvun.

Vuoruheamit ohcanvuodot doarjjaortnegis huksengáhttenprošearavttaide, čuvvot mearriduvvon ráfáidahttojuvvon sámi visttiid hálddašanplána, gč. Riikaantikvára juolludusreivve.

10 Dearvvašvuohta, sosiála ja mánáidsuodjalus

Servodatmihttu:

- Sámi álbmogis lea buorre dearvvašvuohta ja oažžu ovttárvosaš bálvalusaid mat leat láchčojuvvon sin gielalaš ja kultuvrralaš duogáža, ja sin vuoigatvuođaid vuodul go lea álgoálbmot.

Sámedikki politihkka vuodđuduvvá dasa ahte sámi álbmogis lea vuoigatvuohta oažžut buriid ja ovttárvosaš dearvvašvuođa- ja fuolahusbálvalusaid ja mánáidsuodjalanbálvalusa seamma dásis muđui eará álbmogiin. Dát čuovvu Norgga lágaid ja riikkaidgaskasaš konvenšuvnnaid. Dain boahtá ovdan ahte álgoálbmogiid dearvvašvuođabálvalusaid hábmen ja čadaheapmi dáhpáhuvvá nu ahte sis alldiineaset lea ovddasvástádus, vai álgoálbmogat sáhttet ávkašuvvat buori fysalaš ja mentála dearvvašvuođas. Dasto fertejit bálvalusfálaldagat láchčojuvvot pasieantta gielalaš ja kultuvrralaš duogáža vuodul.

Sámediggi vásiha ahte jos sámi pasieanttaid dárbbut galget gozihuvvot, de ferte dat boahtin ovdan čielgasit nátionála láidestusain ja láchkateavsttain. Deatalaš lea loktet ovddasvástádusa sámi dearvvašvuođa- ja fuolahusbálvalusaid sihkkarastimis ovttaskas olbmo dásis bajimuš dássái. Sámediggi eaktuda ahte sámi pasieanttaid vuoigatvuohta oažžut buori dearvvašvuođa- ja láchčojuvvon bálvalusaid, jerrojuvvo ja oainnusmahttojuvvo plánemis, čielggadusain ja dalle go mearrádusat dahkkojuvvojit.

Buori dearvvašvuođa ovddideapmi sámi álbmogii ferte vuodđuduvvot duodaštuvvon máhttui sámi álbmoga dearvvašvuođa ja eallineavttuid birra, ja guđe lágan fáktorat váikkuhit dearvvašvuođa dillái. Máhttu lea deatalaš sihke dearvvašvuođahástalusaid identifiseremii ja doaibmabijuid álgaheapmái. Sámediggi oaidná ahte lea dárbu nannet dutkama das mii váikkuha dearvvašvuhtii, ja dutkama bálvalusfálaldagain sámi pasieanttaide. Dasto lea dárbu buoridit sámi giella- ja kulturgelbbolašvuođa buot dásiin dearvvašvuođabálvalusas.

Sámi mánáid vuoigatvuođat leat regulerejuvvon Norgga lágain ja riikkaidgaskasaš konvenšuvnnain main nannejuvvo sin riekti

2.

Eami-álbmogiidda gullevaš ovttaskas olbmuin lea seamma individuála vuoigatvuohta go earáin oažžut buoremus **dási dearvvašvuođa** sihke fysalaččat ja psykalaččat. Stáhtat galget čadahit dárbbalaš doaimmaid vai sihkkarastá ahte dat vuoigatvuohta dađistaga ollásit devdojuvvo.

(Artihkal 24 ON julggaštus álgoálbmogiid vuoigatvuođaid birra)

2. Stáhtat galget ovttasráđiid eamiálbmogiiguin fuolahit ahte eamiálbmot nissonat ja mánát ožžot ollislaš suoji ja dáhkádusaid buotlágán **veahkaválddálašvuođa ja vealáheami** vuostá.

(Artihkal 22 ON julggaštus álgoálbmogiid vuoigatvuođaid birra)

Sámi mánáin lea vuoigatvuohta oažžut ollesárvosaš earvvašvuođaja sosiálafálaldaga sin giela ja kultuvrra vuodul, ja ahte sin etnalaš, oskkoldatlaš, kultuvrralaš ja gielalaš duogáš vuhtii váldojuvvo dohkálaččat veahkkedoaimbajuid ovddideami oktavuodas. Dát lea máná iešheanalis riekti, mii maiddáa gusto sámi mánáide geat lea mánáidsuodjalusa geahčus.

(Mánáidkonvenšuvnna, artihkkaliid 2, 20 ja 30)

bajásšaddat iežaset kultuvrrain ja iežaset gielain. Dát guoská maiddái daid sámi mánáide geat leat mánáidsuodjalusa fuolahusas. Sámi mánáin lea iešheanalis riekti bálvalusaide ja doaibmabijuide mat váldet vuolggasaji sin etnikkalaš, oskkoldat, kultuvrralaš ja gielalaš duogážis.

Sámi mánáid identitehta, giela ja kultuvrra goziheapmi leat deatalaš eavttut dasa ahte sámi mánát ja sin bearrašat ožžot daid fálaldagaid maid sis lea vuoigatvuohta mánáidsuodjalusas. Buorre mánáidsuodjalus sámi mánáide eaktuda máhtu sámi mánáid vuoigatvuođa birra sin iežaset gillii ja kultuvrii buot osiin mánáidsuodjalusas. Dál ii leat mis duodástuvvon máhttu sámi mánáid birra geat leat dahje leat leamaš mánáidsuodjalusa fuolahusas. Almmolaš eiseválddit čilgejit dán nu ahte váilu máná sámi duogáža registreren. Máhttu sámi mánáid birra geat leat mánáidsuodjalusa fuolahusas lea eaktun sámi mánáid vuoigatvuođaid goziheami sihkkarastimii go lea álgoálbmot.

Sámediggi háliida juksat váldomihttomeari dearvvašvuođa ja sosiála ektui čuovvovaš áŋgiruššansurggiid deattuhemiin:

- Dearvvašvuođa- ja fuolahusbálvalusat.
- Mánáidsuodjalus.
- Etihkka sámi dearvvašvuođa dutkamis.

Hálddahusdási resurssat - dearvvašvuođa ja sosiálajuogus:

Ossodaga bálkkát, mátkkit ja gelbbolašvuođalokten leat mielde kapihttalís 15 Hálddahusdási.

Dearvvašvuođajuogus lea ealáhus- kultur- ja dearvvašvuođaossodaga (EKD) oassi. Ossodagas leat golbma juhkosa, 20,8 jahkedoaimma: Ossodagas leat 31 fásta bargi njeallje juhkosis:

- Ealáhusjuogus.
- Kulturjuogus.
- Dearvvašvuođajuogus.
- Girjerájusjuogus.

Dearvvašvuođajuhkosis lea ovddasvástádus politihkalaš proseassaid čuovvuleamis mat gullet dearvvašvuođa- ja sosiálapolitihkalaš suorgái. Juhkosis lea ovddasvástádus maiddái Sámedikki doarjjaruđaid hálldašeami Sámedikki vuoruhemiid mielde ja Sámediggeráđi mearridan njuolggadusaid ja fápmudeami mielde.

10.1 Dearvvašvuođa, fuolahusa ja mánáidsuodjalusa váikkuhangaskaoamit

10.1.1 Áŋgiruššansuorggit - dearvvašvuohta, fuolahus ja mánáidsuodjalus

(duhaiid mielde)

	Bušeahhta 2021	Bušeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	% erohus
Dearvvašvuođa- ja fuolahusbálvalusa	1 085	1 105	-20	-1,8 %
Ovtaárvosaš mánáidsuodjalanbálvalus	1 700	1 700	0	0,0 %
Olggobeale áššedovdi komitea sámi dearvvašvuođa dutkama várás	200	200	0	0,0 %
Submi	2 985	3 005	-20	-0,7 %

10.2 Dearvvašvuoda- ja fuolahusbálvalus

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámi pasieanttat ožžot spesialistadearvvašvuoda bálvalusaid mas sin gielalaš ja kultuvrralaš duogážis lea lunddolaš sadi, ja sámegiela sáhtá geavahit dikšuma oktavuodas.

10.2.1 Čoahkketabealla - Dearvvašvuoda- ja fuolahusbálvalus

(duhaiid mielde)

	Bušeahhta 2021	Bušeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	% erohus
25000 Geavaheaddjivuodt fáldat vuoras sápmelaččaid várás - Várdobáiki Sámi guovddáš/ Várdobáiki samisk senter - njuolggodorajja	639	610	29	4,8 %
25100 Sámi doavtsearvi - njuolggodorajja	100	165	-65	-39,4 %
25300 Áarjelsaemien healsoeviermie - njuolggodorajja	105	100	5	5,0 %
25400 Oslo sámi viessu - njuolggodorajja	105	100	5	5,0 %
27300 Dearvvašvuoda- ja sosiálafágalaš seminára- njuolggodorajja Aajege:ii - Trøndelága fylkkasuohkan a)	136	130	6	4,6 %
Submi	1 085	1 105	-20	-1,8 %

a) Doarjja lei válddahuvon 2020:s dearvvašvuoda- ja sosiálafágalaš seminára ektui.

10.2.2 Spesialistadearvvašvuoda bálvalusat

Mihttomearri:

- Sámi pasieanttat ožžot spesialistadearvvašvuoda bálvalusaid mas sin gielalaš ja kultuvrralaš duogážis lea lunddolaš sadi, ja sámegiela sáhtá geavahit dikšuma oktavuodas.

Sámi buhccin lea vuoigatvuohta oažžut dásseárvosaš dearvvašvuodabálvalusaid seamma dásis go dan maid álbmot muđui oažžu. Ovttáárvosaš bálvalusat eaktudit ahte dearvvašvuoda bálvalusat leat láhččojuvvon pasieantta gielalaš ja kultuvrralaš duogáža mielde. Sámi pasieanttat deaivvadit dájvja spesialistadearvvašvuoda bálvalusain mas lea unnán máhttu sámi gielas ja kultuvrras, ja gos lea unnán vejolašvuohta geavahit iežas giela. Dát funida bálvalusa kvalitehta, lasiha vára boastut dikšojuvvot, ja gáržžida pasieanttaid váikkuhanvejolašvuođaid iežaset dikšumis. Go váilu sámegiela gelbbolašvuohta de dagaha dat maddái dan ahte muhtun dikšunfálaldagat eai leat sámi pasieanttaid olámuttus.

Sámediggi oavvilda ahte ovttáárvosaš bálvalusaid sihkarastimis sámi álbmoga várás ferte čielggaduvvot ja plánejuvvot sierra málle movt organiseret sámi spesialistadearvvašvuoda bálvalusaid. Sámi spesialistadearvvašvuoda bálvalusaid organiseremis ferte sámiid sierra sajádat álgoálbmogin speadjalastojuvvot. Bajimus organisašuvdnastuktuvrras ferte dovddastuvvot sámiid iešmearridanriekti dearvvašvuoda bálvalusaid hábmemis, stivremis ja bearráigeahččamis sámi pasieanttaid várás. Sámediggi oavvilda ahte sámi dearvvašvuodabálvalusaid dáláš organiseremis go leat organiserejuvvon vuollásaš dearvvašvuodadoaimmahagaid vuolde, ii ollašutttojuvvo sámiid iešmearridanriekti. Sámi spesialistadearvvašvuoda bálvalusaid organiseremis lea váikkuhus dasa mainna lágiin Norgga dearvvašvuoda eiseválddit lihkestuvvet ollašuttit iežaset geatnegasvuodaid sámi álbmoga dearvvašvuodafálaldaga ektui. Sámediggi oavvilda ahte dát eaktuda dan ahte sámi dearvvašvuodabálvalusat loktejuvvojit guovddáš dássái.

Sámi spesialistadearvvašvuoda bálvalusat fertejit vuodđuduvvot meroštallojuvvon hástalusaide ja dárbbuide sámi servodagas, ja váldit vuolggasaji dáláš ásahuvvon sámi ásaheamis nugo Sámi Klinihka. Dasto fertejit maiddá eará regionála ja vuolláš dearvvašvuodadoaimmahagat geatnegahttojuvvot láhčit kultuvrralaš ja gielalaš bálvalusfálaldagaid sámi pasieanttaide.

10.2.3 Álbmotdearvvašvuota

Mihttomearri:

- Sámi álbmogis buorre dearvvašvuota ja loaktin.

Buorre álbmotdearvvašvuota sámi servodagas eaktuda ahte lea máhttu sámi gielas, kultuvrras ja servodateallimis. Dat lea mearrideaddji deatalaš sihke dearvvašvuoda hástalusaid identifiseremii ja buriid álbmotdearvvašvuoda doaibmabijuid álggaheapmái. Gávdno hui unnán duođastuvvon máhttu sámi álbmoga álbmotdearvvašvuoda birra. Mii diehtit unnán sámi álbmoga álbmotdearvvašvuoda birra go veardida norgalaš álbmogiin. Dasto diehtit mii unnán vejolaš erohusaid birra sámi álbmoga gaskkas. Ovdal lea čađahuvvon dutkan nu gohčoduvvon Finnmárkkukiskadeapmi, dutkamat main leat čanastagat 1970 olmmošlohkamii, Ung i Nord, ja Dearvvašvuoda ja eallindilleiskadeapmi guovlluin gos sámit ja norgalaččat ássat ovtas (SAMINOR-dutkan). Sámediggi oaidná ahte lea dárbu nannet dutkama sámi diliid birra, vai mii sáhttit háhkat eanet čoavddadieđuid maid sáhtá geavahit eastadeaddji bargus ja álbmotdearvvašvuodadoaimbajui.

Sámediggi oaiivvilda ahte ođđa dearvvašvuoda- ja eallindilleiskadeapmi (Saminor 3) ferte álggahuvvot. Sámediggi lea duhtavaš go sámi álbmotdearvvašvuoda profiila lea mielde álbmotdearvvašvuoda iskkademiin Romssa- ja Finnmárkku ja Norlánda fylkkain. Álbmotdearvvašvuoda iskkadeamis oidno earret eará ahte leat erohusat etnikkalašvuoda vuodul iešdieđihuvvon dearvvašvuodas, ja ahte leat erohusat nissonolbmuid ja almmáiolbmuid gaskka. Sámediggi áigu bargat dan ala ahte maiddá eará fylkkat gos sámit ássat geatnegahttojuvvot váldit mielde sámi dearvvašvuodaprofiila álbmotdearvvašvuodaikkademiin.

Sámediggi áigu nannet sámi vuorasolbmuid rievtti oažžut olmmoš árvosaš boarisvuoda. Sámi vuorasolbmuid álbmotdearvvašvuodas lea sáhka boarisvuodas gos sámi giella ja kultuvra leat árgabeaivvi oassin.

Sámediggi ohcala dearvvašvuodadutkama dáruiduhttinpolitihka čuvvosiid birra. Sámit dieđihit ollu dávjit go muđui álbmot ahte sii gillájit vealaheami. Vásihuvvon vealaheami viidodaga ja psyhkalaččat čuohcama sturrodaga gaskka lea oktavuota. Sámi servodagas lea maiddá stuorra hástalusat, erenoamážit sámi árbevirolaš ealáhusain. Hástalusat nugo areálaid gáržun, resurssaid alde dáistaleapmi, boraspireproblematihka, dađistaga rievdan rámmaeavttut, negatiiva guottut servodaga beales muđui, váikkuhit ovttaskas olbmo dearvvašvuotii sihke psyhkalaččat ja fysalaččat. Sámediggi fuomášuhtá man duođalaš dat lea, ja oaidná ahte lea dárbu giddet eanet fuomášumi vealaheapmái, rasismii ja vaššicealkámušaide, ja dasa makkár váikkuhusat dain leat mánáid ja nuoraid bajásšaddaneavttuide. Sámediggi oaiivvilda ahte dárbbastuvvojat doaibmabijut maiguin eastadit iešsorbmemas sámi álbmoga gaskkas. Muhtun dutkamat čájehit ahte sámiid gaskkas lea stuorát riskka iežas sorbmet, ja dat addá siva fuolastuvvat. Sápmeleččaid gaskkas lea dárbu oažžut eanet máhtu siva oktavuodain ja iešsorbmemas riskafaktoriin, ja máhtu eastadeaddji doaibmabijuid birra. SANAG

ja Sámiráđđi ovddidedje 2017:s plána iešsorbmemiid eastadeamis sámiiid gaskkas Norggas, Ruotas ja Suomas. Sámediggi áigu čuovvut dán barggu.

10.2.4 Geavaheaddjiguvllot fáladat vuoras sápmelaččaide - njuolggodoarjja Várdobáikái

Doarjjaortnega mihttomearri - Geavaheaddjivuđot fáladat vuoras sápmelaččaid várás

- Láhčit olbmuid ja organisašuvnnaide geat/mat háliidit čađahit eaktodáhtolaš geavaheaddjiguvllot doaibmabijuid sámii vuorasolbmuid várás.

Dán ortnega bokte addá Várdobáiki bagadusa ja rávvagiid olbmuid ja organisašuvnnaide mat háliidit čađahit eaktodáhtolaš doaibmabijuid sámii boarrásiid várás.

Várrejuvvo 639 000 ruvnno njuolggodoarjjan Várdobáikái dán barggu oktavuođas 2021:s.

10.2.5 Sámi doavttersearvi - njuolggodorajja

Doarjjaortnega mihttomearri - Sámi doavttersearvi:

- Ahte sámi doaktáriid searvi fágalaš veahki ja diehtjuohkindoaimma bokte sáhtta váikkuhit dan ahte sámi álbmogis lea dearvvašvuoda fáladat mii lea heivehuvvon sin gillii ja kultuvrii.

Sámi doaktáriidsearvi lea eaktodáhtolaš, sorjjasmeahtun, ideála organisašuvdna mii bargá sámii álbmoga dearvvašvuodafáladaga buoridemiin ja dieđiha sámegillii dearvvašvuoda birra. Sámi doaktáriid searvi lea hui deatalaš ovtasbargoguoibmi Sámedikki dearvvašvuoda politihka ovdánahttimis. Das lea dávjá vealtameahtun deatalaš rolla Sámedikki politihka čađaheames, ja dat lea maiddá deatalaš resursa Sámediggái.

Sámi doaktáriid searvvi veahkki Sámediggái lea hui ollu eaktodáhtolaš, go sin lahtut ja stivra leat olles bargguin.

Várrejuvvo 100 000 ruvnno njuolggodoarjjan Sámi doaktáriidsearvái 2021s.

10.2.6 Áarjelsaemien healsoeviermie - njuolggodorajja

Doarjjaortnega mihttomearri - Máttasámi dearvvašvuoda fierpmádat:

- Váikkuhit ja nannet barggu ovttaárvosaš dearvvašvuoda bálvalusaid ektui sámii álbmoga várás máttasámi guovllus.

Máttasámi dearvvašvuoda fierpmádahkii gullet dearvvašvuoda bargit máttasámi guovllus, ja dan ulbmilin lea bargat ovttaárvosaš dearvvašvuoda bálvalusaid ektui sámii álbmoga várás máttasámi guovllus. Fierpmádat bargá ovtas ossodagaid, gielddaid, fylkkaid ja riikarájaid rastá.

Máttasámi dearvvašvuoda fierpmádagaid várrejuvvo 105 000 ru.

10.2.7 Oslo sámi viessu - njuolggodorajja

Doarjjaortnega mihttomearri - Oslo sámi viessu:

- Ovddidit geavaheaddjiguvllot fáldalaga sámi vuorasolbmuid várás guovlluin gos sámit leat unnitlogus.

Dán ortnega bokte lágida Sámi viessu Oslos dearvvašvuoda deaivvadeami sámi vuorasolbmuide.

Njuolggadoarjjan Oslo Sámi vissui várrejuvvo 105 000 ru.

10.2.8 Máttasámi dearvvašvuodakonferánssa - njuolggadoarjja

Konferánssa mihttomearri - Máttasámi dearvvašvuodakonferánssa:

- Eanet gelbbolašvuota dearvvašvuoda ja eallineavttuid birra, ja sámi pasieanttaid hástalusat ja dárbbut máttasámi guovllus.

Dán ortnega bokte láhčá Aajege dili nu ahte sámi fágaolbmot, sámi geavaheddjiid ja earát sáhttet juohkit gelbbolašvuoda ja vásihusaid mat sáhttet váikkuhit dearvvašvuoda- ja fuolahusbálvalusaid ovddideami ja láhčima máttasámi guovlluide.

Jahkái 2021 várrejuvvo 136 000 ru njuolggadoarjjan.

10.3 Ovttaárvosaš mánáidsuodjalanbálvalus

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámi mánáid vuoigatvuođat ja dárbbut leat sihkkarastojuvvon deaivvadeamis mánáidsuodjalusain.

Sámi mánáid vuoigatvuođat leat regulerejuvvon norgga lágain ja riikkaidgaskasaš konvenšuvnnain main nannejuvvo ahte sis lea vuoigatvuota bajásšaddat iežaset kultuvrrain ja iežaset gielain. Veahkkefálaldagaid ovddideamis galgá dohkálaččat vuhtii váldit sin etnikkalaš, oskkoldat, kultuvrralaš ja gielalaš duogáža. Máhttu sámi mánáid rivttiid birra, giela ja kultuvrra birra lea deatalaš eaktun go galgá addit sámi mánáide ja sin bearrašiidda dan fáldalaga masa sis lea vuoigatvuota.

Guovddáš eiseválddit leat álggahan stuorra proseassaid mánáidsuodjalusa suorggis, earret eará láhkarietvadásaid, strukturietvadásaid ja mánáidsuodjalusfágalaš proseassaid. Konsultašuvnnaid bokte ráđđehusain ja ovttasbargguin eará aktevrraiguin, áigu Sámediggi bargat dan ala ahte sámi mánáid vuoigatvuođat ja dárbbut gozihuvvojit ja oainnusmahttojuvvojit dán proseassain.

Sámedikki álgaga mielde lea čađahuvvon čielggadus mas oidno ahte hui unnán lea gelbbolašvuota mánáidsuodjalanbálvalusas sámi mánáid vuoigatvuođaid birra go lea álgoálbmot. Dearvvašvuoda bearráigeahččan go lea geahčadan ovttaskas áššiid lea maiddá oaidnán ahte sámi mánát leat unnán oainnusmahttojuvvon. Sámediggi áigu dán čuovvulit. Sámediggi áigu maiddá ohcalit ja váldit álgaga duodaštuvvon máhtu ektui sámi mánáid dearvvašvuoda ja eallineavttuid birra, go leat leamaš dahje leat mánáidsuodjalusa fuolahusas. Sámediggi bargá dan ala ahte sámi mánáid dárbbut ja vuoigatvuođat implementerejuvvojit mánáidsuodjalusa bachelor- ja masteroahpuide.

10.3.1 Doarjja dearvvašvuoda-, fuolahus ja mánáidsuodjalusprošeavttaide - ohcanvuđot doarjja

(duhaiid mielde)

	Bušeahhta 2021	Bušeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	% erohus
26000 Doarjja dearvvašvuoda-, fuolahus ja mánáidsuodjalusprošeavttaide - ohcanvuđot doarjja a)	1 700	1 700	0	0,0 %
Submi	1 700	1 700	0	0,0 %

a) Ortnet lei 2020:s namuhuvon dearvvašvuoda- ja sosiálaprošeaktan.

Doarjjaortnega mihttomearri - Dearvvašvuoda-, fuolahus ja mánáidsuodjalusprošeavttat:

- Buorre dearvvašvuoda ja ovttáárvosaš dearvvašvuoda-, fuolahus ja mánáidsuodjalusbálvalusat.

Vuoruheamit - doarjja dearvvašvuoda-, fuolahus ja mánáidsuodjalusprošeavttaide:

- Metodaovddidanprošeavttat.
- Prošeavttat maiguin buoridit sámi pasieanttaid mielváikkuheami ja geavaheaddjistivrema.
- Prošeavttat maiguin sámi mánáid vuoigatvuodát ja dárbbut sihkkarastojuvvojit dalle go sii leat mánáidsuodjalusa fuolahusas.
- Prošeavttat mat buvttihit duodaštuvvon máhtu sámi mánáid birra go leat mánáidsuodjalusa fuolahusas.
- Prošeavttat mat nannejit sámi mánáid ja nuoraid psyhkalaš dearvvašvuoda.
- Prošeavttat mat ovdánahttet máhtu sámi giela ja kultuvrra birra sámi dearvvašvuodas, fuolahusas ja mánáidsuodjalusas.
- Prošeavttat mat sáhtášedje eastadit ja geahpedit iešsorbmemiid, iešsorbmengeahččalemiid ja iežas skáidnemiid meari.
- Prošeavttat mat ovdánahttet buori dearvvašvuoda boazodoalus.

10.4 Olggobeale áššedovdi komitea sámi dearvvašvuoda dutkama várás

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámi dutkamiid etihkalaš njuolggadusat galget dutkanprošeavttain nannet sámi kollektiiva vuoigatvuodaid álgoálbmogin.

10.4.1 Olggobeale áššedovdi komitea sámi dearvvašvuoda dutkama várás - prošeakta

		Buŋeahhta 2021	Buŋeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	% erohus
27400	Olggobeale áššedovdi komitea sámi dearvvašvuoda dutkama várás - prošeakta	200	200	0	0,0 %
Submi		200	200	0	0,0 %

Dát lea Sámedikki mearrádusa áššis 23/19 čuovvuleapmi - etihkalaš njuolggadusat sámi dearvvašvuoda dutkamii. Dáid njuolggadusaid mielde galgá sámi dearvvašvuoda dutkan oažžut sámi oktasaš miehtama ovdal go prošeakta sáhtá álggahuvvot. Dát váldi fápmuduvvo olggobeale ja áššedovdi komiteai.

Dán prošeaktii várrejuvvo 200 000 ru 2021:s.

11 Álgoálbmotvuoigat- vuodát, iikkaidgaskasaš ovttasbargu ja dásseárvu

Servodatmihttu:

- Vuoigatvuodát mat leat dohkkehuvvon ON álgoálbmotvuoigatvuodátjulggaštusas heivehuvvojit láhkadahkosii ja geavatláš politihkkii.

Sámediggi lea njunnošis riikkaidgaskasaš orgánain ovddideamen ja čuovvuleamen álbmotrievttálaš konvenšuvnnaid, julggaštusaid ja eará instrumeanttaid mat nannejit máilmmi álgoálbmogiid vuoigatvuodaid. Álgoálbmogin ovttá máilmmi riggámus riikkain lea mis solidáralaš geatnegasvuohta veahkehit eará álgoálbmogiid vai sin dilli buorránivččii. Dasto lea riikkaidgaskasaš riekti mearrideaddji deatálaš min vuoigatvuodaid ja beroštumiid ovdánahttimis ja goziheamis ruovttu guovllus. Min riikkaidgaskasaš barggus ja áhggirdeamis lea njuolga ja konkrehta mearkkašupmi min servodagas, gitta báikkálaš dássái.

Álgoálbmogiid vuoigatvuodaid oktavuodas lea sáhka vuodđu olmmošvuoigatvuodain, vuoiggalašvuodas, demokratiijas, ovttáárvosašvuodas, vealaheami eastadeamis, buriid stivrenaskaomiin ja buori jáhkus. Mii galgat sáhttit searvat mearridanproseassaide, ja stáhtat galget konsulteret minguin juksan dihtii min friija ja diedihuvvon ovdagihtii miehtama ovdal go lágat ja doaibmabijut mat váikkuhit midjiide mearriduvvojit. Mis lea vuoigatvuohta friija ovdánahttit min ekonomalaš, sosiála ja kultuvrralaš ahtanuššama.

Rájárástideaddji barggus leat áhggiruššansuorggit nugo sámi ovttasbargu, davviguovllut, álgoálbmot- ja olmmošvuoigatvuodát, solidaritehtabargu ja máilmmiviidosaš hástalusat. Sámediggi searvá árrjalaččat nátionála ja riikkaidgaskasaš foraide ja arenaide nugo Sámi Parlamentáralaš Ráđđái, Davviriikkalaš ovttasbargui, Barentsovttasbargui, Ártkalaš ráđđái, EO:ii ja ON:ii.

Sámediggi konstatere ahte muhtun áššiin rihkkojuvvojit sámi vuoigatvuodát, ja politihkalaš čovdosat eai leat šat das. Dasto oaidnit mii ahte ovttaskas olbmot ja joavkkut fertejit birget okto riekteáššiiguin stáhta vuostá, maiguin politihkalaš proseassat eai leat lihkestuvvan.

Visot

*vuoigatvuodát ja
friddjavuodát mat dán
julggaštusas dovddastuv-vojit,
gustojit ovttáárvosaččat eam-
iálbmot dievdduide ja nissonol-
bmuide.*

*(Artihkal 44 ON julggaštus
álgoálbmogiid vuoigatvuodaid
birra)*

Sámedikki áŋgiruššansuorggit álgoálbmotvuoigatvuođaid, riikkaidgaskasaš ovttasbarggu ja dásseárvvu siskkobealde:

- Sámi ovttasbargu.
- Davviguovllut,
- Álgobmotvuoigatvuođat.
- Ovttárvosašvuohta ja solidaritehta.
- Dásseárvvu.

Hálddahusdási resurssat - Vuoigatvuođaid ja riikkaidgaskasaš áššiid ossodat:

Ossodaga báikkát, mátkit ja gelbbolašvuođalokten leat mielde kapihtalis 15 Hálddahusdási.

Vuoigatvuođaid ja riikkaidgaskasaš áššiid ossodagas leat 11 fásta bargi.

Ossodagas lea ovddasvástádus politihkalaš proseassaid čuovvuleamis mat gullet riikkaidgaskasaš bargui. Juhkosis lea ovddasvástádus maidái Sámedikki doarjjaruđaid hálldašeamis Sámedikki vuoruhemiid mielde ja Sámediggeráđi mearridan njuolggadusaid ja fápmudeami mielde.

Buot fágasurggiid mat ovdan buktovuvvojit sámediggebušeahta bokte sáhtta čatnat riikkaidgaskasaš bargui ja dain lea rievttálaš vuolggasadji álbmotrievttis. ON álgoálbmotvuoigatvuođajulggastusa vuođđooaidnu vuođđuduvvá prinsihpaide mat gusket rievttálašvuhtii, demokratiijai, olmmošvuoigatvuođaid árvvus atnimii, ovttárvosašvuhtii, vealaheami eastadeapmái, buriide stivrengeaskaoimiid ja buori jáhkku.

11.1 Álgobmotvuoigatvuođaid, riikkaidgaskasaš barggu ja dásseárvvu váikkuhangaskaoamit

11.1.1 Áŋgiruššansuorggit - álgoálbmotvuoigatvuođat, riikkaidgaskasaš bargu ja dásseárvvu

(duhaiid mielde)

	Bušeahtha 2021	Bušeahtha 2020	Erohus 2021 - 2020	% erohus
Álgobmotvuoigatvuođat	1 438	1 110	328	29,5 %
Dásseárvvu	1 079	964	115	11,9 %
Submi	2 517	2 074	443	21,4 %

11.2 Sámi ovttasbargu

Áŋgiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámi giella, kultuvra ja servodateallin gozihuvvojit ja ovddiduvvojit sihke ovttaskas nátionála stáhta siskkobealde ja stáhtarájaid rastá.

Sámit leat sihke álbmot ja álgoálbmot sin árbevirolaš guovlluin Suoma, Norgga, Ruota ja Ruošša stáhtarájaid siskkobealde. Mis lea oktavuoha oktasaš historjjá, kultuvra ja sámegielaide bokte, ja min árbevirolaš eana-, vuotna- ja riddoguovlluid geavaheami bokte daidda gullevaš resurssaiguin. Oktavuoha sámiid gaskka riikarájaid rastá lea mearrideaddji deatalaš árbevieruid bisuheapmái ja

sámi oktasašvuoda ja girjáivuoda ovddideapmái. Dát bargu dahkkojuvvo earret eará Sámi parlamentáralaš ráði (SPR) bokte mii lea parlamentáralaš sámi jietna riikkaidgaskasaččat ja mii galgá gozihit sámiid beroštumiid riikarájaid rastá. Mihttomearrin lea ahte Sámi parlamentáralaš rádis galgá lea institušuvnnalaš ovttasbargu áššiin mat gusket sámiide mángga riikkas, dahje sámiide go lea okta álbmot. Dán rádis leat Norgga beale Sámedikkis 7 delegáhta.

Sámi Parlamentáralaš Ráði bokte ja ovttasrádiid Sámiráðiin áigu Sámediggi váldit álgaga dasa ahte namuhuvvo lávdegoddi mii čielggada sámi rádjanjeaidima, oanehisáiggi ja guhkesáiggi doaibma-bijuiguin. Guhkesáiggi mihttomearri lea boahhtevaš oktasaš sámi álbmotválljen orgána. Oanehat áigeperspektiivvas mii áigut vuoruhit doaibmajuid mat harmoniserejit válgaortnegiid, nu go oktasaš válgabeaivvi.

11.3 Davviguovllut

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Ceavzilis ahtanuššan davvi ássi álbmogiidda.

Sihkkarastin dihtii ceavzilis ahtanuššama davviguovlluin lea deatalaš bargat ovtas sihke álgoálbmotásahusaid, beroštupmiorganisašuvnnaid, ealáhuseallima ja almmolaš eiseválddiid gaskka. Danne lea Sámediggi árijalaš arenain gos lea sáhka davviguovlopolitihka birra, sihke nátionála dásis ja riikkaidgaskasaččat, earret eará Davviguovloforumii ja riikkaidgaskasaš konferánssaide searvama bokte gos fáddán lea davviguovlopolitihkka.

11.4 Álgoálbmotvuoigatvuođat

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- ON álgoálbmotvuoigatvuođajulggaštus lea heivehuvvon láhkadahkosiin ja geavatlaš politihkas.

Álgoálbmogiin lea iešmearridanriekti. Dán rievtti olis mearridit sii friija sin politihkalaš sajádaga ja ovdánahttet friija sin ekonomalaš, sosiála ja kultuvrralaš ahtanuššama. Iešmearrideapmái gullet maiddá vuoigatvuođat mat čatnasit álgoálbmogiid dearvvašvuhtii, ohppui, oahpahussii iežas gillii ja iežaset kultuvrra birra, mediaide, vuoigatvuođat ja oskkoldat árbevieruide, vuoigatvuohtii suodjalit ja ovddidit sin kulturárbbi, árbedieđuid ja kulturilbmamiid. Dasto eana- ja čáhcevuogitvuođat, vuoigatvuođat guovlluide ja resurssaide mat leat álgoálbmogiid kultuvrra luondduvuđđosat. Sámedikkii bargá earret eará dan ala ahte oččodit dan ahte álgoálbmogiid ovddastuslaš iešstivrengánat beasašedje iešheanalit searvat ON-čoahkkimiin mat gusket álgoálbmotáššiide ja ON álgoálbmogiid 2014 máilmmikonferánssa (WCIP) loahppadokumeantta čuovvuleapmi.

11.4.1 Čoahkketabealla - álgoálbmogiid vuoigatvuodát

(duhaiid mielde)

	Buŋeahhta 2021	Buŋeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	% erohus
Doarjja riikkaidgaskasaš bargui - njuolggodorajja	1 138	1 110	28	2,5 %
59000 International Decade of Indigenous Languages 2022-2032 - proŋeakta	300	0	300	-
Submi	1 438	1 110	328	29,5 %

11.4.1.1 Doarjja riikkaidgaskasaš bargui - njuolggodorajja

(duhaiid mielde)

	Buŋeahhta 2021	Buŋeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	% erohus
50000 Barentsčállingoddi IKS	393	393	0	0,0 %
50100 Sámiráđđi - Norgga juogus	450	430	20	4,7 %
50200 Mama Sara Education Foundation	182	174	8	4,6 %
50300 Docip	113	113	0	0,0 %
Submi	1 138	1 110	28	2,5 %

11.4.1.2 Barentsčállingoddi IKS - njuolggodoarjja

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Ovddidit oktavuodaid álgoálbmogiid gaskka Barentsguovllus.

Sámediggi addá doarjaga Barentsčállingoddái. Doarjja manná Barents Indigenous Peoples' Office (BIPO) doibmii Murmánsskas mas Barentsčállingottis lea hálddahušlaš ovddasvástádus. BIPO lea bargogaskaoapmi ja bálvalanáŋe ovttasbargguin álgoálbmogiiguin Barents Euro-Arctic guovllus. BIPO:s lea maidđái oasseovddasvástádus čállingottis mii čatnasa the Working Group of Indigenous Peoples in the Barents Euro-Arctic Region (WGIP). BIPO váldomihttomearri lea doallat oktavuodá ja ovddidit oktavuodaid álgoálbmogiiguin Murmánsska guovllus, Karela Republihkass ja Nenets autonome Okrug:is Barentsis ja Norggas.

Barentsčállingoddái IKS várrejuvvo njuolggodoarjja 393 000 ruvnno 2021:s.

11.4.1.3 Sámiráđđi - Norggabeale juogus - njuolggodoarjja

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Ovdánahttit sámi vuoigatvuodaid, nu ahte sámi álbmot dohkkehuvvo oktan álbmogin mas leat politihkalaš, ekonomalaš ja sosiála vuoigatvuodát mat leat sihkkarastojuvvon guoskevaš riikkaid láhkadahkosiin.

Sámiráđđi lea Norgga, Ruoŋa, Ruošša ja Suoma sámi organisašuvnnaid ovttasbargoorgána. Sámiráđđi váldomihttomearriin lea ovdánahttit sámi beroštumiid ja vuoigatvuodaid, ja ahte sámit dohkkehuvojit oktan álbmogin politihkalaš, ekonomalaš ja sosiála vuoigatvuodaid mat leat sihkkarastojuvvon guoskevaš riikkaid láhkadahkosiin. Sámiráđđi bargá maidđái sámi oktiigulleašvuodá nannemiin oktan álbmogin riikarájaid rastá. Dasa lassin searvá Sámiráđđi riikkaidgaskasaš proseassaide mat gusket álgoálbmogiidda, olmmošvuoigatvuodaid ja birrasii Árttis. Sámiráđđi lea organiserejuvvon nu ahte juohke riikkas lea sierra juogus. Sámediggi juolluda doaibmadoarjaga Sámiráđđái - Norgga beale juhkosii.

Sámiráđđái Norgga beale juhkosii juolluduvvo 450 000 ruvnno 2021:s njuolggodoarjjan.

11.4.1.4 Mama Sara Education Foundation - njuolggodoarjja

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Leat veahkkin solidaritehta- ja humanitára barggus ja nannet dan Mama Sara Education Foundation bokte.

Mama Sara Education Foundation lea Norgga unnimus eaktodáhtolaš veahkkeorganisašuvdna mas bása lea Guovdageainnus. Organisašuvdna veahkeha árrjalaččat masaimánáid Tanzanias beassat skuvlla vázzit fáttarortnega bokte, ja čohkke ruđaid masaimánáid skuvlavistái. 2017:s gárvánii skuvlavisti Loliondos mii geigejuvvui skuvlaeiseválddiide Loliondos. Organisašuvdna áigu joatkit ovtasbarggu Loliondoin ja lea plánemin ođđa prošeavtta Engarukas. Organisašuvdna solidaritehtabargui juolluda Sámediggi danne njuolggodoarjaga dán barggu nannemii.

Mama Sara Education Foundation-organisašuvdnii várrejuvvo njuolggodoarjja 182 000 ruvnno 2021:s.

11.4.1.5 Docip - njuolggodoarjja

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Doarjjaortnet galgá nannet veahki álgoálbmogiidda iešguđege čeahkkimiid oktavuodas ON-vuogádagas.

Indigenous peoples' centre for documentation, research and information, Docip lea internationála álgoálbmotorganisašuvdna mas lea kantuvra Genève. Docip lea diehtjuohkin- ja dokumentašuvdnaguovddáš, mii maid bargá álgoálbmogiidda guoski dutkamiin.

Doarjjaortnega ulbmil lea nannet dan veahki maid ásahus addá álgoálbmogiidda iešguđege čeahkkimiid oktavuodas ON-vuogádagas.

Docip:ii várrejuvvo njuolggodoarjja 113 000 ruvnno 2021:s.

11.4.2 International Decade of Indigenous Languages 2022-2032 - prošeakta

ON mearridii ahte jahki 2019 galgá leat álgoálbmotgielaid riikkaidgaskasaš jahki (IYIL2019). Jagi ulbmilin lei oainnusmahttit ja nannet álgoálbmotgielaid, ja lei bovejupmi searvevuhtii sihkkarastit gielaid boahhteáiggi. Sámediggepresideanta Aili Keskitalo ovddastii ártalaš álgoálbmogiid stivrenjoavkkus ja son lea leamaš mielde stivrenjoavkku jođihangottis. Riikkaidgaskasaš álgoálbmotgielaid jagi 2019 lihkostuvvama vuodul dohkkehii ON váldočeahkkin juovlamánu 18. b. 2019 resolušuvdna riikkaidgaskasaš álgoálbmotgielaid logijagi 2022-2032 (International Decade of Indigenous Languages 2022-2032), julggašteami birra, giddet kritihkalaš fuomášumi álgoálbmotgielaid massimii ja ahte daid lea hoahppu suodjalit, ealáskahttit ja ovdánahttit. Sámediggepresideanta Aili Keskitalo lea maiddá álgoálbmotlogijagi stivrenjoavkkus.

Sámediggi joatká ovddas guvlui ja IDIL 2022-2032 vuolde, ja álgoálbmotgielaid ovdánahttimiin ja áigu ain fokuseret váldomihttomeriid mat ledje biddjojuvvon riikkaidgaskasaš álgoálbmotgiellajahkái: Giellaovttasbargu riikarájaid rastá, ja giellateknologiija ja digitaliseren. Riikkaidgaskasaš

álgoálbmotgiellajagi stivrenjoavku joatká dassáži go álgoálbmotgielaid logijagi stivrenjoavku lea válljejuvvon.

Jahkái 2021 várrejuvvo 300.000 ru.

11.5 Dásseárvu ja solidaritehta

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Čujuhuvvo solidaritehtii eará álgoálbmogiiguin.

Sámediggi lea njunnošis riikkaidgaskasaš orgánain ovddideamen ja čuovvuleamen álbmotrievttálaš konvenšuvnnaid, julggaštusaid ja eará instrumeanttaid mat nannejit máilmmi álgoálbmogiid vuoigatvuođaid. Álgoálbmogin ovtta máilmmi riggámus riikkain lea mis solidáralaš geatnegasvuohta veahkehit eará álgoálbmogiid vai sin dilli buorranivččii. Dasto lea riikkaidgaskasaš riekti mearrideaddji deatalaš min vuoigatvuođaid ja beroštumiid ovdánahttimis ja goziheamis ruovttu guovllus.

11.6 Dásseárvu

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Dásseárvosaš sámi servodat ovttalágan vuoigatvuođaiguin ja vejolašvuođaiguin buohkaide.

Vuolggasadji dán mihttomearrái lea ahte dásseárvu guoská buot servodatsurggiide ja galgá leat integrerejuvvon oassi min barggus, beroškeahhtá earret eará sohka bealis, doaibmanávccain, etnalašvuođas ja seksuála sojus. Danne lea dásseárvu bealli mii guoská buot politihkkasurggiide Sámedikkis, ja dásseárvu galgá danne leat integrerejuvvon oassi juohke fágasuorggis.

Álgoálbmotnissonat leat hárve mielde mearrádusproseassain. Áššit mat gusket álgoálbmotnissoniidda dávjá dahkkojuvvot oaidnemeahtumin riikkaidgaskasaš vuoigatvuođaproseassain. Dasa lassin šaddet áššit mat gusket álgoálbmotnissoniidda dávjá oaidnemeahtumin doppe gos álgoálbmotáššit váldojuvvot ovdan. Álgoálbmotnissoniin bohtet dađistaga nannoseappot gáibádusat dan birra ahte sii fertejit searvvahuvvot mearrádusproseassain ja arenain mat gusket álgoálbmogiidda.

11.6.1 Čoahkketabealla - dásseárvu

(duhaiid mielde)				
	Bušeahhta 2021	Bušeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	% erohus
27100 Sámedikki dásseárvodiedáhusa čuovvuleapmi - Sábme jállu	750	350	400	114,3 %
Doarjja sámi dásseárvvoorganisašuvnnaide - njuolggodorajja	329	314	15	4,8 %
51400 Álgoálbmotnissonkonferánsa - konferánsa	0	300	-300	-100,0 %
Submi	1 079	964	115	11,9 %

11.6.2 Sámedikki dásseárvodieđáhusa čuovvuleapmi - prošeakta

Veahkaváldi lagaš oktavuodain lea servodatváttisvuohta maidđái Sámis, ja gáibida eanet dihtomielalašvuođa fáttá birra ja ulbmillaš doaibmabijuid eastadeami siskkobealde, bálvalusfálaldaga guoskevaččaide ja fagaolbmuid gelbbolašvuođa buorideami. Mii háliidat bidjat eavttuid stáhta doaibmabijuid hábmemii dán suorggis. Deahtalaš lea oažžut eanet dutkama suorggis, eanet gelbbolašvuođa ja kapasitehta buot lađđasiin ja váikkuhit miellaguottuid rievdeame. Sámediggi lea ovtas ráđđehusain álgán ráhkadit doaibmaplána veahkaválddi birra, mas lea sierra oassi sámi servodaga birra. Galget dollojuvvot fágabeaivvit ja seminárat.

Sámediggi, ovtas Dásseárvo- ja vealahanáttardeddiin, áigu álggahit dutkama mas geahčaduvvojit vaššicealkámušat ja vašširihkolašvuohta maid sámi mánat ja nuorat vásihit.

Dán prošeaktii várrejuvvo 750 000 ru 2021:s.

11.6.3 Doarjja sámi dásseárvoorganisašuvnnaide - njuolggodorajja

(duhaiid mielde)				
	Bušeahhta 2021	Bušeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	% erohus
56400 Sámi NissanForum	199	190	9	4,7 %
56300 Norgga Sáráhká Sámi nissonorganisašuvdna	130	124	6	4,8 %
Submi	329	314	15	4,8 %

11.6.4 Sámi NissanForum - njuolggodoarjja

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Váikkuhit barggu resursaguovddáša ektui ja sohabealdásseárvui sámi perspektiivvas ja nannet dan barggu.

Sámi NissanForum (SNF) lea sámi nissonolbmuid ja sohabealdásseárvvu resursaguovddáš sámi perspektiivvas. SNF bargá sámenissoniid váikkuhanfámu buorideami ovdas servodagas, movttiidahtá sámi nissoniid bargat ja ovdánit iežaset eavttuid mielde, ja bargá dan ala ahte áhahuvvošii sámi resursaguovddáš mas sohabeal- ja dásseárvoáššit leat fokusis. Dasa lassin bargá dan ala ahte sámi nissonolbmuid eallin ja bargu, sihke historjjálaččat ja dál, duodaštuvvo ja oainnusmahttojuvvo.

Sámi NissanForumii várrejuvvo 199 000 ruvno 2021:s njuolggodoarjjan.

11.6.5 Norgga Sáráhká sámi nissonorganisašuvdna - njuolggodoarjja

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Váikkuhit dan ahte sámi nissonolbmuid váikkuhanfápmu ovddiduvvo servodagas.

Norgga Sáráhká sámi nissonorganisašuvdna lea ovtasbargoorgána sámi nissonolbmuid áššiin Sámis. Organisašuvdna ovdánahtá ja ovddida sámi nissonolbmuid váikkuhanfámu servodagas dan bokte ahte dihtomielalažžan dahká sámi nissonolbmuid ja almmáiolbmuid dásseárvui, váikkuha mearrádusdahkkiide, sámi mánaid ja nuoraid bajásšaddaneavttuid buorideapmái, nissonkultuvrra

oainnusmahttimii ja vuorasolbmuid eallinkvalitehta buorideapmái. Organisašuvdna bargá ovttas maiddá eará álgoálbmot-nissonorganisašuvnnaiguin ja nationála ja riikkaidgaskasaš nissonorganisašuvnnaiguin.

Norgga Sáráhkka sámi nissonorganisašuvdnii várrejuvvo 130 000 ruvnno 2021:s njuolggodoarjjan.

12 Ovttasbargošiehtadusat

Servodatmihttu:

- Nanosmahttojuvvon sámi giella, kultuvra ja servodateallin.

Gielddat leat okta deataleamos Sámedikki ovttasbargoasálaččaiguin. Gielddat dat vuosttažettiin láhččet bálvalusaid sámi álbmoga várás go guoská gillii, bajásšaddamii ja oahpahussii, dearvvašvuoda ja sosiála áššiide, kultuvrii, ealáhusaide ja areálageavaheapmái.

Sámediggi bargá dan ala ahte láhččojuvvojit dilit nu ahte sámi álbmogis alddis, iežas eavttuid mielde, galgá leat vejolašvuhta ovddidit iežas servodaga, giela ja kultuvrra buoremus lági mielde. Dán ovddasvástádusa ii galgga Sámediggi, iige sáhte dahje hálitge okto guoddit. Sámediggi háliida nannet ovttasbarggu regionála ja báikkálaš eiseválddiiguin. Searvevuodašiehtadusaid ja ovttasbargošiehtadusaid ásaheami bokte gielddaiguin ja fylkkagielddaiguin, ja eará guovddáš ásaheamiiguin jos daid doaibma guoskkaha sámi beroštumiid.

Sámediggi áigu 2021:s bargat earenoamážit dálá guoibmevuodabarggu nannemiin ja ođđa guoibmevuodabarggu ásaheamiin báikkálaš ja regiovnalaš eiseválddiiguin, mas mihttomearrin lea searválagaid loktet sámi ásaheamiid.

12.1 Ovttasbarggu váikkuhangaskaoamit

12.1.1 Ángiruššansuorggit - ovttasbargošiehtadusat

(duhaiid mielde)				
	Bušeahhta 2021	Bušeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	% erohus
Regionála ovttasbargu	2 000	2 000	0	0,0 %
Submi	2 000	2 000	0	0,0 %

12.2 Regionála ovttasbargu

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Árjjalaš ja ulbmiliidolaš ovttasbargu regionála ja báikkálaš eiseválddiiguin nannen ja ovddidan dihtii sámi kultuvrra, giela ja servodateallima.

Sámediggi lea ovttasbarggus sorjavaš eará oasebeliin bohtosiid olaheames barggustis. Sámediggi lea 2018:s ja 2019:s dahkan ođđa ovttasbargošiehtadusaid Finnmarkku fylkkagielddain, Romssa fylkkasuohkaniin, Norlándda fylkkasuohkaniin ja Trøndelága fylkkasuohkaniin. 01.01.2020 rájes lea Romsa ja Finnmarkku ovttahttojuvvon oktan regiovdnan, ja Sámediggi áigu dan jagis ságastallat ođđa fylkkagielddain dainna ulbmiliin ahte dahkat ođđa ovttasbargošiehtadusa.

Sámediggi lea vuolláičállán ovttasbargošiehtadusaid gávpotgielddaiguin Áltá, Oslo, Bådåddjo ja Romsa. Ovttasbargošiehtadusaid áigumuššan lea gozihit sámi giela ja kultuvrra sámi álbmoga várás dain gielddain. Dasto láhččojuvvo ovttasbargošiehtadusaid bokte eanet rabas ja luohitevaš gulahallan

diliid birra mat gusket sámide. Šiehtadusaid čuoovvuleapmi dāhpāhuvvá doaibmabijuid bokte iešguđege fágakapihttaliid siskkobealde bušeahtas.

12.2.1 Doarjja regionálaovddidanprošeavttaide - ohcanvuodot doarjja

(duhaiid mielde)

	Bušeahtta 2021	Bušeahtta 2020	Erohus 2021 - 2020	% erohus
45000 Doarjja regionálaovddidanprošeavttaide - ohcanvuodot doarjja	2 000	2 000	0	0,0 %
Submi	2 000	2 000	0	0,0 %

Doarjjaortnega mihttomearri - Doarjja regionálaovddidanprošeavttaide:

- Árjjalaš ja ulbmildiđolaš ovttasbargu regionála ja báikkálaš eiseválddiiguin nannen ja ovddidan dihtii sámii kultuvrra, giela ja servodateallima.

Vuoruheamit 2021:s doarjjaortnegis - Doarjja regionálaovddidanprošeavttaide:

- Prošeavttaide mat ovdánahttet sámii giela, kultuvrra ja servodateallima daiguin fylkkagiieldain maiguin Sámedikkis lea ovttasbargošiehtadus.
- Prošeavttaide mat ovdánahttet sámii giela, kultuvrra ja servodateallima daiguin gávpotgielddaiguin maiguin Sámedikkis lea ovttasbargošiehtadus.

13 Eará doaibmabijut

13.1.1 Čoahkketabealla - eará doaibmabijut

(duhaiid mielde)

	Bušeahhta 2021	Bušeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	% erohus
82000 Noereh! - njuolggodorajja	220	210	10	4,8 %
55000 Doarjja sámi válдоorganisašuvnnaide - ohcanvuđot doarjja	2 969	2 836	133	4,7 %
56000 Doarjja organisašuvnnaide, bellodagaide ja joavkkuide main lea ovddastus Sámedikkis - ohcanvuđot doarjja	551	526	25	4,8 %
80100 Sámi guoski statistihkka Norggas - šiehtadus	375	375	0	0,0 %
86000 Sámediggeválggaid dutkan - šiehtadus	800	800	0	0,0 %
62300 Sámediggeválggat 2021 - prošeakta	3 500	0	3 500	0,0 %
81000 Doarjjahálddašuvnagádat - prošeakta	0	1 000	-1 000	-100,0 %
Politihkalaš dási doaibmagolut a)	8 180	0	8 180	-
Submi	16 595	5 747	10 848	188,8 %

13.1.2 Noereh - njuolggodoarjja

Noereh lea sámi nuoraidorganisašuvdna Norgga beale Sámis mii vuodđuvuvvui 2009:s. Noereh galgá bargat buot sámi nuoraid ektui, ja áššiiguin mat leat hui deahtalaččat sámi nuoraide. Noereh galgá láhčit diliid nu ahte buot sámi nuorain lea deaivvadanbáiki mii váikkuha sámi identitehtadovddu nannema rastá geografijja ja rájaid. Noereh lea bellodatpolitihkalaččat ja eallinoainnu dáfus bealátkeahkes organisašuvdna. Várrejuvvo 220 000 ru njuolggodoarjjan Noereh organisašuvdnii 2021:s.

13.1.3 Doarjja sámi válдоorganisašuvnnaide - ohcanvuđot doarjja

(duhaiid mielde)

	Bušeahhta 2021	Bušeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	% erohus
55000 Doarjja sámi válдоorganisašuvnnaide - ohcanvuđot doarjja	2 969	2 836	133	4,7 %
Submi	2 969	2 836	133	4,7 %

Doarjjaortnega mihttomearri - Doarjja sámi válдоorganisašuvnnaide:

- Bisuhit mánggalágan organisašuvdnaeallima ja sihkarastit organisašuvnnaide stabiila ekonomalaš vuodu.

13.1.4 Doarjja organisašuvnnaide, bellodagaide ja joavkkuide main lea ovddastus Sámedikkis - ohcanvuđot doarjja

(duhaiid mielde)

	Bušeahhta 2021	Bušeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	% erohus
56000 Doarjja organisašuvnnaide, bellodagaide ja joavkkuide main lea ovddastus Sámedikkis - ohcanvuđot doarjja	551	526	25	4,8 %
Submi	551	526	25	4,8 %

Doarjjaortnega mihttomearri - Doarjja organisašuvnnaide, bellodagaide ja joavkkuide main lea ovddastus Sámedikkis:

- Sihkkarastit ruhtadanvuđu organisašuvnnaide, bellodagaide ja joavkkuide main lea ovddastus Sámedikkis.

Doarjjaortnega olahusjoavku:

- Bellodagaid ja joavkkuid organisašuvnnat main lea ovddastus Sámedikkis.

13.1.5 Sámi guoski statistihkka Norggas - šiehtadus

Sámediggi lea dahkan šiehtadusa Statistihkalaš guovddášdoaimmahagain (SGD) sámi guoski statistihka buvttadeamis. Ruđat mannet publikašuvnna buvttadeapmái, sámi statistihkkii, mii almmuhuvvo juohke nuppi jagi. Sámedikki vuodđooaidnu lea ahte sámi guoski statistihka galgá buvttaduvvot SGD bokte.

Šiehtadussii várrejuvvo 375 000 ru 2021:s.

13.1.6 Sámediggeválgga dutkan - šiehtadus

Máhttu sámiid politihkalaš searvamis ja guorraseamis sámediggeválggain lea dán oktavuodas vealtameahtun deatlaš. Danne lea stuorra dárbu čađahit sámediggeválggaid vuogádatlaš válgadutkama. Dutkanprošeavtta ulbmilin sámediggeválgga birra lea buoridit máhtu sámi válgadutkangelbbolašvuoda birra ja ovdánahttit dan, man oktavuodas deattuhuvvojit sámi kultuvrralaš ja gielalaš bealit.

Šiehtadussii várrejuvvo 800 000 ru 2021:s.

13.1.7 Sámediggeválggat 2021 - prošeakta

Mihttomearri:

- Bures čađahuvvon sámediggeválggat.

Sámediggeválggat čađahuvvojit juohke njealját jagi. Prošeavttain galget gozihuvvot buot barggut 2021 sámediggeválggaid čađaheami oktavuodas. Dát guoská earret eará Sámedikki jienastuslogu hálddašeapmái, Sámedikki válgalávdegotti čállidoaimmaide, gielddaid oahpaheapmái ja lohkanválgastivrraide jna.

Dán prošeaktii 2021:s várrejuvvo 3 500 000 ru.

13.1.8 Doarjjahálddašanvuogádat - prošeahta

Prošeahta lea Sámedikki digitaliserenstrategiija čuovvleapmi, mearriduvvon juovlamánu 6. beaivvi 2018. Sámediggi lea 2020:s vuolláičállán soahpamuša Innovit:in ollislaš doarjjavuogádaga atnui váldimis.

Vuogádagas leat modulat

- Skovit (ohcamat, raporteren)
- Mu siidu /Min side (álkit gulahallan ohcciin/doarjjaoažžu)
- Doarjaga/bargojođu meannudeapmi ja čuovvleapmi
- Doarjjastatistihkka

Čoavddus lea standárda vuogádat maid sáhtta heivehit ja viiddidit min dárbbuid mielde.

Vuogádat váldojuvvo atnui 01.01.21 válljejuvvo ovddasmanne ortnegiid várás. Eará ortnegat váldojuvvojat atnui olles jagi 2021. Buot ortnegat galget leat sajis 01.01.22.

13.2 Politihkalaš dási doaibmagolut

(duhaiid mielde)				
	Bušeahhta 2021	Bušeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	% erohus
62000 Sámedikki politihkalaš joavkkut	3 940	0	3 940	-
62100 Opposišuvvna bargoeavttu	1 540	0	1 540	-
62200 Doarjja listtuid 2021 sámediggeválgga oktavuođa - ohcanvuot doarjja	2 700	0	2 700	-
Submi	8 180	0	8 180	-

Váikkuhangaskaoamit politihkalaš dásis leat 2021:s sirdojuvvon kapihttalii 14 Politihkalaš dássi.

13.2.1 Doarjja Sámedikki politihkalaš joavkkuide

Doarjjaortnega doarjjaoažžu ja olahusjoavku:

Joavkkut sámedikkis main lea stáhtus joavkun Sámedikki politihkalaš dási njuolggadusaid mielde, maid Sámediggi lea mearridan 10.02.94, ja rievddan 28.11.07.

Ortnega hálddaša dievasčoahkkinjođihangoddi dahje dat orgána masa dievasčoahkkinjođihangoddi fápmuda válddi.

Doarjja opposišuvvna bargoeavttuide:

Joavkkut Sámedikkis main lea stáhtus joavkun Sámedikki politihkalaš dási njuolggadusaid mielde, maid Sámediggi lea mearridan 10.02.94, ja rievddan 28.11.07, ja mat leat meroštallan ahte gullet opposišuvdnii.

Ortnega hálddaša dievasčoahkkinjođihangoddi dahje dat orgána masa dievasčoahkkinjođihangoddi fápmuda válddi. Dat várrejuvvo 3 940 000 ru dán ohcanvuot doarjagii.

13.2.2 Opposišuvnna bargoeavttu

Sihkkarastin dihtii opposišuvdnii buriid bargoeavttuid Sámedikkis, várrejuvvojit jahkásaččat ruđat politihkalaš opposišuvnna joavkkuid doibmii. Dasa várrejuvvo 1 540 000 ru 2021:s.

13.2.3 Doarjja 2021 sámediggeválggaid listtaide

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Sis geat bidjet listtaid sámediggeválggaide lea vejolašvuohta searvat válggaide.

Dán ortnega olahusjovkui gullet buot listtat maid Sámedikki válgalávdegoddi dohkkeha sámediggeválggaid láhkaásahusa § 32 mielde.

Ortnega hálddaša dievasčoahkkinjodihangoddi dahje dat orgána masa dievasčoahkkinjodihangoddi addá fápmudusa. Dán ortnegii 2021:s várrejuvvo 2 700 000 ru.

14 Politihkalaš dásši

14.1.1 Čoahkketabealla - politihkalaš dásši

(duhaiid mielde)

	Buŋeahhtta 2021	Buŋeahhtta 2020	Erohus 2021 - 2020	% erohus
Politihkalaš dási doaibmagolūt	30 390	29 479	911	3,1 %
Politihkalaš dási doaibmagolūt a)	0	5 316	0	0,0 %
Submi	30 390	34 795	911	2,6 %

a) Váikkuhangaskaoamit politihkalaš dásis leat 2021:s sirdojuwon kapihttalii 13 Eará doaibmajijut.

14.2 Politihkalaš dási doaibmagolūt

(duhaiid mielde)

	Buŋeahhtta 2021	Buŋeahhtta 2020	Erohus 2021 - 2020	% erohus
1010 Sámedikki dievasčoahkkin	13 361	12 961	400	3,1 %
1110 Sámedikki dievasčoahkkinjođihangoddi	2 040	1 979	61	3,1 %
1111 Sámedikki fágálávdegottit	810	786	24	3,1 %
1120 Sámedikki bearráigeahččanlávdegoddi	986	956	30	3,1 %
1310 Sámi parlamentáralaš ráđđi	731	709	22	3,1 %
1510 Sámediggerráđđi	11 279	10 941	338	3,1 %
1910 Sámedikki nuoraidpolitihkalaš lávdegoddi (SNPL)	425	412	13	3,2 %
1920 Sámedikki vuorasiidráđđi	471	457	14	3,1 %
1930 Sámedikki váiddalávdegoddi	287	278	9	3,2 %
Submi	30 390	29 479	911	3,1 %

14.2.1 Hálddahaslaš resurssat - dievasčoahkkinstába

15. kapihttalis - Hálddahaslaš dásši- leat dievasčoahkkinstába bálkkát, mátkkit ja gelbbolašvuoda lokten.

Stábas leat 5 fásta bargi. Dievasčoahkkinstába ovddasvástádus ja bargun lea gozihit parlamentáralaš doaimma Sámedikkis, ja áššemeannudit čoahkkinjođihangoddái ja plánat lávdegoddečoahkkimiid. Dasa lassin lea dievasčoahkkinstábas ovddasvástádus Sámedikki jienastuslogus, ovddasvástádus sámediggeválggaid plánemis ja čađaheamis ja ođđa sámedikki rahpamis, váiddaáššiid meannudeamis maid sámediggeráđđi sádde Sámedikki doarjjaáššiid váiddalávdegoddái ja doaimmahit Sámedikki váiddalávdegotti čállindoaimmaid.

Sámediggi galgá leat ovdagovvan sámegiela geavaheamis ja lea dievasčoahkkináššis 20/16 mearridan ahte áirasiidda galgá addojuvvot vejolašvuhta beassat geavahit sámegiela sihke lávdegoddečoahkkimiin ja go áirasat čoahkkanit dievasčoahkkimii. Sámedikki dievasčoahkkin lea mearridan ahte dokumeanttat galget jorgaluvvot sámegillii (sihke davvi-, julev- ja lullisámegillii), lávdegodde- ja dievasčoahkkinčoahkkimat galget dulkojuvvot sámegillii ja áirasat galget oažžut iežaset sáhkavuoruid jorgaluvvot sámegillii.

14.2.2 Sámedikki dievasčoahkkin

Dán poasttas leat ruđat Sámedikki dievasčoahkkimii, fágálávdegottiide ja joavkkuide. Sámedikki dievasčoahkkimii várrejuvvo 13 361 000 ru 2021:s.

14.2.3 Sámedikki dievasčoahkkinjođihangoddi

Čoahkkinjođihangotti bušeahtas várrejuvvojit ruđat dievasčoahkkinjođiheaddji bálkái, čoahkkinjođihangotti buhtadusaide ja mátkegoluide, go leat eará čoahkkimiin go dievasčoahkkimiin, ja dievasčoahkkinjođiheaddji mátkegoluide dan oktavuodas go lea eará doaimmas Sámedikki ovddas. Dievasčoahkkinjođiheaddji buhtadus lea 80 % presideantta buhtadusas.

Sámedikki ášši 17/06 mearrádusa vuodul Njuolggadusat ruđaid geavaheapmái Sámedikki politihkalaš joavkkuide, maid dievasčoahkkinjođiheaddji hálddaša, várrejuvvo 50 000 ru joavkoruđaid revisoradohkkeheapmái ja ruhtan opposišuvnna bargoeavttuide.

Sámedikki ášši 20/16 ja ášši 25/18 mearrádusaid vuodul várrejuvvo 292 000 ru sámegielkurssaide Sámedikki áirasiid várás. Ruđaid hálddaša dievasčoahkkinjođihangoddi.

Ruđain mat leat várrejuvvon dievasčoahkkinjođihangoddái lea mielde buhtadus Sámedikki nammadan lahttui ja várrelahttui Finnmárkkuopmodaga bearráigeahččanlávdegottis, 45 000 ru.

Sámedikki dievasčoahkkinjođihangoddái várrejuvvo 2 040 000 ru 2021:s.

14.2.4 Sámedikki fágálávdegottit

Fágálávdegottiid njuolggadusain boahtá ovdan ahte lávdegottit sáhttet dahkat mátkkiid ja báikediđoštallamiid oahpásmuvvan dihtii áššiide maiguin barget. Dasto čuožžu ahte lávdegottit sáhttet searvat čoahkkimiidda/semináraide/konferánssaide jos dárbbasit ođđa dieđuid áššiin maiguin lávdegoddi bargá.

Sámedikki fágálávdegottiide várrejuvvo 810 000 ru 2020:s.

14.2.5 Sámedikki bearráigeahččanlávdegoddi

Bearráigeahččanlávdegoddi galgá čađahit parlamentáralaš bearráigeahču ja bearráigeahččat stivrejumi dan doaimmas mii ruhtaduvvo Sámedikki bušeahta bokte. Dasa gullá maiddái bearráigeahččat Sámedikki jahkereketdoalu ja Riikkarevišuvnna vejolaš mearkkašumiid rehketdollui. Lávdegoddi sáhtta čađahit iskkademiid Sámedikki hálldahusas, jos dan gávnna dárbbaslažžan.

Bearráigeahččanlávdegoddi ovddida evttohusa Sámedikki dievasčoahkkimii dain áššiin maid dat meannuda, juogo sierra áššin dahje lávdegotti jahkedieđáhusas.

Sámediggi oastá bálvalusaid olggobealde Sámedikki bearráigeahččanlávdegoddái. Bálvalusaide gullá earret eará veahkki ráhkadit doaibmaplánaid bearráigeahččanlávdegotti barggu várás bearráigeahččanlávdegotti njuolggadusaid vuodul, bearráigeahččanlávdegotti áššiid čielggadeapmi ja áššeráhkaneapmi ja veahkki diehtujuohkin- ja gulahallangažaldagain.

Sámedikki bearráigeahččanlávdegoddái várrejuvvo 986 000 ru 2021:s.

14.2.6 Sámi parlamentáralaš ráđđi (SPR)

Sámi parlamentáralaš ráđđi (SPR) lea parlamentáralaš ovttasbargoorgána Ruota , Suoma ja Norgga sámedikkiid gaskka ja Ruošša beale sámiin lea bissovaš ovddastus. Iešguđege sámedikkiit mákset iežaset sáttagottiid goluid SPR-čoahkkimiidda searvamii ja eará ovddastussii. Sámi Parlamentáralaš ráđđái várrejuvvo 731 000 ru 2021:s.

14.2.7 Sámediggerráđđi

Poasttas máksojuvvo buhtadus presidentii, njealji ráđđelahttui, ja guovtti politihkalaš ráđđeaddái, ja das lea ruhta sámediggeráđi mátkegoluide ráđđečoahkkimiidda ja eará doaimmaid oktavuodas Sámedikki ovddas.

Sámedikki presideantta buhtadus čuovvu ráđđehuslahtuid buhtadusa, ja lea 80 % das.

Sámediggeráđi eará lahtuid jahkebuhtadus lea 75 % presideantta buhtadusas. Sámediggeráđđái várrejuvvo 11 279 000 ru 2021:s.

14.2.8 Sámedikki nuoraidpolitihkalaš lávdegoddi (SáNul)

Sámedikki nuoraidpolitihkalaš lávdegoddi (SáNul) lea ásaheami nannet sámi nuoraid váikkuhanvejolašvuoda Sámedikki politihkkii. SáNul lea maid sámi ángiruššan riikkaidgaskasaččat sámi ja álgoálbmoga nuoraid politihkain. SáNul:s leat vihtta bistevaš lahttu maid Sámediggeráđđi nammada. SáNul lea ožžon bistevaš mandáhta ja organiserema Sámedikki dievasčoahkkimis.

Sámedikki nuoraidpolitihkalaš lávdegoddái várrejuvvo 425 000 ru 2021:s.

14.2.9 Sámedikki vuorasiidráđđi

Vuorasiidráđđi lea Sámediggeráđi ráđđeaddi orgána ja galgá veahkehit Sámediggeráđi Sámedikki vuorasolbmuid politihka hábmemis, ja áššiin mat gusket sámi vuorasolbmuide.

Sámedikki vuorasiidráđđái várrejuvvo 471 000 ru 2021:s.

14.2.10 Sámedikki váiddalávdegoddi

Sámediggi ásaheami 2011:s Sámedikki váiddalávdegoddi doajjaáššiid várás. Ásaheami áigumuš lea sihkkarastit ahte Sámedikki doajjahálddašeapmi doahttala hálddašanlága njuolggadusaid váiddameannudeami birra.

Sámedikki váiddalávdegoddái várrejuvvo 287 000 ru 2021:s.

15 Hálddahusdássii

(duhaiid mielde)

	Bušeahhta 2021	Bušeahhta 2020	Erohus 2021 - 2020	% erohus
Báلكá ja sosiála golut a) b) c)	98 529	93 322	5 207	5,6 %
Eará doaibmagolut	41 372	40 132	1 240	3,1 %
Submi	139 901	133 454	6 447	4,8 %

a) 500 000 ru mannet goluide hálddahusa dásis dan geažil go Dieiddanuori suohkan laktojuvo sámegielaide hálddašanguvui.

b) 850 000 ru leat sirdojuvon eret poasttas 21000 Doarjja dábálaš oahpponeavuide. Dat guoska 1 virgái.

c) 1 000 000 ru gullá hálddahuslaš bargui lassijuolludussan digitála oahpponeavuid ráhkadeapmái. Dát lea gaskaboddosaš lassáneapmi dán liigejuolludeapmái.

Postii gullet:

- Sámedikki hálddahusa báلكkát, mátkkit ja gelbbolašvuoda buorideapmi. Dát guoská Sámedikki 6 fágaossodahkii, gulahallanstábii, direktevrra stábii ja dievasčoahkkinstábii. Váldooassi goluin leat báلكkát ja bargiidgolut.
- Hálddahusa ja politihkalaš jođiheddjiid oktasaš doaibmagolut. Dasa gullet gálvvut ja bálvalusat, viessoláigu, el-rávdnji, oppalaš investeremat ja investeremat DGT-reaiduide.
- Várrejuvumi sámediggevistti bajásdoallan- ja divvungoluide.

15.1 Sámedikki hálddahus

15.1.1 Organisašuvdnakárta

Kulturmuito-, areála- ja birasossodat

Areála ja biras
Vistegáhtten, seailuhan ja kultureanadat
Kulturmmuito

Gulahallanstába

Sámedikki
direktevra

Vuoigatvuoda- ja riikkaidgaskasašossodat

Vuoigatvuoda
Riikkaidgaskasaš áššit

Bajásšaddan- ja oahpahuossodat

Mánáidgárde
Vuodđooahpahu
Alit oahppu ja dutkan

Ealáhus-, kultur- ja dearvvašvuodaossodat

Ealáhus
Kulturvra
Dearvvašvuoda ja sosiála
Girjerájus

Dievasčoahkkinstába

Giellaossodat

Báikenamma ja gielladikšun
Giellahálddahuslaš ja politihka
Terminilogiija

Hálddahusossodat

Ekonomiija
Bargit
Dokumentašuvdna
DGT ja doaimma várás
Bušeahhta ja ovtastahttin

Lassin daidda fágaossodagaide mat leat namuhuvvon fágakapihttaliin, leat Sámedikki čuovvovaš hálldahuslaš ovttagat:

- Hálldahusossodat (HÁL).
- Direktevrra stába.
- Gulahallanstába.

15.1.2 Hálldahusossodat

Ossodagas leat 38 fásta bargi vihtta juhkosis:

- Ekonomijajuogus.
- Bargiidjuogus.
- Dokumentašuvdnajuogus.
- Juogus DGT ja doaimma várás.
- Bušeahtta ja ovttahttinjuogus.

Ossodagas lea bajimuš ovddasvástádus Sámedikki bušeahtas, jahkediđáhusas, dieđáhusbarggus, siskkáldas bearráigeahččan, doarjjanjuolggadusain, doarjjahálldašeamis ja digitaliseremis Sámedikkis.

Hálldahusossodagas lea maddái ovddasvástádus earret eará mašiidnagálgvuid ja prográmmagálgvuid oastimis ja doaimmas hálldahussii ja politihkkariid várás, arkiiva hálldašeapmi, bargiidpolitihkka ja bargiid čuovvuleapmi, bálkávuođadaga administreren, rehketoallovuogádat ja oastimat, sámediggevistti doaibma ja sihkarvuohta.

15.1.3 Direktevrra stába

Stábas leat 2 fásta bargi.

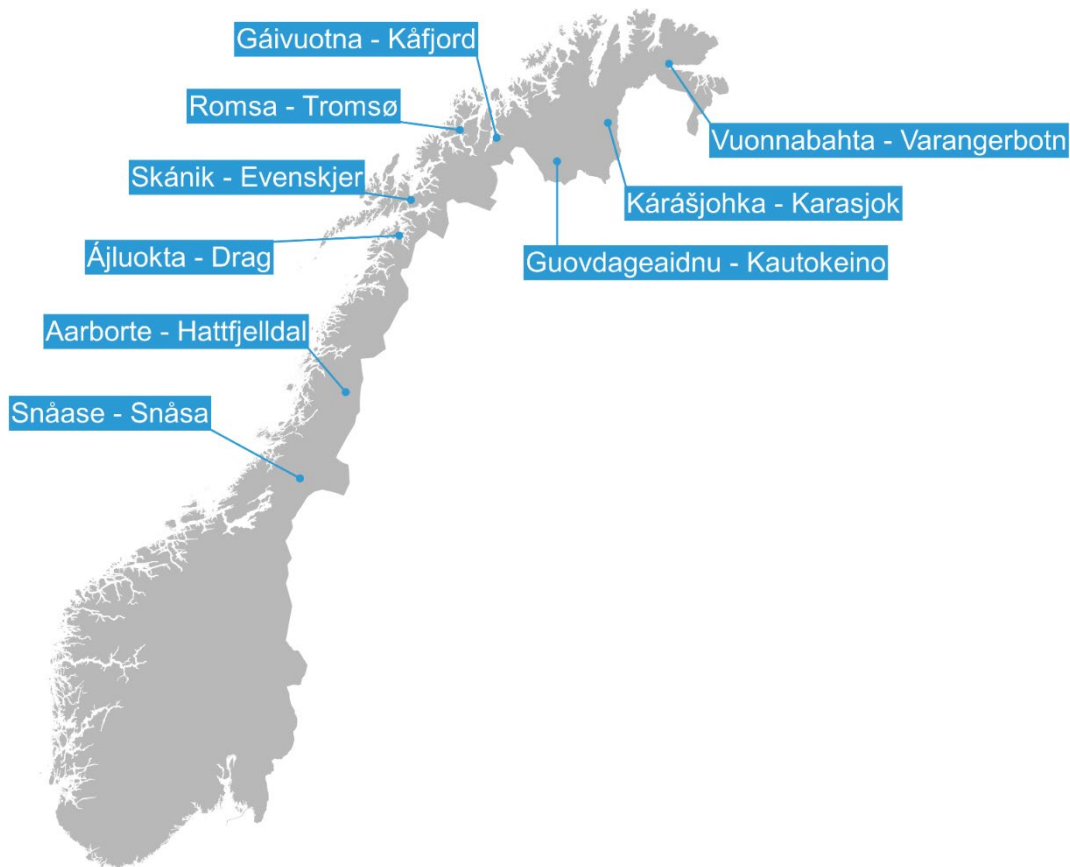
15.1.4 Gulahallanstába

Stábas leat 7 fásta bargi.

Gulahallanstábas lea ovddasvástádus Sámedikki diehtajuohkin- ja gulahallandoaimmas ja sámediggeráđi geavattaš čoahkkinnláhčimis.

15.1.5 Sámedikki kánturstruktuvra

Sámedikki kánturstruktuvra lea geografalaččat lávdaduvvon 9 iešguđege báikái mat leat:

Sámedikkis lea dan rájes go dat ásahuvvui leamaš lávdahálddahuš ja váldohálddahuš lea oppa áiggi leamaš Kárášjogas. Sámedikki kantuvrrat leat deatalaččat sámi guovlluin. Dat leat veahkehan čohkket buriid fágabirrasiid ja deatalaš gealbobargosajiid viehka smávva bargomárkaniin. Sámediggi lea lihkostuvvan oažžut dakkár lávdaduvvon kánturmáile mas gealbobargosajit eai leat sorjavaččat báikkis.

15.2 Hálddahuš árvvut, višuvdna ja mihttomearri

Min árvvut govvidit movt mii galgat deaivvadit ja láhttet earáiguin, sihke siskkáldasat ja olggo bealde. Dát galgá leat vuodđun movt mii deaivvadit birrasiiguin. Muđui galget árvvut ipmirduvvot vuodđovuordámuššan movt mii čoavdit min bargguid. Árvvut galget váikkuhit olles min organisašuvnna ja vuhttot min organisašuvnna kultuvrras, leat oidnosis earáide, ja deattuhuvvot sihke buriid ja heajos áiggiid.

Min árvvut leat:

Sámi giella ja identitehta:

- Sámegiella lea váldogiella Sámedikkis.
- Mii leat rámis go ovddastit sámi álbmoga.
- Girjás Sápmi.

Rabasvuohta:

- Min eallima oidnet olggobealde servodat ja mii oaidnit servodaga.
- Jođiheaddjit mitalit čielgasit mihttomeriid.
- Mis leat čáhkkiis proseassat.
- Mis leat arenat ealli digaštallamiidda, rábmái ja moaitimii ja vuogádat dieđihemiide.

Verddevuohta - ovtasbargu ja doahtaleapmi goabbat guvlui:

- Mii gullat oktii, veahkehit guhtet guoibmámet ja dahkat guhtet guoibmámet buorin.
- Mii čáhkkeht saji.
- Mii árvvusatnit buohkaid.

Geavaheaddjái fokus:

- Mis lea fokus geavaheddjiid dárbbuide.
- Mii leat beaktilat resurssageavaheamis.
- Mii leat profeššunealla ja addit kvalitehta.
- Mii váldit vuhtii birrasa.

15.2.1 Hálldahusa bajimuš mihttomearit

Sámediggi galgá leat rabas, álki geavaheaddjái ja čáhkki - Sámediggi álbmoga várás. Oktavuohta sámi álbmogiin galgá álo leat vuodđun Sámedikki politihka ovddideamis. Sámedikkis galgá maid iežas barggus leat buorre gulahallan guovddáš, regionála ja báikkálaš eiseválddiiguin.

Sámediggi galgá buktit buriid rámmaid sámi giella, kultuvrra ja servodaga ovddideapmái.

Aktiivvalaš gulahallama bokte servodagain addit mii ávkkálaš ja áigeguovdilis bálvalusaid main lea buorre kvalitehta.

Ávkkálaš bálvalusat sámi servvodagas
Nyttige tjenester i det samiske samfunnet

Gulahallan ja buorre beaggin
Kommunikasjon og godt omdømme

Duddjon
Utføre, produsere, utvikle

15.2.2 Gelbbolašvuodálokten sámegielas

Sámedikki hálddahas bargá giellagelbbolašvuoda loktemiin iežamet bargiid gaskkas. Mihttomearrin lea oažžut eanet arenaid siskkáldasat gos sámegiella geavahuvvo bargogiellan, nu ahte eat dárbbáš dulkka dahje jorgalanbálvalusaid.

15.2.3 Bargobiras

Mihttomearri min bargobiraspolitihkain lea oažžut bargosaji mii lea buorre, mii ovdánahtta, duhtada ja lea oadjebas buot mielbargiide. Dán mii olahat go láhčit saji dearvvašvuhtii, birrasii ja sihkarvuhtii buot bargguin maid mii bargat bargosajis ja viidáseappot movttiidahttit jodiheddjiid ja mielbargiid leat mielde háhkamin buori bargosaji. Buori bargosajis lea árvu sihke ovttaskas bargái ja mielddisbuktá maid buori mihttoolaheami.

16 Mearkkašumit ášši /20 meannudeamis

Plána- ja finánsalávdegoddi

Sámedikki dievasčoahkkin